

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav českých dějin

Bakalářská práce

Marek Brčák

Ustavení české kapucínské provincie
v první polovině 17. století

*Obraz kapucínského řádu v letech 1599–1618 v narativních
pramenech a korespondenci podporovatelů řádu*

The Establishment of the Bohemian Province of the Order of Capucines during the first
half of the 17th century

*The image of Capuchin order during 1599–1618 in the narrative sources
and correspondence of his supporters*

Praha 2010

vedoucí práce: PhDr. Jan Zdichynec, PhD.

Rád bych poděkoval všem, kteří mi pomohli s vypracováním bakalářské práce. Především děkuji vedoucímu práce PhDr. Janu Zdichyncovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady, vstřícnost, ochotu a pomoc při analýze pramenů. Dále děkuji členům české kapucínské provincie, jmenovitě br. Romualdu Jarolímkovi a br. Petru Alk. Petřivalskému, za poskytnutí pramenů, literatury a odborné rady. Také děkuji své kolegyni Bc. Karolíně Srncové za pomoc při překladech pramenů, protože bez její pomoci by tato práce nevznikla v takovém rozsahu. Dále bych chtěl poděkovat své partnerce Bc. Zuzaně Komrskové a své sestře Mgr. Vladimíře Brčákové za korektury. V neposlední řadě rovněž děkuji svým rodičům za podporu při studiu.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 20. 7. 2010

.....

Anotace

Bakalářská práce se zabývá historií kapucínského řádu v česko-rakouském prostoru v letech 1599–1618 na základě obrazu, který vytvořily především narativní řádové prameny a korespondence podporovatelů řádu.

První část práce tvoří rozbor pramenů a zhodnocení dosavadní literatury k danému tématu. Poté charakterizujeme kapucínský řád a jeho včlenění do kontextu ostatních řeholních společenství. Bez znalosti specifik a zaměření tohoto řádu totiž lze jen těžko pochopit jeho působení a chování v českých zemích. Při vypracování této části jsme nemohli pominout františkánský kontext a jeho historii, neboť se taktéž promítl do zaměření a spirituality kapucínského řádu.

Jádrem práce je vylíčení dějin tohoto společenství v českých a rakouských zemích. Zde sledujeme dvě roviny: provinční a konventní. V první z nich popisujeme děje, které vedly k ustanovení česko-rakouské kapucínské provincie, ve druhé se zabýváme fundátorstvím jednotlivých konventů, jejich kultu svatých a v neposlední řadě jejich působením na tehdejší společnost. Obraz starší literatury doplňujeme o celou řadu dosud nestudovaných pramenů. Z porovnání a analýzy zjištěných fakt vyvozujeme závěry zejména o průběhu usazování kapucínů v českých zemích v dobách počínající rekatolizace, tj. v období před bitvou na Bílé hoře.

Klíčová slova: kapucínský řád, sv. Vavřinec z Brindisi, P. Jan z Benátek, rekatolizace, 1. polovina 17. století, české země, rakouské země

Annotation

This bachelor thesis deals with the history of the Capuchin order in the Czech-Austrian territory during 1599–1618 on the basis of a image, which was created by the narrative order sources and the correspondence of the order supporters.

The first part of the bachelor thesis introduces the characterization of sources and the review of existing literature that deals with this theme. We then characterize the Capuchin order and its integration within the context of other monastic communities, because this information explains the behaviour of the Capuchins in the Czech-Austrian territory. We could not omit the Franciscan order and its history in this passage, because these also influenced the orientation and spirituality of the Capuchin order.

The core of the bachelor thesis deals with the description of the Capuchin history in the Czech and Austrian countries. We follow two levels: provincial and conventual. We describe processes, which led to the establishment of the Czech-Austrian Capuchin province

in the first part. The second level deals with the foundation of particular convents, their cults of saints and last but not least with their effect on the society at that time. We complete the information of the older historiography with plenty of sources, which were not yet studied. From comparison and analysis of detected facts we come to conclusions above all about the progress of the settlement of the Capuchins in the lands of Bohemian Crown in the time of beginning Re-catholisation before the Battle on White Mountain (1620).

Key words: Capuchin order, st. Lawrence of Brindisi, P. John of Venice, Re-catholisation, first half of 17th century, lands of Crown of Bohemia, Austria

Obsah

Úvod	7
1. Charakteristika pramenů a zhodnocení dosavadní literatury	9
1.1 Charakteristika pramenů.....	9
1.1.1 Narativní prameny	9
1.1.2 Normativní prameny	16
1.2 Zhodnocení dosavadní literatury	19
1.2.1 Kapucínská provinční knihovna	23
2. Františkánský kontext a počátky Ordo Fratrum Minorum Capucinatorum.....	25
2.1 Charakteristika kapucínského řádu	25
2.2 Františkánský historický kontext.....	31
2.2.1 Svatý František z Assisi	31
2.2.2 Vývoj františkánského řádu do kapucínské reformy.....	33
2.3 Ustavení a vývoj kapucínského řádu v prvních desetiletích	37
2.3.1 Ustavení kapucínského řádu	37
2.3.2 Vývoj kapucínského řádu v prvních desetiletích.....	42
3. Dějiny kapucínského řádu v česko-rakouském prostoru v letech 1599–1618	45
3.1 Příchod kapucínů do Čech.....	45
3.2 Založení a výstavba hradčanského konventu (1600–1602)	51
3.3 Dějiny česko-rakousko-štyrského komisariátu 1602–1608	58
3.4 Dějiny česko-rakouského komisariátu 1608–1618.....	64
4. Dějiny českých a moravských kapucínských konventů založených mezi léty 1600–1618 a jejich ukotvení v českých zemích.....	69
4.1 Praha – Konvent s kostelem P. Marie Královny Andělů	69
4.2 Brno – Bývalý konvent s kostelem sv. Františka z Assisi	73
4.3 Mikulov – Konvent s kostelem sv. Františka z Assisi.....	76
4.4 Olomouc – Bývalý konvent s kostelem před Střední branou.....	78
4.5 České Budějovice – Konvent s kostelem sv. Anny	82
4.6 Roudnice nad Labem – Konvent s kostelem sv. Václava	84
4.7 Most – Konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie	85
4.8 Vyškov – Konvent s kostelem Panny Marie Andělské	87
5. Řeholníci česko-rakouského komisariátu v dobách jeho ustavování	88
Závěr	96
Seznam použitých zkratek.....	99
Seznam pramenů a literatury	100
Přílohy.....	113

Úvod

K dějinám kapucínského řádu v českých zemích v první polovině 17. století nás vedl v prvé řadě zájem o církevní dějiny raného novověku, které v daném období stály ve znamení počínající rekatolizace a katolické reformy. Značné rekatolizační úsilí¹ spolu s novými, respektive upevněnými formami zbožnosti, které vycházely z dekretů tridentského koncilu (1545–1563),² umožnilo pozvolnou obnovu pozic katolické církve a vyznání. Proces restituování katolictví v českých zemích byl sice habsburskými panovníky silně podporován, ale jeho náplň a podobu určovaly církevní instituce, světský klérus a rovněž řeholní řady. Jim ve všeobecném povědomí dominuje Tovaryšstvo Ježíšovo, v jehož silách ovšem nebylo provádět celý rekatolizační proces. Podílelo se na něm více církevních řádů.³ Jedním z nich byl i řád kapucínský, který se přinejmenším počtem misí, členů a domů jezuitskému řádu vyrovnával. Jedním z cílů této práce je tedy upozornit na řád, jehož role v rekatolizaci bývá poněkud opomíjena, což platí i pro současnou historiografii. Nejde nám ovšem pouze o rekatolizační působení kapucínů, to bylo nepochybně spjato i se začleňováním řádu do společnosti, s jeho kulturní a duchovní rolí, jimž bychom se dále chtěli podrobněji věnovat.

Již samotný titul bakalářské práce odkazuje k regionu českých zemí, v němž se budeme pohybovat. Někdy budeme nuceni překročit hranice tohoto státoprávního celku, protože základy české kapucínské provincie byly položeny v širším geografickém rámci, který kapucíni pojmenovali *česko-rakousko-štýrský komisariát*. Právě s rakouskými zeměmi byly počátky českých kapucínů výrazně spjaty.

Po prostorovém vymezení je třeba ještě časového ohraničení. Původně byla bakalářská práce vymezena první polovinou 17. století, jelikož jsme chtěli představit i důvody, jež vedly ke vzniku samotné české kapucínské provincie. To se postupně ukázalo vzhledem k rozsáhlosti dochované pramenné základny a obsáhlosti samotného tématu jako neproveditelné v rámci tohoto typu práce. Proto jsme práci zúžili na časové období mezi léty 1599 až 1618 (proto také vymezující podtitul). V daném časovém rozmezí se řád ve sledovaném geografickém prostředí úspěšně etabloval, čímž položil základy pozdější české

¹ K rekatolizaci nově Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598–1667) a protireformace v Čechách*. Praha 2008; obecněji Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Či je země, toho je i náboženství*. Praha 2005.

² Viz Hubert JEDIN, *Malé dějiny koncilů*, Praha 1990, s. 62–80; František KAVKA – Anna SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském*, Praha 1968.

³ K roli řeholníků při rekatolizaci srov. *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4. – 5. 6. 2003, red: Ivana ČORNEJOVÁ, Praha 2003.

kapucínské provincie. Rok 1599 je datem příchodu kapucínů do českých zemí, konkrétně do Prahy. Horní mezník tvoří rok 1618, kdy vznikla samostatná *česko-rakouská provincie*.

Chceme-li psát historii jakéhokoli řádu, musíme se nejdříve seznámit s jeho počátečními dějinami, které nám objasňují jeho charakteristiku a postavení v kontextu ostatních řeholních společenství. Díky seznámení s řádem lépe pochopíme jeho činnost a počínání v námi vymezeném časovém a zeměpisném prostoru.

Následuje rozbor pramenné základny a dosavadní vydané literatury k problematice. Při popisování pramenů, jež pro práci připadaly v úvahu, jsme se snažili o jejich souhrnné představení, což dosud nikdo neučinil. Dále jsme chtěli představit nový pohled na kapucínské narativní prameny, a tím si připravit půdu pro další výzkum.

Vlastním jádrem naší práce je vylíčení dějin českých kapucínů v letech 1599–1618 na základě vyprávěcích pramenů, především provinčních letopisů a kronik vybraných konventů převážně z druhé poloviny 17. a celého 18. století. Z bohaté základny pramenů jsme se soustředili zejména na narativní, jelikož poskytují jednak souhledný – a v starší historiografii dosud ne zcela využitý – pohled na dějiny řádu, jednak ukazují určité formování obrazu řádu s časovým odstupem ve vlastní historiografii. Jsme si vědomi toho, že ony prameny vznikly s časovým odstupem (nejdříve koncem 17. století), a jako takové obsahují chyby. Jejich výpověď je tudíž nutno brát někdy s rezervou. Ze zmíněného důvodu jsme se kriticky snažili prověřit některé informace na základě i jiných historických zdrojů. Proto jsme často vycházeli z korespondence,⁴ která je obzvláště důležitá při popisu raného působení kapucínského řádu u nás. Zabývali jsme se hlavně zakládáním jednotlivých konventů založených do roku 1618, jejich personálním zajištěním a rovněž jejich srovnáním podle následujících otázek: kdo byl donátorem založení konventů, jací světci byli vybráni jako patroni klášterních kostelů a jejich oltářů, jakým způsobem konvent působil na své okolí atd. Při sledování personálního zajištění jsme pozorovali postupný nárůst podílu bratří, vstoupivších do řádu v Čechách, a oslabování zahraničního elementu.

Všechny tyto faktory – zakládání nových konventů, početní nárůst bratří, vytváření správních řádových struktur v samotných Čechách a jejich vztah k římskému kapucínskému ústředí – pak vytvořily předpoklady ke vzniku *česko-rakouské kapucínské provincie* roku 1618, z níž se pak později oddělila samostatná česká provincie.

⁴ Jedná se především o korespondenci pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé. V ní nalezneme stěžejní informace k uvedení a etablování kapucínského řádu u nás na počátku 17. století – Národní archiv (dále jen NA), *Archivní fond Kapucíni - provincialát a konventy, Praha* (dále jen *ŘK*), RUKOPISY (dále jen RKP), inv. č. 5; František TISCHER ml., *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk, Praha 1907* (8), s. 20–55 (dále jen TISCHER).

1. Charakteristika pramenů a zhodnocení dosavadní literatury

1.1 Charakteristika pramenů

Archivních pramenů k dějinám kapucínského řádu v raném novověku existuje poměrně velké množství. Pro lepší orientaci si je rozdělíme na narativní (vyprávěcí) a normativní.⁵ Abychom neporušovali časovou posloupnost, která ovlivnila i filiaci narativních pramenů, budeme si přibližovat a popisovat jednotlivé vyprávěcí prameny v chronologickém sledu. Nejprve si tedy povšimneme olomoucké konventní kroniky z roku 1685, pak se seznámíme s kapucínskými provinčními letopisy, na ně navážeme kronikou hradčanského konventu a na závěr si ve zkratce ukážeme zbývající konventní kroniky, týkající se našeho tématu.

V druhé části této podkapitoly, která se zabývá normativními prameny, si představíme jednotlivé archivní fondy, které lze využít ke studiu dějin českých kapucínů, a zaměříme se na jejich tematický obsah. Blíže se ale budeme věnovat pouze těm fondům, jež odpovídají našemu časovému vymezení.

1.1.1 Narativní prameny

*Kronika Olomouckého konventu (z roku 1685)*⁶

Na titulní straně kroniky olomouckých kapucínů stojí následující slova: „*Liber memorabilium notatu dignorum quae contigerunt a prima nostri Olomucensis monasterii fundatione et quae contingent futuris temporibus, inceptus anno MDCLXXXV ab admodum venerando Patre Demetrio Gynsburgensi Suebo,⁷ tunc temporis loci guardiano.*“⁸ Odsud se tedy dovídáme základní informace o autorovi (jeho původ a funkce) a době vzniku kroniky.

Předmluva ke čtenáři nás zpravuje o účelu napsání kroniky. Autor⁹ se vymezuje proti dosavadní řádové archivní a historické praxi, kterou se snaží srovnat s jinými církevními

⁵ K rozdělení a studiu historických pramenů viz Miroslav HROCH a kol., *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985, s. 118–142; Václav BŮŽEK a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994, s. 38–41.

⁶ Pro charakteristiku této kroniky jsme čerpali z diplomové práce: Petr Alk. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci ve světle řádových narativních pramenů*, Diplomová práce obhájená na Teologické fakultě Univerzity Palackého, Olomouc 2007, s. 7–11 (dále se bude odkazovat jen heslem PETŘIVALSKÝ).

⁷ Petr Petřivalský uvádí, že kvardián Demetrius byl původem Švéd, my se však domníváme, že pocházel ze Švábska, čemuž napovídá i označení „Suebus“.

⁸ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Kapucíni Olomouc*, inv. č. 5, fol. 1 (Pamětní kniha kapucínského konventu v Olomouci – dále citujeme jen *Liber Monasterii*, tento název nese vazba knihy).

⁹ Na základě prací Pacifika Matějky můžeme poměrně přesně rekonstruovat celý jeho život, jenž byl především vyplněn působením v úřadu kvardiána. Do řádu vstoupil Demetrius r. 1639 v rakouském klášteře Waidhofen an der Ybbs. Od roku 1659 vykonává po různých konventech funkci kvardiána: Waidhofen an der Ybbs (1659–1662), Korneuburg (1662–1665), Bruck an der Leitha (1665–1668), Sokolov (1670–1673), České Budějovice (1673–1674), Chrudim (1676–1679), Mikulov (1681–1683), Nisa (1683–1684). Mezi lety 1684–1686 působí

řády.¹⁰ Dále nám sděluje, že informace uchované v této knize jsou „objektivní“, nemají nikomu stranit a k tomu vyzývá i své pokračovatele.¹¹

Záznamy v kronice jsou napsány převážně latinsky, ale najdeme zde i četné pasáže v německém jazyce. Text byl později pro lepší orientaci opatřen poznámkami na okraji textu. Dnes je kniha velice poškozená, jedná se spíše o soubor volných listů, celkový počet folií čítá sedmdesát. Rozměr kroniky činí 20,5 x 31,5 cm. Jako psací prostředek byl použit inkoust.¹²

Demetrioiva kronika zahrnuje nejen vyličení a interpretaci událostí v české provincii z rozmezí let 1613–1782, ale také opisy listin, dopisů olomouckých biskupů, rozhodnutí olomouckých kapitul, císařských dekretů či dokumentů provinčního charakteru. Vše je zaznamenáno povětšinou v chronologickém sledu. Dílo je zakončeno dvěma soupisy, a to nejprve seznamem podporovatelů řádu z let 1699–1741, poté indexem vizitátorů provincie s datem jejich pobytu pro léta 1621–1782.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že v úvodní části *Liber Monasterii* nacházíme jedno z nejstarších zpracování dějin české kapucínské provincie. Tato kronika sloužila jako předloha kapucínským provinčním letopisům, hlavně v pasážích popisujících dějiny olomouckého konventu, jak se dovídáme z přípravných poznámek k provinčním letopisům dochovaných v kapucínském provinčním archivu.¹³

právě v Olomouci, následně odchází jako kvardián do Znojma (1687–1690) a pak do Horšovského Týna (1690–1691). Umírá 17. 8. 1695 v Praze na Hradčanech. – Pacifik MATĚJKA, *Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599–2005)*, in: *Paginae historicae* 2006 (14) s. 157, 168, 174, 180, 182, 214, 217, 231, 251, 253, 258; *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo–Moraviae*, ed. Pacifik MATĚJKA, Praha 2009, s. 235 (dále jen *Necrologium*); PETŘIVALSKÝ, s. 8.

¹⁰ Častěji jsem přemýšlel, proč by věci, které se staly, události, jež jsou hodny uchování v paměti a zaznamenání, měly být pouze zapsány ve společném archivu provincie a nikoli v každém klášteře, kde se přihodily, jak je to ve zvyku u mnohých jiných řeholníků, a tak aby byly příštím pokolením předloženy v jedné knize – *Liber Monasterii*, fol 2; překlad převzat z PETŘIVALSKÝ, s. 7. Nemůžeme určit jistě, které řeholní společenství má Demetrius na mysli, ale můžeme předpokládat, že mohl znát situaci v české františkánské provincii, kde provinciál Bernard Sannig [sám autor rukopisných dějin provincie, srov. SÚA, *ŘF Praha*, SANNIG, Bernhard: *Chronica de origine et constitutione Provinciae Bohemiae Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Reformatorum et ejusdem conventuum*, ibidem, kn. 17 – odkaz převzat od Roberta R. Novotného, *Uvedení řádu františkánského do Trutnova*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 14, (2001)] v sedmdesátých letech 17. století vydává nařízení, aby každý františkánský konvent vedl svou kroniku. Ve stejném roce, kdy Demetrius začíná psát olomouckou kroniku, vychází tiskem Sannigovo dílo *Rituale Franciscanum*, ve kterém se zmiňuje toto nařízení. Je pravděpodobné, že citované dílo Demetrius četl a na jeho popud se rozhodl psát olomouckou kroniku. Martin ELBEL, *Bohemia Franciscana: františkánský řád a jeho působení v českých zemích v 17. a 18. století*, Olomouc 2001, s. 97; PETŘIVALSKÝ, s. 7–8.

¹¹ *Liber Monasterii*, fol. 2; Následovníky (kronikáře) bychom pravděpodobně našli mezi dalšími olomouckými kvardiány. – Pacifik MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 156–160; PETŘIVALSKÝ, s. 9.

¹² PETŘIVALSKÝ, s. 9–11.

¹³ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 321, kart. 345, fol. 1–10. Na těchto listech je stručně zaznamenaná historie olomouckého konventu s odkazy na pramennou základnu. Hlavním pramenem, ze kterého bylo čerpáno, je Demetrioiva kronika. PETŘIVALSKÝ, s. 10–11.

Provinční letopisy

Počátkem 18. století byl uspořádán archiv české kapucínské provincie, což lze vnímat jako první přípravný krok k vytvoření provinčních letopisů.¹⁴ Jejich sepsání pak nařídila brněnská provinční kapitula roku 1726.¹⁵ Úkolem pověřila prvního definitora provincie a hradčanského kvardiána Luciana Hlawaczka z Prahy.¹⁶ S uspořádáním a sepisováním prvního dílu letopisů, které zahájil na svátek Proměnění Páně 6. 8. 1727, Lucianovi pomáhal Beátus Rudovský z Horšovského Týna,¹⁷ jehož rukopisem je psáno prvních dvanáct svazků letopisů a část třináctého svazku,¹⁸ tj. Rudovský zapisoval výsledky Hlawaczkovy bádání. Hlawaczkovu redaktorskou práci převzal roku 1733¹⁹ Serafin Melcher.²⁰ Tento rodák z Glucholaz (Slezsko) též nezaznamenával přímo do letopisů, ale touto prací pověřil roku 1747 Kleáta z Příbora.²¹ Kleátus je poslední provinční kronikář, který nám prozradil své jméno a datum započetí práce. Ostatní jména analistů zatím neznáme. Poznamenejme ještě, že Hlawaczek i Melcher patřili k předním osobnostem řádové hierarchie. Hlawaczek dosáhl úřadu provinciála, Melcher dokonce generála celého kapucínského řádu. Jako v jiných řádech se i u kapucínů věnovali historickému spisování významní, vzdělaní a nepochybně schopní mužové.

Analisté vycházeli hlavně z materiálů provinčního archivu a z kronik jednotlivých domů,²² které si vyžádali k zapůjčení. Dále své poznatky čerpali dle Františka Tischera z *Protocollum seu liber provinciae*,²³ jehož autor Julianus Thuringus²⁴ v něm popsal dějiny česko–rakouské provincie v letech 1599–1673.

¹⁴ Pavel KNESPL, *Dějiny českého kapucínského provinčního archivu*, Praha 1949, s 10; PETŘIVALSKÝ, s. 11.

¹⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 15; TISCHER s. 15; PETŘIVALSKÝ, s. 12; Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, Národní listy 68/312, 10.11. 1928, s. 1; KNESPL, s. 6.

¹⁶ Vlastním jménem Jan Hlawaczek, narozen 12. 5. 1683, obláčka v Mostě 17. 11. 1699. V letech 1713–1717 lektorem filozofie na řádovém učení v Brně a Chrudimi, 1717–1723 lektorem na Hradčanech. Roku 1723 zvolen za jednoho z definitůrů provincie. I díky tomu zastává funkce kvardiánů na Hradčanech 1723–1729 a u sv. Josefa na Novém Městě 1729–1731. Roku 1731 se stal provinciálem, v této funkci působil do roku 1734. Poté hradčanský vikář. Umírá 29. 4. 1736 v Praze na Hradčanech. – MATĚJKA, *Seznamy...*, 2005 (13), s. 293–294, 2006 (14), s. 147, 209; PETŘIVALSKÝ, s. 12.

¹⁷ *Necrologium*, s. 261.

¹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 16; TISCHER, s. 15; PETŘIVALSKÝ s. 12; ŠIMÁK, s. 1.

¹⁹ KNESPL, s. 11; *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 211; PETŘIVALSKÝ, s. 13.

²⁰ Serafin Melcher, narozen 16. 8. 1693, obláčka 3. 6. 1711 v Nyse. V letech 1731–1733 kvardiánem v Nyse, 1733–1736 v Brně, 1736–1737 v Olomouci, 1738–1739 na Hradčanech. Zároveň od roku 1734 jeden z definitůrů řádu. Roku 1740 zvolen za provinciála a mezi lety 1752–1761 vykonává dokonce funkci generála řádu. Umírá roku 1763 v Mělníce na mor. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2005 (13), s. 294–298, 2006 (14), s. 148, 153, 158, 231; PETŘIVALSKÝ, s. 13.

²¹ Vlastním jménem Baltazar Kresta, narozen 1693 v Příbora, obláčka 1712 v Mostě, zemřel 1759 v Praze na Hradčanech. *Kapucínské letopisy*, tom. XIII, s. 212; PETŘIVALSKÝ, s. 13.

²² Od roku 1714 platí v provincii nařízení, aby si každý konvent vedl svoji kroniku (viz dále i výše).

²³ TISCHER, s. 14–16.

Kapucínské letopisy jsou rozčleněny do dvaceti čtyř svazků a líčí události z let 1597–1787. *Kapucínské letopisy* mají poměrně ustálenou formu a schéma. Papírové čistopisy byly svázány do bílé kůže nebo do desek potažených pergamenem. Velikost listů je většinou 30 x 43 cm. Počet folií jednotlivých svazků se pohybuje přibližně okolo 800.²⁵ Dnes chybějící vyřezané či přelepené strany můžeme přičíst řádové cenzuře v 19. století.²⁶ Na hřbetu každého svazku nalezneme nápis *Annales Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae* a číslo příslušného svazku.

Za barevně iluminovanými titulními stranami každého svazku²⁷ následuje předmluva oznamující datum započetí práce a dělení historických událostí. Poté jsou chronologicky zaznamenány události. Závěr každého svazku tvoří indexy²⁸ a poděkování, ve kterém se dozvíme dataci dokončení této části.

V záhlaví každé strany najdeme letopočet, jenž text na ní popisuje. Stránkovaný text je zároveň členěn do tematicky jednotných číslovaných oddílů. Nový letopočet znamená vždy nový počátek číselné řady. Rámečkem oddělený text doplňují na okrajích poznámky, umožňující lepší orientaci v díle a tvořící vlastně obsah knihy. Nadpisy označující většinou rok²⁹ či slavení provinční kapituly jsou psány červeným inkoustem, ostatní text černým. Délka jednotlivých zápisů se liší od několika řádků po několik stran. Na začátku každého zápisu nám analista představuje jeho téma. Text bývá často doprovázen kopií pramene, z něhož se při psaní vycházelo. Díky tomu najdeme v letopisech opisy listin, korespondence, dekretů, veřejných vyhlášek, pamfletů, smluv (s umělci, sousedy) atd., které často nahrazují dnes již nedochované originální prameny. Někdy jsou vloženy kreslené i ryté plány, mapy či

²⁴ Vlastním jménem Daniel Wallensheimb. Jméno Turringus nám značí jeho durynský původ. Do řádu vstoupil roku 1631. Roku 1652 se zúčastnil misie v Dolních Rakousích. Umírá v Durynsku 1675. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 496, tom. VI, s. 287. Napsal první historické dílo popisující dějiny české kapucínské provincie *Protocollum seu liber provinciae*.

²⁵ Výraznou výjimku v počtu stran z pochopitelných důvodů představuje XXIII. svazek, jímž líčení dějin provincie končí a jenž má jen 250 folií.

²⁶ ŠIMÁK, s. 2.

²⁷ Například první díl letopisů začíná vyobrazeními řádového světce Vavřince z Brindisi, panovníka Rudolfa II., pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, milostné sochy P. Marie Rottenburské na Hradčanech a patrona řádu sv. Františka. Viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 4–8.

²⁸ Například u prvního svazku, který je pro naše období nejdůležitější, nalezneme tyto indexy: abecedně řazený věcný rejstřík, index událostí řazený po jednotlivých letech, index zaměřený na dějiny jednotlivých konventů, seznam vicekomisařů, komisařů a provinciálů provincie, seznam kvardiánů jednotlivých kapucínských konventů a seznam zemřelých členů řádu. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 793–930. Indexy chybějí u XXII. a XXIII. svazku.

²⁹ Například rok 1605. Letopočet je napsán velkými červenými literami a pak je doplněn velkým nadpisem (černým inkoustem): *Anno 1605. Totius Ordinis Anno 81. Clementis Papae Octavi et ultimo. Leonis Papae Undecimi Anno uno et Pauli Papae Quinti Anno primo, hujusque Provinciae Anno Sexto* Srov. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 80.

obrázky (např. rytina nosorožce, jehož mohli Pražané poprvé na vlastní oči spatřit roku 1751). Písemnosti jsou opsány v originálním znění, což znamená, že se nám v letopisech vedle převažující latiny objevuje i němčina a čeština.³⁰

Tematické členění³¹ letopisů zjistíme z posledního, XXIV. svazku³², což je vlastně generální rejstřík kapucínských letopisů. Jeho autorem dle Petra Petřivalského je Auxillius Wellnicensis.³³ Tento svazek je rozdělen do šesti základních částí. První pojednává o *pamětihodných věcech sběhlých mimo náš řád*, jakási světová historie.³⁴ Druhá část o *veškerém našem řádu*, tj. celořádová historie.³⁵ Oddíl třetí o *naší české provincii* nás seznamuje s děním v tomto prostoru.³⁶ Čtvrtý titul obsahuje soupisy *noviců, zemřelých bratří, obracených na víru a pohřbených za zásluhy v kapucínských řádových hrobkách*.³⁷ Poslední díl *Paměti jednotlivých konventů a hospiců* je seřazen podle doby založení.³⁸ Generální index je pro snadnější hledání opatřen záložkami.

Vedle Auxilliova indexu jsme především pracovali s prvním dílem kapucínských letopisů, jenž zachycuje události 1597–1638. Prameny byly sesbírány a zpracovány Lucianem Hlawaczkem a zapsány Beatem Rudovským z Horšovského Týna v době od srpna 1727 až

³⁰ ŠIMÁK, s. 1-2.

³¹ ŠIMÁK, s. 1–2; *Kapucínské letopisy*, tom. XXIV, s. 1–2.

³² *Index Rerum totius archivi* s podtitulem *Index annalium Patrum Capucinatorum Provinciae Boemiae*.

³³ Vlastním jménem Antonín Josef Stracke, narozen 1732, obláčka v Mnichově Hradišti 1753, umírá 1781 na Hradčanech. Vykonával službu lektora, kazatele a provinčního archiváře. *Necrologium*, s. 146. Petr Petřivalský zjistil jméno autora generálního svazku tím, že porovnal rukopis generálního indexu letopisů a hradčanské kroniky. Oba styly písma jsou totožné a navíc nám Auxillius Wellnicensis své autorství generálního indexu přiznává v jedné zmínce v hradčanské kronice. Srov. *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 134, PETŘIVALSKÝ s. 14.

³⁴ Události spojené s papežem a vůbec světové dění, jež se řádu nějak týkalo (válka o španělské dědictví, válka o rakouské dědictví, války s Turky), korunovační slavnosti, dění u dvora, neobyčejné úkazy v přírodě atd.

³⁵ Celková kapucínská organizace, generální kapituly, volená hierarchie řádu, zakládání nových řádových provincií, misionářské zprávy z jiných zemí a v neposlední řadě celořádová nařízení.

³⁶ Obdobně jako v předešlé části nejdříve o celkovém dění, tj. provinční kapituly, jejich usnesení a nařízení, o rozdělení funkcí v rámci provincie. Dále zde třeba najdeme výsledky zkoušek (např: z kazatelské činnosti – posuzoval se sloh, hlas, výslovnost, vřelost a způsob projevu) kapucínských kandidátů na vyšších (Hradčany, Chrudim, Opočno, Třebíč) a nižších (Horšovský Týn, Žatec) učilištích. Pak tu máme zprávy z misí, jež vykonávali čeští kapucíni (např: na Kavkaze v 18. století), ke sdělením o misiích bratři přiložili i noviny z evropského východu.

³⁷ O *novicích* – jména světská i klášterní, rodiče, původ, data narození a vstupu (datum obláčky), či u špatných „ovcí“ důvody propuštění.

O *zemřelých* – u významnějších členů najdeme jejich životopisy.

O *obracených na víru* – zde se uvádějí i důvody konverze, kmotři a jejich podrobné osobní údaje.

O *pohřbených za zásluhy* – důvody této pocty. Podobnou strukturu mívají i jiné řádové historie

³⁸ Zde najdeme zprávy týkající se založení, výstavby a výzdoby konventů, osob zakladatelů, slavností proběhlých v konventech (spojených například s kanonizací řádových světců), fundací, ale i divotvorných d'ábelských zjevení, či přírodních katastrof atd. Zvláště jsou řazeny loretánské domy (Mikulov, Praha, Rumburk, Fulnek a Chrudim).

do 1729.³⁹ Prameny, na jejichž základě jsou sepsány provinční letopisy, jsou dodnes převážně dochovány ve fondu *Kapucíni – provincialát a konventy, Praha*⁴⁰

Hradčanská kronika

S provinčními letopisy úzce souvisí *Historia Hradschinensis*, již sepsal na jejich základě též autor: Auxillius Wellnicensis. Jedná se o třísvazkovou kroniku popisující dějiny hradčanského konventu od prvních pokusů o jeho založení roku 1597 až po rok 1785. První díl, z kterého jsme často vycházeli, je doveden do roku 1769 a byl napsán v roce 1772.⁴¹ Spojitost s provinčními letopisy se projevuje v několika prvcích: stejné členění textu, označení roků atd.⁴²

Kronika je psána převážně velmi košatou, vznosnou latinou, ale najdeme zde i části napsané v němčině. Text kroniky zabírá 502 folií, jež jsou svázané do desek potažených pergamenem o rozměru 22 x 36 cm. Desky kroniky byly patrně dříve opatřeny sponami, jak bývalo běžné u raně novověkých kodexů. Na jejím hřbetu nalezneme nápis *Historia domestica Conventus Hradschinensis*.

Kronika začíná obecnou předmluvou k českým dějinám, kde je zdůrazněna úloha kapucínského řádu při pobělohorské rekatolizaci. Nebude tudíž náhodou, že o jezuitském řádu, který se také na ní výrazně podílel, zde není ani zmínka. Následuje chronologické líčení dějin konventu a závěr tvoří několik seznamů.⁴³

³⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. II, s. 2.

⁴⁰ NA, *Archivní fond Kapucíni – provincialát a konventy, Praha* (dále se bude na fond odkazovat jen ŘK), viz. s. 16–17.

⁴¹ *Protocollum seu Historia Domestica Conventus Hradschinensis ad Sactam Mariam Angelorum Ex Annalibus PP. Capucinatorum Provinciae Boemiae desumpta Continens Memorabilia notatu digna, et necessaria Conventum, Boemiae Custodiam, et Provinciam concernentia Ab exordio Provinciae, et Conventus usq: ad Annum 1769 gesta, Pro notitia, et directione R. P. Guardiani Hradschinensis, et Boemiae Custodis Conscripta Anno 1772*. Překlad: *Zápis neboli dějiny hradčanského konventu u Panny Marie Andělské, podle análů české provincie otců kapucínů, obsahující důležité a potřebné pamětihodnosti kláštera, české kustodie a provincie, které se udály od založení provincie a kláštera do roku 1769, zapsané k poznání a jako směrnice pro R. P. hradčanského kvardiána a českého kustoda* (Eduard Göbel) roku 1772. – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 1.

⁴² Autor prozrazuje v předmluvě, že je pisatelem generálních indexů provinčních letopisů. Tuto skutečnost potvrzuje i stejný rukopis v obou dílech, což jsme zjistili díky jejich porovnání. Viz s. 13.

⁴³ Stručné dějiny jednotlivých konventů a hospiců; seznam vicekomisařů, komisařů a provinciálů; seznam provinčních kapitul, s uvedením jejich nejdůležitějších nařízení; seznam generálních ministrů; seznam hradčanských kvardiánů; tabulky k osazenstvu kláštera pro léta 1661–1798; věcný, místní a jmenný rejstřík; catalog členů konventu (kdy přišli do řádu, kdy zemřeli) zvlášť pro kleriky a laiky.

Kroniky jednotlivých konventů

Roku 1714 proběhla v chrudimském konventu provinční kapitula, na níž byl vybrán za provinciála řádu dosavadní první definitor Ludvík Antonín Czepany z Jihlavy.⁴⁴ I díky snaze tohoto muže přijímá kapitula rozhodnutí, že kvardiáni mají zajistit, aby si každý konvent vedl svoji kroniku. Provinciál zároveň určil způsob jejího vedení.⁴⁵ Díky tomu je tematické a formální členění každé kroniky stejné jako u hradčanské, Demetrioovy kroniky a provinčních letopisů. Pro názvy kronik se obecně ve františkánském prostředí užívaly názvy *Protocollum* či *Archivum*. U kapucínů tomu nebylo jinak, ale objevují se i další pojmenování, například *Libri Monasterii*.⁴⁶

Nyní se zaměříme pouze na dochované konventní kroniky těch domů, jež spadají svým založením do stanoveného časového rámce prvních dvou desetiletí 17. století: Hradčany,⁴⁷ Brno, Mikulov,⁴⁸ Olomouc, České Budějovice, Roudnice nad Labem,⁴⁹ Most a Vyškov.⁵⁰ Brněnský konvent (sv. Kříže) má dochovanou jen jednu kroniku *Protocollum rerum memorabilium utriusque conventus Brunensis (...)*,⁵¹ která je napsaná v latinském jazyce a zachycuje události z rozmezí let 1604–1772.

O dějinách olomouckého konventu (Zvěstování Páně) nás informují dokonce tři kroniky. Kromě již zmíněné Demetrioovy kroniky⁵² je to kronika *Historia domestica a prima Olumucensis monasterii fundatione*,⁵³ jež je založena roku 1768. Převážně je napsaná v latinském jazyce a popisuje události od založení konventu 1614 až do roku 1872. Poslední olomouckou kronikou je *Chronologische Darstellung der Gründung und des Fortbestandes der Capuciner Ordens Niederlassung in Olmütz*,⁵⁴ která se začala psát až roku 1887. Je napsaná německy a vychází z předešlých dvou jmenovaných kronik.

⁴⁴ MATĚJKA, *Seznam...*, 2005, s. 291.

⁴⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 15.

⁴⁶ ELBEL, *Bohemia Franciscana*, s. 98; PETŘIVALSKÝ, s. 11–12.

⁴⁷ Dochovala se třísvazková hradčanská kronika (viz s. 14), KPK, Rkp. 544, *Historia Hradschinensis*.

⁴⁸ Kronika není dochována, ale ve fondu *ŘK* nalezneme jakési základní poznámky k historii konventu. Za jakým účelem byly vytvořeny, bohužel nevíme. Poznámky jsou napsané v latině a zachycují období 1637–1783. NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 298, kart. 340.

⁴⁹ Kronika není dochována, ale ve fondu *ŘK* nalezneme zprávy, popisující dějiny konventu v 60. letech 18. století. Tyto zprávy v latinském jazyce byly pravděpodobně posílány na provinciálát řádu. NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 475, kart. 407.

⁵⁰ Viz poznámka č. 49, též dochované zprávy úplně stejného formátu a ze stejné doby. NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 606, kart. 494.

⁵¹ *Moravský zemský archiv v Brně* (dále se bude odkazovat jen MZA Brno), *Kapucíni Brno*, inv. č. 1.

⁵² Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Kapucíni Olomouc*, inv. č. 5. Viz s. 9–10.

⁵³ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Kapucíni Olomouc*, inv. č. 6.

⁵⁴ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Kapucíni Olomouc*, inv. č. 7.

K historii českobudějovického konventu (sv. Anny) existuje „kronika“ *Historia Conventus Budvicensis ad Sanctam Annam*,⁵⁵ která je napsaná latinsky. Jedná se však spíše o několik desítek nesvázaných listů, jež zachycují dějinný úsek 1709–1785.

Výčet konventních kronik zakončujeme čtyřmi latinskými knihami memorabilií, které popisují dění v mosteckém konventu (Nanebevzetí Panny Marie) v letech 1616–1740.⁵⁶

1.1.2 Normativní prameny

Archivní fond Kapucíni – provincialát a konventy, Praha

Tento fond je stěžejní pro studium dějin kapucínského řádu v českých zemích a nachází se v prvním oddělení Národního archivu v Praze. Zmíněný fond je v současné době skoro celý přístupný v souladu se zněním archivního zákona⁵⁷ a dalších právních předpisů. Volně přístupné nejsou jen osobní složky jednotlivých členů kapucínské provincie *personalia*.⁵⁸ Fond obsahuje hlavně písemnosti z rozmezí let 1599–1950, tj. od příchodu prvních bratří kapucínů do českých zemí do dočasného zrušení jednotlivých kapucínských klášterů během *Akce K*.⁵⁹

Fond má velký rozsah, jeho metráž je 62,85 bm. Obsahuje celkem 175 listin, 326 rukopisů, 713 inventarizačních čísel, uložených ve 461 kartonech. Celý fond je zpracovaný od prosince 1957. K lepší orientaci v něm nám mohou pomoci dva podrobné inventáře,⁶⁰ které navíc obsahují detailní místní, jmenný a věcný rejstřík.

Fond je rozčleněn⁶¹ na dvě základní části, na listiny a aktový materiál. Úsek aktového materiálu se dále rozděluje na tři základní sbírky: rukopisy, spisy a mapy. Rukopisy⁶² jsou

⁵⁵ NA, ŘK, SPISY, inv. č. 173, kart. 311.

⁵⁶ SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, inv. č. 3–7.

⁵⁷ Archivní zákon č. 499/2004 Sb.

⁵⁸ ŘK, SPISY c) provincie, inv. č. 31, celkem kart. 139–194. Přístup k těmto kartonům, lze získat jen se souhlasem českého kapucínského provinčního archiváře.

⁵⁹ *Akce K* je název pro násilnou likvidaci klášterů a mužských katolických řeholních řádů, která proběhla v komunistickém Československu v dubnu 1950. Viz Vojtěch VLČEK, *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004; *Stát a církev v roce 1950*, edd. Jiří HANUŠ – Jan STRÍBRNÝ, Brno 2000, s. 30–31, 50–67; Václav VAŠKO, *Neumlčená II. díl*, Praha 1990.

⁶⁰ Karel BERÁNEK – Věra UHLÍŘOVÁ, *Inventář–Řádový archiv kapucínů, díl I.–Listiny (1364–1906)*, Praha 1969. Inventář je uložen v Národním archivu Praha, s. 133, ev. č. 547; Pavla BURDOVÁ – Marie ČERMÁKOVÁ, *Inventář–Řádový archiv kapucínů, díl II.–Akta (16.–20.století)*, Praha 1957. Inventář je uložen v Národním archivu Praha, s. 373, ev. č. 53.

⁶¹ K uspořádání archivního fondu ŘK viz P. BURDOVÁ – M. ČERMÁKOVÁ, *Inventář II*, Praha 1957, s. 13–15.

⁶² Rukopisy obsahují záznamy z provinčních či generálních kapitul (např. sign. NA, ŘK, Rkp. 98). Dále zde nalezneme seznamy generálních ministrů, provinciálů, kvardiánů jednotlivých konventů, ale i všech členů, kteří řádem během jeho působení prošli (např. sign. NA, ŘK, Rkp. 34, 36, 37, 44 atd.). Je třeba upozornit také na kroniku flagelantského bratrstva při klášteře P. Marie Andělské (sign. NA, ŘK, Rkp. 66).

rázu historického, liturgického, účetního, personálního a je tam též i celá řada protokolů či svázané korespondence.

Spisy se člení na další podskupiny: *Ordo*, *Ecclesia* a *Provincialát*. *Ordo*⁶³ se týká všeobecně řádových věcí. *Ecclesia*⁶⁴ má teologický a bohoslužebný ráz. Konečně *Provincialát* je pro nás nejdůležitější podskupina, zahrnuje věci účetní a finanční, personalia všech členů řádu a zbytek registratury obsahující korespondenci s církevními a světskými úřady. Významnou součástí *provincialátu* jsou spisy týkající se třetího řádu, sbírka fotografií členů řádu i jednotlivých konventů. K zvláštní části spisového materiálu patří soubor grafik, kreseb, hudebnin a tisků. Na závěr upozorňujeme, že *provincialát* obsahuje celé anebo stěžejní části archivů jednotlivých kapucínských konventů a hospiců na dnešním území České republiky seřazených v abecedním pořádku, které se sem dostaly v 50. letech 20. století. Členění spisů, které jsme si nyní nastínili, není vždy stoprocentní a místy se překrývá.

Mapy, poslední oddíl aktového materiálu, tvoří plány jednotlivých konventů, mapy kapucínských provincií a několik novějších map fyzikálních a politických.

Pro námi sledované období 1599–1618 poskytuje první část fondu celkem osm listin,⁶⁵ které jsou především liturgického obsahu. Z druhé části fondu jsme čerpali z některých rukopisů⁶⁶ a spisů.⁶⁷

Archivní fondy jednotlivých kapucínských konventů

Při popisu archivního fondu *ŘK* jsme uvedli, že obsahuje pozůstatky archivů jednotlivých kapucínských konventů na území Čech a Moravy. Zbylé části těchto fondů jsou uloženy v Moravském zemském archivu v Brně, Zemském archivu v Opavě a příslušných Státních oblastních archivech.⁶⁸ Výjimku tvoří fond kapucínského hospice v Mělníku, jenž je uložen v Státním okresním archivu Mělník, a archiv konventu sv. Anny v Českých

⁶³ Spisy oddělení *Ordo* se týkají například papežských či generálních nařízení.

⁶⁴ *Ecclesia* spisy jsou především papežské buly a dekrety o bohoslužbách, kněžích, církevním majetku.

⁶⁵ NA, *ŘK*, Listiny, inv. č. 6, 7a, 7b, 8, 9, 11, 12, 13.

⁶⁶ NA, *ŘK*, RUKOPISY, inv. č. 5 (opsaná korespondence týkající se uvedení řádu kapucínského do Čech), č. 33, 34, 36, 37, 44 (seznamy členů řádu).

⁶⁷ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 15 (Historie provincie, zakládání konventů); NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 173, kart. 311, Historie českobudějovického konventu; NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 293, karton č. 340, Prameny k mikulovskému kapucínskému konventu v 17. století; NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 298, kart. 340, Stručná historie mikulovského konventu; NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 472, karton č. 407, Prameny k vysvěcení roudnického konventu; NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 475, kart. 407, Historie roudnického konventu; NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 606, kart. 494, Historie vyškovského konventu.

⁶⁸ *Moravský zemský archiv v Brně*: uchovává fondy těchto kapucínských konventů a hospiců: Brno, Mikulov, Třebíč, Znojmo, Prostějov, Kyjov; *Zemský archiv v Opavě*: Fulnek, Olomouc; *Státní oblastní archiv Plzeň*: Mariánská u Jáchymova, Sokolov, Sušice, Horšovský Týn; *Státní oblastní archiv Litoměřice*: Liberec, Litoměřice, Most, Rumburk, Zákupy, Žatec; *Státní oblastní archiv Zámrska*: Opočno.

Budějovicích, který se v důsledku zrušení za vlády Josefa II. dostal do fondu *Archívů českých klášterů zrušených za Josefa II.*⁶⁹

Z důvodů časového vymezení naší práce (1599–1618) jsme se zabývali pouze těmito archivy kapucínských konventů: Praha (Hradčany–P. Marie Andělská),⁷⁰ Brno,⁷¹ Mikulov,⁷² Olomouc,⁷³ České Budějovice,⁷⁴ Roudnice nad Labem,⁷⁵ Most⁷⁶ a Vyškov.⁷⁷ Ty jsou seřazeny v chronologickém sledu dle jejich založení a archiválie k nim přiřazené v poznámkách pod čarou (č. 70–77) se vztahují k našemu časovému vymezení.

Ostatní archivní fondy

Další důležité archiválie se nacházejí mj. ve fondech obou arcibiskupství českých zemí. Archiv pražského arcibiskupství poskytuje korespondenci mezi pražskými arcibiskupy a řádovým ústředím nebo jednotlivými konventy.⁷⁸ Chtěli bychom upozornit, že část těchto dopisů se týká i uvedení a etablování řádu v českých zemích.⁷⁹ Dále poukazujeme na zajímavou skupinu dopisů mezi arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu a jeho sekretářem Valeriánem Magni.⁸⁰ Archiv olomouckého arcibiskupství poskytuje též korespondenci, tentokrát však mezi moravskými kapucínskými konventy a kardinálem Františkem z Ditrichštejna,⁸¹ jenž se velice zasloužil o uvedení kapucínů do několika

⁶⁹ NA, *Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II.*, inv. č. 2728.

⁷⁰ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 354–365, 400, 406, kart. 362–378 (stavba konventu, zahrada, spory se sousedy, nadace, socha P. Marie Rottenburská, pohřbívání světských osob v konventu ...).

⁷¹ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 126; kart. 299 (posvěcení oltářů r. 1606); MZA Brno, *Kapucíni Brno*, inv. č. 1 (Protocollum rerum memorabilium utriusque conventus Brunensis).

⁷² NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 293, 295, 297–298, kart. 340 (založení a výstavba konventu); MZA Brno, *Kapucíni Mikulov*, inv. č. 1 (historie konventu).

⁷³ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 321–324, 329; kart. 345–347 (vznik konventu, historie konventu); Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, *Kapucíni Olomouc*, inv. č. 5, 6, 7 (kroniky).

⁷⁴ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 169–170, 172–173, kart. 311 (vznik, stavba konventu a kostela, historie konventu...); NA, *Archivy českých klášterů zrušených za Josefa II.*, inv. č. 2728.

⁷⁵ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 472, 474–475, kart. 407 (vznik, stavba konventu, nadace, historie konventu v kontextu lobkovického donátorství ...).

⁷⁶ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 304–305, 307–308, kart. 342–343 (výstavba konventu); SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, inv. č. 3–7 (knihy memorabilií); SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, inv. č. 36 (stavební účty).

⁷⁷ NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 602–606, kart. 494 (vznik, stavba konventů, darování obrazu P. Marie, historie konventu).

⁷⁸ NA, *Archiv pražského arcibiskupství* (dále bude odkazováno jen APA), inv. č. 3460.

⁷⁹ Část této korespondence je publikovaná jako příloha článku: František TISCHER ml., *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk*, Praha 1907 (8), s. 1–55.

⁸⁰ NA, *APA*, inv. č. 4107.

⁸¹ Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, *Archiv olomouckého arcibiskupství*, inv. č. 118 (Kopíř latinské korespondence biskupa Ditrichštejna 1612–1617).

konventů na Moravě. Řada listin vztahujících se ke kapucínské tematice se zásluhou sběratelské činnosti moravského archiváře Antonína Bočka nachází v jeho archivní sbírce.⁸²

Fondy významné pro dějiny českých kapucínů nalezneme samozřejmě i v zahraničí. Na prvním místě zmiňme provinční archiv rakouských kapucínů ve Vídni (*Provinzarchiv der Wiener Kapuziner*),⁸³ který obsahuje i významné fondy k dějinám česko-rakouské provincie, jelikož vídeňský konvent byl centrem této oblasti v letech 1612–1673. V rakouských zemích nalezneme ještě jedno důležité badatelské centrum, jímž je Provinční knihovna rakouských kapucínů (*Provinzbibliothek der Österreichischen Kapuzinerprovinz*).⁸⁴ Česká kapucínská provincie má též svoje oddělení (sign. LL) v generálním archivu a knihovně, které spravuje Kapucínský historický institut (*Istituto Storico Cappuccini*) v Římě.⁸⁵ Kdybychom se zabývali tématem kapucínských misionářů v rámci pobělohorské rekatolizace, svou roli by hrál ještě fond Archiv Kongregace pro šíření víry (*Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide*) v Římě.⁸⁶

1.2 Zhodnocení dosavadní literatury

Pro studium dějin a působení kapucínského řádu na našem území v období raného novověku⁸⁷ jsou stěžejní práce Vavřince Rabase (OFMCap.),⁸⁸ který byl dlouholetým knihovníkem kapucínské provinční knihovny v první polovině 20. století a své výzkumy nejdříve publikoval v řadě dílčích článků. Vavřinec Rabas později veškeré své poznatky o řádu shrnul ve svém životním díle *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*.⁸⁹ Tato kniha se zabývá především uvedením řádu do Čech, vnějším rozvojem místní provincie a jejími vnitřními poměry, dále se zmiňuje o nejvýznamnějších „českých“ kapucínech a

⁸² MZA Brno, *Bočkova sbírka*, sign. G1.

⁸³ Provinzarchiv der Wiener Kapuziner, Tegetthoffstraße 2, A-1010 Wien.

⁸⁴ Kaiserjägerstraße 6, A-6020 Innsbruck <<http://www.kapuziner.at/zentralbibliothek/>> [cit. 2010-20-03].

⁸⁵ Istituto Storico Cappuccini, C.P. 18382 I-00163 Roma (Bravetta) <<http://www.istcap.org/>> [cit. 2010-20-03].

⁸⁶ Archivio della S. Congregazione de Propaganda Fide, Palazzo di Propaganda Fide, Piazza di Spagna, 48, 00187 Roma.

⁸⁷ Který vymezujeme v této práci od příchodu kapucínů do Čech (1599) až po nástup Josefa II. na český trůn (1780).

⁸⁸ Vavřinec RABAS, *Prvopočátky řádu kapucínského*, in: Časopis katolického duchovenstva (dále bude na časopis odkazováno jen heslem ČKD), 1930 (71), s. 63–71, 569–609; TÝŽ, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, in: ČKD 1936 (77), Praha, s. 217–238, 329–349, 1937 (78), Praha, s. 25–41, s. 393–406; TÝŽ, *Kapucíni a katolická restaurace v Čechách*, in: ČKD 1938 (79), s. 16–38; TÝŽ, *P. Valerianus de Magni, nejslavnější muž českomoravské provincie*, in: ČKD 1938 (79), s. 289–338; TÝŽ, *Stručný přehled činnosti kapucínů v XVII. století*, in: ČKD 1938 (79), s. 369–384; TÝŽ, *Průvodce po Loreté v Praze na Hradčanech*, Praha 1937; TÝŽ, *Sv. Vavřinec z Brindisi*, Olomouc 1941.

⁸⁹ Vavřinec RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Praha 1937.

v neposlední řadě shrnuje veškerou činnost řádu v tomto časovém úseku. Vavřinec Rabas byl výborným znalcem popisovaných kapucínských letopisů z 18. století, jež jsou také primárním pramenem v jeho publikacích. Rabasovo dílo je velice subjektivní. Z pochopitelných důvodů straní kapucínskému řádu, mimo jiné i vzhledem k druhu použitých pramenů. To však jeho práci neubírá na důležitosti. Vždyť pozdější autoři⁹⁰, kteří píšou o kapucínském řádu v českých zemích, vycházejí právě z ní a dodejme, že její kvalita dosud nebyla překonána.

Vavřinec Rabas však nebyl první, kdo se dějinami kapucínského řádu zabýval. Významné jsou i příspěvky německých historiků soustředěných kolem periodika *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen*: národohospodáře Edmunda Schebeka,⁹¹ Emanuela Schwaba⁹² a Otta Kamshoffa.⁹³ Z nich nejvýznamnější je posledně jmenovaný, jehož publikace se týkají opět rozvoje provincie, významných „českých“ (ve smyslu provinčním) kapucínů, ale navíc pojednávají o kapucínském bratrstvu Umučení Krista při hradčanském konventu (založeno 1603), dále obsahují seznam provinciálů české provincie. Otto Kamshoff čerpá ve svých pracích, hlavně z významného kapucínského periodika *Annalecta ordinis minorum capuccinorum* a z edice *Bullarium Capucinatorum*.

*Annalecta ordinis minorum capuccinorum*⁹⁴ je interní kapucínský časopis, který vychází od roku 1883 v Římě. Původně byl vydáván latinsky, jeho primární funkcí bylo informovat všechny provincie o dění v řádu, obsahuje nařízení generálních představených, zprávy o misi, statistiky řádového dorostu atd. Pro historiky zabývající se řádem v 17. století je významný zejména oddíl *monumenta antiqua*, který pojednává o dějinných událostech v řádu, mimo jiné i z české provincie,⁹⁵ a často také obsahuje edici nějakého historického

⁹⁰ Bernard BARTOŇ, Pacifik MATĚJKA, Milan BUBEN atd.

⁹¹ Edmund SCHEBEK, *Die Schweden und Die Kapuziner im dreißigjährigen Kriege*, in: Oesterreichisch-Ungarische Revue, 1886, Juni, s. 7 an. K osobnosti Edmunda Schebka viz František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, 3. vyd. Praha 2009, s. 454–455 (dále bude na publikaci odkazováno jen heslem KUTNAR – MAREK).

⁹² Emanuel SCHWAB, *Der Iglauer Kapuziner – Necrolog*, in: Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1938 (38), s. 107–118.

⁹³ Otto KAMSHOFF, *Schwierige Anfänge*, in: *Bunte Bilder aus der Kapuzinerwelt*, Varnsdorf 1905; TÝŽ, *Zur Geschichte der Kapuziner in Böhmen*, in: *Mitteilungen des Vereins für die Geschichte der Deutschen in Böhmen* (dále bude na časopis odkazováno jen MVDGB), 1909 (47), s. 247–252; TÝŽ, *Aus der böhmischen Kapuzinerprovinz*, in: MVDGB, 1910 (48), s. 496–506; TÝŽ, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, in: MVDGB 1910 (48), s. 54–59; TÝŽ, *Die Provinziale der böhmischen Kapuziner-provinz*, in: MVDGB 1912 (50), s. 445–450; TÝŽ, *Schriftsteller der böhmische Kapuzinerprovinz*, in: MVDGB 1912 (50), s. 281–286.

⁹⁴ Kompletní řada *Annalecta ordinis minorum capuccinorum* jsou uložena v kapucínské provinční knihovně v Praze.

⁹⁵ Například *De S. Laurentio a Brundusio*, in: *Annalecta ordinis minorum capuccinorum*, 25 (1909) s. 82–85; 26 (1910), s. 154–157 (autor neuveden).

pramene (papežských bul, listin atd.). Autoři těchto příspěvků byli řádoví archiváři centrálního kapucínského archivu v Římě, z něhož především čerpali.

*Bullarium Capucinatorum*⁹⁶ je několikasvazková edice, která vycházela mezi léty 1740–1752 v Římě, zahrnuje především papežské buly (odtud i název edice), jež se týkají kapucínského řádu, ale i další prameny, které mimo jiné pojednávají i o české kapucínské provincii.⁹⁷ Edice je chronologicky řazená, za každým otištěným pramenem nalezneme jeho regist a místo uložení.

Z českých historiků, již byli do určité míry ovlivněni pozitivistickými myšlenkami, se našemu tématu věnovali Max Dvořák st.,⁹⁸ Josef Vítězslav Šimák, Hynek Kollmann a František Tischer. Středoškolský profesor J. V. Šimák přinesl významný příspěvek ke kapucínským letopisům, určil dobu jejich vzniku, předlohy, autory jednotlivých svazků atd.⁹⁹ Jeho práce byla důležitým vodítkem pro naši práci v pojednání o provinčních letopisech.

Ředitel zemského archivu v Praze Hynek Kollmann¹⁰⁰ byl zase velký znalec archivu Kongregace pro šíření víry. Jeho celoživotním dílem byla edice *Acta Sacrae Congregationis de Propaganda fide*. Věnoval se mj. výzkumu kapucínských misionářů.

František Tischer ml.,¹⁰¹ archivář pražského arcibiskupského archivu, velice dobře zdokumentoval příchod řádu do Čech, a to na základě korespondence arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé, jenž se o uvedení řádu do Prahy (1599) zasloužil. Tato korespondence je připojena na závěr článku jako příloha. František Tischer ml. obohatil naši tematickou literaturu ještě příspěvkem o Valeriánu Magnim.¹⁰²

Postava Valeriána Magniho je z kapucínských dějin vůbec nejvíce zpracována. Pro historiky je přitažlivá hned z několika důvodů, především však díky jeho nesmiřitelnému nepřátelství k jezuitskému řádu a velkému osobnímu podílu na pobělohorské rekatolizaci. Tomuto „největšímu muži české kapucínské provincie“, věnovala svou pozornost celá řada

⁹⁶ *Bullarium Capucinatorum* je uloženo na provincialátu české kapucínské provincie a je k němu omezený přístup.

⁹⁷ Například *Bullarium Capucinatorum*, sv. IV, 7–8, 14–16, 20–22, 171, 218–220, atd.

⁹⁸ Max DVOŘÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Praha 1882. K osobnosti Maxe Dvořáka st. viz KUTNAR – MAREK, s. 446.

⁹⁹ Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, in: *Od pravěku k dnešku* (sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře), Praha 1930, s. 163–183; TÝŽ, *Kapucínské letopisy*, Národní listy 68/312, 10.11. 1928, s. 1–2. K osobnosti Josefa Vítězslava Šimáka – viz KUTNAR – MAREK, s. 627–631.

¹⁰⁰ Hynek KOLLMANN, *Jednání kardinála Harracha s dvorem císařským r. 1626–1627 v příčině náboženství*, in: ČČH, 1898 (4). K osobnosti Hynka Kollmanna – viz KUTNAR – MAREK, 583 s.

¹⁰¹ František TISCHER ml., *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, in: *Věstník Královské české společnosti nauk*, Praha 1907 (8), s. 1–55. K osobnosti Františka Tischerera ml. KUTNAR – MAREK, s. 586.

¹⁰² František TISCHER ml., *Valerián Magni*, in: ČKD 1936 (77), s. 453 an.

historiků, například Stanislav Sousedík¹⁰³ a již zmínění V. Rabas¹⁰⁴ a O. Kamshoff.¹⁰⁵ Osobou Valeriána Magniho se nutně zabývali i všichni historici píšící o kardinálu Arnoštu Vojtěchu z Harrachu,¹⁰⁶ jehož byl osobním sekretářem a jehož politiku do velké míry ovlivňoval.

Slibný badatelský zájem o kapucínskou tematiku byl uměle přerušen politickými událostmi roku 1948. Za období vlády komunistické strany (1948–1989) nebylo žádoucí kapucínské dějiny kriticky studovat, či dokonce odborné práce o nich publikovat. Z tohoto období jsou známy jen dva tituly, již zmíněná monografie Stanislava Sousedíka o Valeriánu Magnim a v samizdatu vyšlá práce Bernarda Bartoně,¹⁰⁷ která většinou čerpá z Vavřince Rabase a částečně ho doplňuje. Dále nesmíme zapomenout na stěžejní dílo Josefa Svátka,¹⁰⁸ průkopníka moderní české monasterologie, které nás seznamuje se obecnou charakteristikou kapucínského řádu, základní literaturou a archivními fondy vztahujícími se k našemu tématu.

Po roce 1989 bylo možné opět zahájit soustavný výzkum kapucínských dějin. Přední osobností současného studia je Pacifik Miroslav Matějka (OFMCap.).¹⁰⁹ Ze soudobých historiků bychom dále upozornili na Milana Bubna, který ve třetím díle své encyklopedické práce¹¹⁰ přehledně shrnul dějiny kapucínského řádu. Rovněž zmiňme encyklopedii Dušana Foltýna a kolektivu autorů,¹¹¹ ve které nalezneme základní poznatky k dějinám jednotlivých kapucínských konventů v Čechách a na Moravě.

¹⁰³ Stanislav SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, Praha 1983.

¹⁰⁴ Vavřinec RABAS, P. *Valerianus de Magni...*, in: ČKD 1938 (79), s. 289–338; TÝŽ, *Řád kapucínský...*, Praha 1937, 98–147.

¹⁰⁵ Otto KAMSHOFF, *Zur Geschichte ...*, in: MVGDB 1909 (47), s. 248–251.

¹⁰⁶ Například: A. CATALANO, *Zápas o svědomí...*, Praha 2008; František KRASL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886.

¹⁰⁷ Bernard BARTOŇ, *Dějiny řádu kapucínského se zřetelem na českomoravskou provincii*, samizdat 1980, strojopis. Uloženo v kapucínské provinční knihovně.

¹⁰⁸ Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, in: SAP, č. 2/1970, s. 551–553.

¹⁰⁹ Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Praha 1999; TÝŽ, *Milostná socha Panny Marie v klášteře kapucínů na Hradčanech*, in: Poutník, č. 7/1999, s. 16–18; TÝŽ, *Vzpomínka na jednu z velkých postav galerie staropražských hudebníků*, in: Poutník, č. 8/1999, s. 22–23; TÝŽ, *Počátek kapucínské reformy a br. Matouš z Bascia (Matteo da Bascia)*, in: Poutník č. 5/2000, s. 17–19, č. 6/2000, s. 16–17; TÝŽ, *Kapucíni a astronomie*, in: Poutník 5/2002, s. 32; TÝŽ, *Prvopočátky kapucínského řádu*, Praha–Olomouc 2002; TÝŽ, *Strípek z pobělohorské rekatolizace, P. František z Rozdražewa*, in: Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci. Sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4. – 5. 6. 2003, Praha 2003, s. 111–151; TÝŽ, *Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provincialátu v Praze (1599–2005)*, in: Paginae historiae č. 13, Národní archiv, Praha 2005, s. 140–267; 2006 (14), s. 259–343; *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo–Moraviae*, ed. TÝŽ, Praha 2009.

¹¹⁰ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, I. svazek, Praha 2006, s. 359–453.

¹¹¹ Dušan FOLTÝN – Petr SOMMER – Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997; Dušan FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.

Závěrem poznamenejme, že zájem o církevní dějiny českého raného novověku neustále roste, a není tedy divu, že kapucínská tematika se těší velké pozornosti. V současné době vzniká řada bakalářských a diplomových prací k dějinám kapucínů. Upozorníme hlavně na diplomovou práci Petra Alk. Petřivalského (OFMCap),¹¹² která zpracovává počátky kapucínského konventu v Olomouci. Vychází z dosud nepublikovaných pramenů a přináší mnoho nových informací nejen k tomuto konventu. I když je tato práce obhájena na teologické fakultě, vykazuje plně historický ráz.

1.2.1 Kapucínská provinční knihovna

Na závěr podkapitoly o zhodnocení dosavadní literatury se zmiňme o Kapucínské provinční knihovně. Jedná se o instituci nezbytnou pro zkoumání dějin kapucínského řádu. Knihovna je uložena v konventu P. Marie Andělské na Hradčanech.¹¹³

Fond knihovny¹¹⁴ se začal utvářet patrně již s příchodem kapucínů do Čech, lze totiž předpokládat, že první bratři si s sebou přinesli nějaké knihy. Tato skutečnost však zatím nebyla potvrzena, protože nebyla dosud provedena podrobná analýza knihovního fondu. S jistotou ale můžeme říct, že v průběhu doby začali kapucíni využívat kontaktů na své kláštery v zemích sousedících s Čechami a získávali od nich knihy, které potřebovali ke své každodenní pastorační činnosti.

V průběhu 17. století se fond knihovny stále zvětšoval díky nejen četným darům, ale i spisovatelské činnosti¹¹⁵ samotných kapucínů. V roce 1669 dle soupisu Atanáše z Rosenheimu¹¹⁶ čítal fond knihovny už 2.322 titulů. Jednotlivé knihy byly rozděleny do tříd označených písmeny A–Z. Největší část fondu tvořily spisy scholastické a filosofické. Během následujících let se knihovna rozšířila o 1.136 svazků, jak to dokládá druhý katalog sepsaný Juliánem ze Salzburgu¹¹⁷ roku 1675. O rozkvět hradčanské knihovny se především zasloužili

¹¹² Petr Alk. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci ve světle řádových narativních pramenů*, Diplomová práce obhájena na Teologické fakultě Univerzity Palackého, Olomouc 2007.

¹¹³ Kapucínská provinční knihovna, Loretánské náměstí 99/6, 11800 Praha 1 – Hradčany.

¹¹⁴ Při vypracování dějin kapucínské provinční knihovny jsme především čerpali z diplomové práce: Matyáš BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Diplomová práce obhájena na Filozofické fakultě Masarykovy university, Brno 2004 (dále jen BAJGER).

¹¹⁵ Vavřinec RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, s. 155–163. (dále jen Rabas)

¹¹⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. V, s. 466.

¹¹⁷ BAJGER, s. 65.

bratři Pavlín z Moravy, Markvard z Halberstadtu nebo Aurelián ze Svitav. Koncem 17. století bychom v ní už mohli napočítat 5.036 knih.¹¹⁸

V roce 1720 oznámila Markéta z Valdštejna, „máti kapucínů“,¹¹⁹ svůj úmysl podporovat kapucínskou hradčanskou knihovnu. Z jejích prostředků byl fond výrazně zvětšen a tak knihovna dle katalogu vypracovaného roku 1728 evidovala už 8.021 knih. Neustálé zvětšování knihovního fondu s sebou přineslo potřebu nových prostor, proto za účelem knihovny bylo vystavěno nové křídlo v hradčanském klášterním komplexu.¹²⁰ Stěhování svazků do nově zbudovaných prostor vyžadovalo také nové uspořádání a opravu poškozených titulů. V letech 1850–1852 byl vypracován další katalog knihovny obsahující 10.051 svazků, v roce 1889 to už bylo 12 tisíc knih.¹²¹

Klášter společně s knihovnou přečkal první i druhou světovou válku bez úhon. Zlom přišel v roce 1950 s nástupem vlády komunistické strany. Kapucínské konventy byly zrušeny. V té době bibliotéka měla 27.000 svazků, které si rozdělily státní instituce. Největší část knihovního fondu převzal do své správy Památník národního písemnictví. V devadesátých letech, kdy kapucíni obnovili svou činnost v České republice, dostal řád díky restitučnímu zákonu zpět i své knihy. Na provinční kapitule v roce 1997 bylo rozhodnuto o vytvoření Provinční knihovny Provincie kapucínů v ČR, která zahrnuje všechny navrácené tisky a rukopisy z konventů zabraných v roce 1950. Hlavní část knihovny se dnes nachází v Hradčanském klášteře a část fondu je umístěna i v brněnské pobočce zřízené při kapucínském konventu sv. Kříže. V současné době má hradčanská knihovna nově zkatalogizováno na 23 tisíc starých tisků, titulů z 19.–20. století je pak dalších 5.000, zpracována je dále sbírka časopisů a 545 starých rukopisů. Asi 10.000 starých tisků na svou katalogizaci stále čeká.¹²²

¹¹⁸ Do vývoje knihovny v 17. století a na počátku 18. století nám dává ve svém rozsáhlém úvodu nahlédnout *Catalogus librorum bibliothecae Fratrum Capucinatorum Pragae in Hradczin* z roku 1728. Uložen v KPK.

¹¹⁹ J. V. ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, s. 163–183.

¹²⁰ BAJGER, s. 66.

¹²¹ NA, *ŘK, RUKOPISY*, inv. č. 110.

¹²² Obsahový katalog knih naleznete na tomto odkazu: <<http://knihovna.kapucini.cz/cz/odkazy.html>> [cit. 2010-19-03].

2. Františkánský kontext a počátky Ordo Fratrum Minorum Capucinorum¹²³

Cílem této kapitoly je v první řadě charakteristika řádu kapucínů a poté jeho včlenění do kontextu ostatních řeholních společenství. Představíme si historický vývoj, který vedl ke vzniku tohoto řádu. Vždyť mnohé události počátečního období se promítly právě do jeho spirituality a směřování. Dějinný kontext také ovlivnil stanovy a konstituce řádu. Abychom blíže pochopili popisovaný církevní řád, musíme se alespoň v krátkosti seznámit též s osobností sv. Františka z Assisi (1181/1182–1226), který svým životem, zbožností a v neposlední řadě řeholemi, jež sepsal pro své následovníky, ovlivnil celou františkánskou řeholní rodinu ve všech historických etapách. A dodejme, že na ni působí až dodnes.

2.1 Charakteristika kapucínského řádu¹²⁴

Společenství menších bratří kapucínů je církevní mužský mendikantský řád patřící k františkánské řeholní rodině.¹²⁵ Mendikanti (z lat. *mendicans* – žebrající) neboli žebravé řády jsou církevní řeholní společenství založena na myšlence přísné osobní i kolektivní chudoby. Z mendikantských řádů působili na historickém území českých zemí minorité, kapucíni, františkáni, hyberni, dominikáni, augustiniáni emerité (obě větve: „obutí“ i „bosí“), karmelitáni („obutí“ i „bosí“), trinitáři, serviti, pauláni, pavlíni a milosrdní bratři. Založení prvních mendikantů je třeba vnímat v souvislosti s hnutím za ideál křesťanské chudoby a s rozvojem měst ve 13. století, která se stávají jejich hlavními působišti. Žebravé řády se zpočátku vzdávají společného majetku a žijí z toho, co získají prací nebo almužnou. Proto nezachovávají *stabilitas loci* (stálost místa), čímž se liší od řádů mnišských.¹²⁶

¹²³ V českém překladu z latiny Řád menších bratří kapucínů. V literatuře i pramenech se můžeme setkat i s jinými názvy pro toto řeholní společenství, ale ty nejsou tak časté, například Řád menších bratří sv. Otce Františka kapucínů. Nejčastěji používanou zkratkou kapucínského řádu je OFM^{Cap}.

¹²⁴ Zevrubnou charakteristiku řádu srov. FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 127–128; Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích III. díl, I. svazek – Žebravé řády*, Praha 2006, s. 359–363 (dále jen heslo BUBEN a příslušná strana); Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, Kostelní Vydří 1997, s. 71–75; Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v českých zemích*, Praha 1991, s. 58–59.

¹²⁵ Františkánská řeholní rodina se v základním pojetí skládá ze tří řádů. Za první řád považujeme mužské řeholní řády (františkáni, kapucíni apod.), za druhý řády ženské (klarisky, klarisky – kapucínky apod.) a třetí řád, jenž byl založen roku 1221 na podnět sv. Františka z Assisi, tvoří terciáři. Františkovo jedinečné pochopení evangelia dalo vzniknout hnutí, které vychází z jeho řeholních ideálů, ale zahrnuje také ty, kteří nemohou vstoupit do prvního, či druhého řádu. Zmiňované hnutí nyní vstoupilo ve světě ve známost pod názvem Sekulární františkánský řád (SFR).

¹²⁶ JIRÁSKO, s. 50–72; HRUDNÍKOVÁ, s. 71–75.

Kapucínský řád praktikuje kontemplativně-apoštolský život¹²⁷ podle řehole sv. Františka z Assisi. Bratři kapucíni chápou sami sebe jako pospolitost, která je otevřená službě celému světu a snaží se pomáhat všem lidem bez rozdílu. Vytvářejí evangelní bratrské společnosti, které se prezentuje společným stravováním, prací, modlitbou a také rovností všech bratrů, ať jde o kněze či bratry laiky. Důležitým prvkem kapucínské spirituality¹²⁸ je kontemplativnost, jež se zejména projevuje v modlitbě. Ducha řádové řehole symbolizuje osobitá řádová architektura,¹²⁹ již kapucíni dávají najevo své pohrdání povrchním životem v marnosti a rozkoši.

Za důležitý prvek, který spojuje každé řeholní společenství, lze označit úctu k jeho specifickým patronům. Hlavním řádovým světce je samozřejmě sv. František z Assisi (1181/1182–1226). K dalším svatým, již jsou oslavováni v celém kapucínském řádu, řadíme například sv. Antonína Paduánského (1195–1231), sv. Bonaventuru (1221–1274), sv. Felixe z Cantalice (1515–1587), ochránce kapucínských laických bratrů atd. U českých kapucínů se těší velké úctě Panna Maria Královna Andělů, patronka české kapucínské provincie, a sv. Vavřinec z Brindisi (1559–1619), její zakladatel.¹³⁰

Řád nemá žádné konkrétní zaměření. Pro kapucíny je důležité, aby žili v bratrství a dávali své služby ve prospěch církve a světa, zvláště pak nemajetným lidem. Těm se přibližují svou úplnou osobní chudobou, jednoduchým oděvem a prostým způsobem života. Díky tomu se kapucíni úspěšně angažují v misijní činnosti doma, v zahraničí¹³¹ i v duchovní správě míst,

¹²⁷ Tedy život, který úzce spojuje nazíravou modlitbu a činnost. Současné kapucínské konstituce (*Řehole a konstituce menších bratří kapucínů*, Olomouc 1993) to vysvětlují takto:

„13.1. Abychom s užitkem naplnili v církvi i ve světě své evangelní povolání, snažme se vést apoštolský život, který v sobě zahrnuje kontemplaci i činnost a napodobujeme tak Ježíše, který neustále vedl život modlitby a práce pro naši spásu.

13.2. Apoštolové, kteří následovali tento život svého Mistra, byli od Pána posláni do celého světa a vytrvale se věnovali modlitbě a službě slova.

13.3. I když svatý František velmi miloval osamělá místa, přece šel po stopách Pána a apoštolů a zvolil si způsob života, který v sobě úzce spojoval modlitbu a hlásání zvěsti o spase.

13.4. Proto vytrvale chvalme Boha a rozjímejme o jeho slovech. A stále více se rozněcujeme k tomu, abychom svou činností radostně probouzeli v lidech lásku k Bohu.“

¹²⁸ Řádovou spiritualitu dobře vysvětlují kapucínské konstituce z roku 1536 (viz s. 43), srov. Aumann JORDAN, *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, Praha 2000, s. 131–135, 193–201.

¹²⁹ Kapucínská architektura je velice strohá, vyznačuje se nezdobností. Stavby mají vyvolat dojem, že byly postaveny v době sv. Františka z Assisi, a mají připomínat místa, v kterých by chtěl pobývat. Zpočátku budovali jednotlivé kapucínské konventy a kostely samotní bratři, pak řádoví architekti, kteří dbali o zachování již užívaného stylu, přesně stanoveného v kapucínských konstitucích. Vnější rozměry kapucínských kostelů odpovídají rozměrům Šalamounova chrámu v Jeruzalémě. Chrátové stavby mají trojúhelníkový štít a jsou zásadně bez věží, mají jen malou zvoničku, tzv. sanktusník. Hlavní oltář býval stavěn s okénkem, aby bratři, shromáždění v chóru za oltářem, viděli na celebrujícího kněze. Konventy stály většinou na okraji měst. – FOLTÝN– SOMMER – VLČEK, s. 49–57.

¹³⁰ Constanzo CARGNONI, *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*, Kostelní Vydří 2007.

¹³¹ Viz poznámka č. 162.

kde jsou lidé vyřazeni z běžné společnosti, a to buď dočasně, či trvaleji (například v nemocnicích, ve vězeních). Od druhé poloviny 19. století se kapucínský řád začíná zabývat také pedagogickou činností, zakládá internáty pro studenty gymnázií a vyšší studia filozofická a teologická.¹³² V současnosti se řád věnuje také exerciciím, službě řeholním sestrám, bezdomovcům, osamělým matkám, mládeži a rodinám, zkrátka všem, kdo se ocitli v krizi.

Co se týče organizace řádu nejvyšším řádovým orgánem je generální kapitula, která dnes za běžných podmínek bývá svolávána jedenkrát za šest let, kdy je volen generální ministr řádu. Dříve se kapitula v souladu s nařízením Františkovy řehole svolávala každé tři roky.¹³³ Původně kapucínský řád neměl svého generálního ministra, ale jen generálního vikáře, který byl formálně podřízen generálnímu ministru konventuálů. Plné samostatnosti řád dosahuje až roku 1619, kdy nejvyšší kapucínský řádový představitel získává titul *ministr generalis*.¹³⁴ Generálnímu ministrovi pomáhá vést řád ještě několik generálních definatorů (*definitorium*), kterých je dnes osm. Hlavní řádové sídlo se vždy nacházelo v Římě, do nějž byli svoláváni provinciální ministři na generální kapituly řádu.¹³⁵

Nižší správní úroveň v řádu představují provincie,¹³⁶ v jejichž čele stojí *ministr provincialis* s provinčními definitory, kteří jsou voleni vždy po třech letech provinční kapitulou. Toto výsadní právo bývalo v dějinách řádu často porušováno. Stávalo se, že provinční představitel dosazovala do své funkce generální kapitula, popřípadě generál řádu. Někdy do tohoto procesu mluvili i panovníci, na jejichž území se provincie nacházela. Provincii vždy tvoří několik klášterů, jež jsou ve františkánské řeholní rodině nazývány

¹³² V 18. a 19. století proběhl v evropské společnosti sekularizační proces, v důsledku toho se na starém kontinentě zmenšuje počet všech řeholníků a řeholnic. Nedostatek noviců byl i v kapucínském řádě a velký počet chudé mládeže, která si nemohla dovolit vyšší vzdělání, vedl bratry kapucíny k myšlence zakládat pedagogická zařízení pro dospívající mládež, a tím si vlastně vytvořit základnu pro získávání dorostu. Obecně se tyto instituce nazývaly serafínské školy. Kapucínský řád podporoval svoje chovance po všech stránkách, hradil jim školní pomůcky, stravu i ubytování, pokud bylo potřeba. První serafínská škola v české kapucínské provincii byla zřízena roku 1894 v Olomouci. Další vznikly v Mostě (1922), v Praze (1926) a Třebíči (1932). Serafínské školy sehrály velmi významnou úlohu při obnově provincie v první polovině 20. století, v roce 1948 měl kapucínský řád 69 kněží a jen 15 z nich nebylo předtím žáky serafínských škol. Činnost českých serafínských škol byla ukončena roku 1948 nástupem komunistického režimu. Ve světě, především ve Francii a Nizozemsku, si serafínské školy udržely svoji kontinuitu až do současnosti. – Pacifik MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem...*, Velehrad 1999, s. 31–38.

¹³³ Doslovně se v řeholi říká: „Všichni bratři mají mít vždy jednoho ze svého středu za generálního ministra a služebníka celého bratrského společenství a mají ho přesně poslouchat. Provinční ministři se mají scházet na svatodušní kapitulu tam, kde určí generální ministr, a to jednou za tři roky, nebo v delší či kratší lhůtě, jak to generální ministr stanoví. Na této kapitule mají provinční ministři a kustodové také zvolit zástupce generálního ministra, když zemřel. Kdyby někdy sbor provinčních ministrů a kustodů shledal, že generální ministr nestačí ke službě a obecnému dobru bratří, jsou ve jménu Páně povinni zvolit si jiného za představeného.“ – Františkova řehole (1223), VIII. Kapitola; *Františkánské prameny*, I. díl, ed. Ctírad Václav Pospíšil, Olomouc 1999, s. 29.

¹³⁴ Viz s. 44.

¹³⁵ Počínaje rokem 1575 se všechny generální řádové kapituly konaly jen v Římě. – BUBEN, s. 369.

¹³⁶ K rozdělení Evropy na jednotlivé kapucínské provincie *Atlas geographicus capuccinus*, Romae 1993.

konventy, v jejich čele stojí kvardián (*guardianus*). Součástí provincie mohou být rovněž menší řádové domy, které jsou u kapucínů známé jako hospice, jejichž představený užívá titul superior. Tam, kde nemůže být z nějakého důvodu zřízena provincie,¹³⁷ je možno ustanovit jinou formu správního svazku (viceprovincii, komisariát, kustodii či misijní oblast). Tyto organizační formy byly užívány i v dobách etablování kapucínů v českých zemích. Hospodářský chod provincie zabezpečuje *oconomus provinciae*. Novice má na starosti *magister novitiorum*. Součástí kapucínských konventů bývají i Svaté chýše,¹³⁸ o které pečují správci lorety – *custos Lauretanus*.¹³⁹

Nezbytnou součástí působení každé řeholní rodiny je formace nových členů. Pravidla pro přijetí v dnešní době vypadají následovně. Do kapucínského řádu může být přijat jen dostatečně fyzicky i duševně odolný kandidát, ochotný plnit v životě osobní a kolektivní závazky chudoby, poslušnosti a čistoty. O jeho přijetí rozhoduje ministr provinciál, který se o tom radí s řádovými definity. Trvání kandidatury není stanoveno, ale má být dost dlouhé na to, aby řád rozpoznal, jestli má kandidát povolání pro kapucínský způsob života. Při kandidatuře se potenciální nový člen seznamuje s životem uvnitř řádu. Dále následuje roční noviciát, po němž bratr skládá dočasné sliby na tři roky. Nakonec řádová komunita posoudí jeho schopnosti. A bratr se rozhodne, buď složit doživotní sliby, nebo řád opustit.¹⁴⁰

V období raného novověku byla řádová formace poněkud odlišná. O přijetí kandidáta sice rozhodoval též provinční ministr po poradě se svými definity, poté však jedince nečekalo žádné období kandidatury, poněvadž nastupoval rovnou do řádového noviciátu. Hned na začátku formace navíc rozhodl provinční ministr o tom, do jakého typu noviciátu bude uchazeč přijat. Kapucínský řád měl totiž v této době dva různé útvary. Jeden pro bratry laiky a druhý pro budoucí řádové kněze, tj. kleriky. Z tohoto důvodu měl řád i dva noviciáty, které se od sebe lišily typem výuky, oba totiž připravovaly budoucí řeholníky na jiné úkoly.

¹³⁷ Takovými důvody jsou například nedostatečný počet bratrů s doživotními sliby či nezabezpečená formace na tomto územním celku.

¹³⁸ Svatá chýše (*Santa Casa*) je stavba, která původně stála v palestinském Nazaretu. Svatá rodina v ní přebývala po návratu z egyptského vyhnanství a Maria tu žila až do Kristovy smrti. Mariin domek se stal záhy uctívaným místem křesťanů. Kvůli tureckému nebezpečí byla většina stavby roku 1291 rozebrána a přepravena nejdříve do dnešní Dalmácie a později roku 1294 do Loreta poblíž italské Ancony. Odtud si přinesl tento typ stavby svůj název. Zdá se, že jméno rodu Angeli, stojícího v pozadí transferu domku ze Svaté země, dalo časem vzniknout legendě o zázračném přenesení prostřednictvím andělů, což se často odráží ve výzdobě loretánských chrámů. Italské Loreto se brzy stalo velice navštěvovaným poutním místem. Zámožnější vrstvy obyvatelstva pak nechávají stavět jeho napodobeniny po celé Evropě. Takto se tento mariánský kult dostává i do českých zemí. Na zaopatření těchto poutních míst se mj. významně podílejí i kapucíni, již mají ve správě nejslavnější českou loretu na Hradčanech. Další kapucínské lorety nalezneme v Mikulově, Rumburku, Fulneku a Chrudimi, srov. Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.

¹³⁹ Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, SAP 2, 1970, s. 551.

¹⁴⁰ Popsání dnešní řádové formace podáváme jen v základních bodech, vzhledem k účelu této práce, především podle HRUDNÍKOVÁ, s. 74–75.

Jen výjimečně se bratr laik mohl stát později klerikem, či dokonce knězem, a to pouze v případě, že dodatečně prokázal předpoklady vhodné ke studiu a obstál při něm.

Nejprve se tedy zaměříme na formaci pro budoucí řádové kněze. *Clerici novitii* – tak byli v řádových seznamech označováni novicové, již směřovali ke kněžskému studiu. Po absolvování ročního noviciátu skládali první časné sliby. Následně byli v řádových seznamech vedeni už jen jako *clerici*. Klerici studovali přibližně tři roky pouze gramatiku a teprve pak filozofii na řádových učilištích, která byla zakončena řádnými zkouškami. Po skončení tohoto období skládali již trvalé řeholní sliby. Pro úspěšné studenty pokračovala formace studiem teologie, které obvykle vyžadovalo čtyři roky a bylo zakončeno kněžským svěcením. Po splnění těchto všech úkonů byl jedinec v řádových seznamech označován jako *sacerdos*. Tím však stále nedosáhl na nejvyšší řádový predikát *sacerdos praedicans* či *concionator*. Ten získali pouze ti kandidáti, kteří zvládli předešlá studia s vynikajícími výsledky, a ještě navíc úspěšně složili speciální kazatelské zkoušky, při nichž prokázali výborný projev (intonaci, výslovnost, hlasitost ...) a potřebnou erudici.¹⁴¹

Naopak klerik, který nezvládl ani studium gramatiky, byl v řádových seznamech označován jako *clericus perpetuus*. Buď nastoupil do noviciátu laiků, aby se zde přiučil manuálním pracím, anebo rovnou vykonával činnost, jež náležela laickým bratřím. Klerik, jenž „propadl“ až při studiu filozofie či teologie, byl i přesto vysvěcen na kněze – *sacerdos simplex*. Většinou však mohl sloužit „jen“ mše svaté. Kazatelskou a zpovědní činnost obvykle nevykonával, ta náležela jeho studijně úspěšnějším kolegům. Do řádu byli také ojediněle přijímáni i diecézní kněží či řeholníci z jiných církevních institucí, ti však většinou absolvovali jen roční noviciát pro kleriky, kde byli vedeni jako *novitii sacerdotes*. Další studia jim byla často odpouštěna, protože je měli splněna ještě před vstupem do řádu. Po splnění noviciátu pro kleriky pak byli vedeni rovnou jako *sacerdotes*.

Na druhém pólu v řádové hierarchii stojí obyčejní *fratres* nebo též *laici*, již měli na starost běžný chod kláštera, starali se například o kuchyni či zahradu atd. Ve svém noviciátu, jak už bylo řečeno, se učili především manuálními činnostmi. Jejich noviciát trval různě dlouho, podle toho, jak osvědčili svoji řemeslnickou zručnost, minimálně ale jeden rok. Laici po noviciátu složili časné sliby a po určité době strávené v řádě skládali i sliby slavné. Poznamenejme, že v kapucínském řádu nelze brát rozdělení *sacerdos, clericus a laicus* za zcela bernou minci, protože zde byla po celou dobu i velká snaha o rovnost *patres a fratres*, jež se odrážela například v tom, že laici teoreticky mohli v 16. století zastávat nižší řádové

¹⁴¹ Budoucí řádoví kazatelé většinou ještě po teologii pokračovali studiem etiky a teprve pak skládali kazatelské zkoušky.

funkce, např. kvardiána.¹⁴² Ale po tridentském koncilu členění na *sacerdotes, clerici a laici* již určovalo rozdělení rolí v kapucínských konventech.¹⁴³

Kapucínským řeholním oděvem je hnědý hábit s dlouhou špičatou kapucí,¹⁴⁴ která symbolizuje dětskou prostotu a nevinnost, provazovým cingulem a s velkým dřevěným růžencem. Šat doplňuje plášť z jednoho kusu látky stejné barvy jako hábit.¹⁴⁵ K typickému vzezření kapucína náleží také plnovous. Heslem řádu je *Pax et bonum* – Pokoj a dobro.

Znakem kapucínského řádu¹⁴⁶ je stříbrný patriarší kříž v červeném štítě vycházející ze stříbrných oblaků, z nichž ze stran vystupují dvě paže překřížené před křížem. Pravá (zadní) strana je v hnědém rukávu (sv. František z Assisi), levá (přední) neoděná (Kristus), obě s červenými ranami (stigmaty). Tinkтуры znaku nejsou dosud ustáleny a často kolísají. Řád v nynější době často používá i trochu pozměněný znak, který se liší ve tvaru kříže, jenž někdy může být ve tvaru řeckého písmena Tau, jindy jednoduchého latinského kříže, tvořeného řezanými sukovitými větvemi v přirozené barvě.¹⁴⁷

V roce 2008 měl řád 10 952 členů působících ve 107 státech světa. Na českou provincii z toho připadá 44 členů žijících v pěti konventech: Praha–Hradčany, Praha–Nové město, Brno, Olomouc a Sušice.¹⁴⁸ Řád má svůj i ženský protějšek, tzv. klarisky – kapucínky, jež založila Marie Laurencie Longo¹⁴⁹ roku 1535 v Neapoli. V roce 2005 žilo ve světě ve více než 150 autonomních domech okolo 2400 sester, přičemž zvláště početné komunity jsou v Mexiku. V České republice v současnosti působí sestry kapucínky ve Šternberku.¹⁵⁰

¹⁴² Viz s. 39 a pozn. pod čarou č. 200.

¹⁴³ Pojednání o řádové formaci v období raného novověku vychází z následující literatury a pramenů: Mathias ILG, *Die Kapuziner*, in: *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500–1700*, Band III, red. Friedhelm Jürgensmeier und Regina Elizabeth Schwerdtfeger (Katholisches Leben und Kirchenreform im Zeitalter der Glaubensspaltung 67), Münster 2007, s. 214; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 34, 36, 37. Dále nám cenné informace a vysvětlení k tomuto tématu poskytl br. Romuald Jarolímek, provinční archivář české kapucínské provincie, kterému za ně i touto cestou děkujeme.

¹⁴⁴ Právě tato charakteristická kapuce, kterou se kapucíni lišili od observantů a konventuálů, dala řádu jméno. Označení kapucíni vzniklo z původního *fratres a scapucino*. Jako oficiální název pro novou františkánskou reformu toto slovo poprvé použil papež Pavel III. na rubu breve NUPER ACCEPTO z 12. ledna 1535. Na rubu dokumentu určenému jinak observantům je připsaná poznámka: „Dilectis filiis FF. Ordinis Minorum Capucinis nuncupatis“. – Pacifik MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, Praha–Olomouc 2002, s. 20 (dále budu na publikaci odkazovat jen jako MATĚJKA).

¹⁴⁵ Viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 2.

¹⁴⁶ Viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 3.

¹⁴⁷ BUBEN, s. 361.

¹⁴⁸ <<http://kapucini.cz>> [cit. 2010-14-03].

¹⁴⁹ Francesco Saverio TOPPI, *Marie Laurencie Longo*, Roma 1993. V českém jazyce existuje překlad této práce od Bonaventury ŠTIVARA, který je publikován na adrese <<http://volny.cz/kapucini.ol/kapucinky/stahování/>> [cit. 2010-14-03].

¹⁵⁰ FOLTÝN, s. 70 an.

2.2 Františkánský historický kontext

2.2.1 Svatý František z Assisi¹⁵¹

„František z Assisi byl bezesporu první církevní osobností 13. století, ačkoli nebyl ani papežem, ani biskupem, ani knězem, ani nenáležel ke koryfejům teologické vědy – neklamný to důkaz, že k vyvíjení nejplodnější činnosti v církvi nejsou povoláni muži stojící na výšinách moci nebo vědění, nýbrž pokorní dělníci ve službách náboženství lásky a nejchudších dětí Božích na zemi.“¹⁵²

František se narodil v italském Assisi roku 1182 jako syn bohatého kupce.¹⁵³ Vyrůstal v neklidné době zmítané válečnými konflikty.¹⁵⁴ Prudce se tehdy rozvíjela města a obchod,¹⁵⁵ ale také hnutí za obrodu církve, která ale často z pohledu katolické církve končila na scesti, jako například valdenští a albigenští.¹⁵⁶ František ve svém mládí žil spolu se svými vrstevníky lehkomyšlným životem. Zúčastnil se neúspěšného vojenského tažení roku 1202 proti sousední Perugii, po němž onemocněl těžkou chorobou. To byl jeden z milníků, který jej přivedl ke změně života.

Podle legendy k němu v kostele sv. Damiána promluvil Pán z kříže: „Františku, jdi a obnov můj dům, který, jak vidíš, se rozpadá“.¹⁵⁷ František se tedy pustil do opravy rozpadajícího se kostelíka sv. Damiána, ale až o něco později pochopil, že Pán neměl na mysli tento kostel, ale celou církev. Vydal se tedy cestou radikálního následování Krista a apoštolů životem podle evangelia. Roku 1207 se zřiká František úplně všeho, aby mohl svobodně jít za svým Pánem. Pak za ním přicházejí první muži toužící následovat jeho způsob života. Sám

¹⁵¹ Při vypracování podkapitoly o svatém Františku z Asissi jsme se opírali především o sekundární literaturu: Franco CARDINI, *František z Assisi*, Praha 1998; Jacques LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004; Vlastimil KYBAL, *Svatý František z Assisi*, Brno 2006.

¹⁵² Jaroslav KADLEC, *Dějiny katolické církve II*, Olomouc 1993, s. 189.

¹⁵³ Vlastním jménem Jan Bernardone. Není jasné, jak a kdy došlo ke změně jména z Jan na František. Nejpravděpodobnější se však jeví domněnka, že šlo o přezdívku (Francesco = malý Francouz, „Frantik“), kterou získal jako syn toho, kdo přivážel do Assisi francouzské látky, nebo proto, že byl v mládí okouzlen francouzštinou. Přesné datum narození svatého Františka neznáme. V pramenech najdeme dvě možnosti: 1181 anebo 1182. Víme jen, že to bylo dne 26. 9. Assisi leží asi 25 km východně od Perugie, dnešního hlavního města stejnojmenné provincie v oblasti Umbria. Viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 1.

¹⁵⁴ Viz Francis RAPP, *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.*, Praha-Litomyšl 2007, s. 153–180.

¹⁵⁵ *Středověký člověk a jeho svět*, ed: Jacques LE GOFF, Praha 2003, s. 123–155.

¹⁵⁶ Malcolm LAMBERT, *Středověká hereze*, Praha 2000; Amadeo MOLNÁR, *Valdenští: evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991; David ZBÍRAL, *Největší hereze: dualismus, učenecké vyprávění o katarství a budování křesťanské Evropy*, Praha 2007.

¹⁵⁷ *Františkův životopis Tomáše z Celany*, VI. Kapitola; *Františkánské prameny*, I. sv., ed. C. V. Pospíšil, s. 193, verš 10.

František na to ve své závěti vzpomíná: „*Pán mi dal bratry.*“¹⁵⁸ Pochopil, že nemá ve svém následování Krista zůstat sám, a tak zakládá řád menších bratří. Roku 1209 předstupuje František před papeže Inocence III.,¹⁵⁹ aby jej požádal o potvrzení nového způsobu života¹⁶⁰ pro sebe a bratry. Inocenc III. jeho novou řeholi nejdříve ústně schválil, a tak začíná v církvi existovat nové mužské společenství menších bratří (*fratres minores*).¹⁶¹

Svatý František si přeje spásu všech lidí, a proto posílá své bratry na misie do nekřesťanských zemí. Touží následovat Krista až na kříž, a tak se v touze po mučednictví vydává do Egypta k muslimskému sultánovi,¹⁶² aby mu hlásal evangelium. Ten byl podle legend Františkem tak uchvácen, že ho nenechal ani mučit, jak bylo u něj zvykem, ani popravit a v pokoji ho propustil.

Ve snaze představit lidem Krista i jako člověka slaví František roku 1223 jeho narození v jeskyni v Grecciu s živými jesličkami. Od té doby se zvyk stavění betlémských jeslí rozšířil v celém křesťanském světě. Dva roky před smrtí se dostal František při modlitbě do vytržení, při němž se na jeho těle objevila stigmata.¹⁶³ Sv. František zemřel večer 3. října 1226 a o dva roky později byl prohlášen za svatého. Jeho svátek se slaví 4. října. Kromě Řádu menších bratří založil spolu se sv. Klárou ještě i Řád chudých paní (roku 1212), tj. klarisky.¹⁶⁴

¹⁵⁸ Odkaz, 14 verš.; *Františkánské prameny I. díl*, ed. C. V. Pospíšil, s. 33;

¹⁵⁹ K papeži Inocenci III. srov. Josef GELMI, *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.*, Praha 1994, s. 116–118; James M. POWEL, *The deeds of Pope Inocent III.*, Washington 2004; Helene TILLMANN, *Papst Innocenz III*, Bonn 1954.

¹⁶⁰ „*Forma vitae*“, neboli „*Regula primitiva*“ je první řehole pro řád menších bratří, kterou tvořilo jen několik výňatků z evangelia. Je známo, že obsahovala 23 kapitol sestavených na základě Kristova kázání na hoře (Mt, 5–7) – LE GOFF, s. 53.

¹⁶¹ Samotní řeholníci z františkánské rodiny považují rok 1209 za vznik *Ordo Fratrum Minorum*. Historická obec nepovažuje ústní potvrzení za dostačující, abychom mohli hovořit o založení jakéhokoli řádu. V odborných publikacích proto nalezneme jako rok vzniku letopočet 1223, což je datum papežského písemného potvrzení Františkovy řehole. TÝŽ, s. 63–64.

¹⁶² Kapucíni, právě v návaznosti na odkaz sv. Františka, působí jako misionáři v muslimském světě. Mají na starosti ty oblasti, kde žije převážně obyvatelstvo šíitského vyznání, viz BUBEN, str. 235–236, 239–243.

¹⁶³ Z pohledu katolické církve jsou stigmata rány na lidském těle v místech, kde byl podle Bible zraněn Kristus během ukřižování. Obvykle se rány objevují na ruku (dlaních), na nohou (kotnících), na boku a jako krvavý kruh po trnové koruně. Dle tvrzení nositelů se rány na těle vyskytnou náhle, způsobují bolest a stále krvácejí, na ruku a nohou obvykle sahají až na druhou stranu. V křesťanství jsou chápána jako dar i závazek vůči Bohu, který svou milostí tímto způsobem sdílí tajemství svého utrpení na kříži. Stigmata nemívají jen známí světci, ale i obyčejní řadoví věřící. – Walter KASPER a kolektiv, *Lexikon für Theologie und Kirche*, IX. díl, Freiburg-Basel-Rom-Wien 2000, s. 1003–1006.

¹⁶⁴ Marco BARTOLI, *Svatá Klára*, Praha 2004, s. 49–78, 89–110.

2.2.2 Vývoj františkánského řádu do kapucínské reformy

Františkovy ideje¹⁶⁵ měly obrovský úspěch, řád rychle získával nové členy a expandoval mimo dnešní Itálii. Živnou půdou hnutí byla města, kde konventy získávaly prostředky na existenci z almužen, tudíž nepotřebovaly vlastnit půdu. Uvnitř řádu však brzy vyvstává otázka, co vlastně zakladatel přesně chtěl. Nebylo jasné, jak má řád působit bez kostelů, knih a škol. Mezi bratry nastává spor o výklad Františkova dědictví,¹⁶⁶ který dodnes neskončil. Hlavním sporným bodem bylo vlastnictví řeholních domů, k němuž se Františkova oficiálně schválená řehole *Regula bullata*¹⁶⁷ (1223) vyjadřovala záporně. Jak ale měl řád existovat v praxi? Františkánští bratři se proto obrátili na papeže Řehoře IX.,¹⁶⁸ aby jim správně vyložil zakladatelův odkaz, a ten tak učinil roku 1230 bulou *QUO ELONGATI*. Zrušil závaznost Závěti svatého Františka¹⁶⁹ a převedl požadavek naprosté chudoby do podoby, podle níž bratři majetek jen právně užívají, ale *de iure* náleží majetek františkánského řádu papežskému stolci. Jednotliví bratři a celé komunity konventů se však k tomuto rozhodnutí stavěli rozdílně.¹⁷⁰

Postupně vznikla význačná skupina v řádu, tzv. *bratři komunity*, jež ochotně přijímala všechny zmírňující papežské výklady Františkovy řehole, které se tímto snažily dosavadní charismatické hnutí přizpůsobit tradiční podobě řádových společenství, a to i za cenu jistého pozměnění Františkova ideálu. Mezi zastánci tohoto názoru převládla myšlenka, že chudoba se vztahuje jen na jednotlivce v řádu, nikoliv na celou korporaci. Oproti tomu vystupovali *spirituálové*,¹⁷¹ kteří žádali doslovné dodržování Řehole a Závěti sv. Františka bez jakýchkoliv modifikací. Uzavřeli se jakémukoliv vývoji řádu a navíc přijali apokalyptické teze Jáchyma z Fiore,¹⁷² který se sám ocitl v očích katolické církve na pokraji hereze.¹⁷³

¹⁶⁵Viz William J. SHORT, *Chudoba a radost. Františkánská tradice*, Kostelní Vydří 2003.

¹⁶⁶ Roku 1221 napsal sv. František řeholi, jež však nebyla stolcem sv. Petra potvrzena („*Regula non bullata*”). Změněnou řeholi pak potvrdil roku 1223 papež Honorius III. („*Regula bullata*”). Sv. František nebyl s vývojem svého řádového společenství zcela spokojen. S postupující nemocí a tušením blízké smrti se snažil bratřím vysvětlit, jakou formu života mu vlastně Kristus ukázal. Tak vznikl jeho Malý a Velký testament z roku 1226, srov. Gilbert Keith CHESTERTON, *Svatý František z Assisi*, Praha 1990, s. 129–138.

¹⁶⁷ Celý text uznávané Františkovy řehole, kterou roku 1223 schválil svatý otec Honorius III., nalezneme ve vydaných františkánských pramenech, viz *Františkánské prameny*, ed. C. V. Pospíšil, s. 26–31.

¹⁶⁸ Friedrich Wilhelm BAUTZ, *Gregor IX.*, in: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Bd. 2, Hamm 1990, s. 317 an.

¹⁶⁹ *Františkánské prameny*, ed. C. V. Pospíšil, s. 32–35.

¹⁷⁰ Hugh LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno–Praha 2001, s. 235–290.

¹⁷¹ Přehledné zhodnocení františkánského spiritualismu najdeme v LAMBERT, s. 279–314.

¹⁷² Viz Friedrich HEER, *Evropské duchovní dějiny*, Praha 2000, s. 110–112, 187–184.

¹⁷³ MATĚJKA, s. 3–7.

Svatý Bonaventura¹⁷⁴ se pokusil o smír mezi oběma stranami, vyhlásil *Narbonské konstituce* (1260), jež znamenaly jistý kompromis. Oba znepřátelené tábory je však většinou neuznaly. Skutečný pořádek v ostrých přetrvávajících sporech zjednala až apoštolská konstituce *QUORUNDAM EXIGIT* (1317), která odsoudila spirituály, a přispěla k upálení nejodbojnějších z nich. To se odehrálo v době, kdy již řád měl více než 30 000 členů a byl rozdělen do 32 provincií od Švédska po Egypt a od Portugalska po Uhry.¹⁷⁵

Zdálo se, že *bratři komunity* zvítězili, ale jejich úspěch nebyl jednoznačný a nikdy ne trvalý. Stále znovu a znovu se rozhořival věčný konflikt mezi čistým ideálem a reálnými požadavky života v měnící se společnosti.¹⁷⁶

Boj mezi zastánci apoštolského stolce a přísné observance uvnitř františkánského řádu trval po celé 14. a 15. století. Navíc došlo ke štěpení v rámci *komunitního* křídla, které se někdy kolem přelomu 14. století začalo dělit, nejprve v Umbrii, na *konventuály*,¹⁷⁷ tj. na ty, kteří akceptovali vlastnictví majetku, příjmů i pozemků a přijali novou papežskou tradici, a na *observanty*.¹⁷⁸

Observanti, nazývaní podle lat. slovesa *observare* = zachovávat, zachovávali přísný výklad Františkovy řehole. Roku 1334 obdržel bratr Jan z Valle († 1351) svolení generálního ministra řádu Geralda Eudese, aby se mohl se svými čtyřmi druhy usadit v eremitoriích (poustevně) v umbrijském Broglianu poblíž Foligna a žít zde podle původní přísné řehole. Tato nenápadná událost je považována za počáteční impuls observantského hnutí, jež se snažilo „*regulam sancti Francisci sine glosa observare*”. Kvůli přijímání františkánů podezřelých z kacířství spiritualismu bylo společenství na nátlak církevní inkvizice rozpuštěno.¹⁷⁹

Kvůli značně centralizovanému modelu organizace řádu sv. Františka závisel širší úspěch observance na míře církevně-právní autonomie, kterou si observanti v rámci řádu

¹⁷⁴ Svatý Bonaventura z Bagnoregio byl sedmým generálem františkánského řádu v letech (1257–1274). Viz Vera SCHAUBER – Hanns Michael SCHINDLER, *Rok se svatými*, 2. vydání, Kostelní Vydří 1997, s. 702.

¹⁷⁵ BUBEN, s. 145–147.

¹⁷⁶ K nejpoužívanějším příručkám františkánských středověkých dějin náleží: Lázaro IRIARTE, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984 (překlad ze španělštiny); Rafael M. HUBER, *A Documented History of the Franciscan Order (1182-1517)*, Milwaukee-Washington 1944; Heribert HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg am Breisgau 1909 (dále jen HOLZAPFEL a číslo stránky).

¹⁷⁷ *Konventuálové* byli nazýváni podle konventů, na kterých velmi lpěli. Označení „*conventualis*” použil poprvé oficiálně k odlišení „*laxních*” františkánů od observantů papež Evžen IV. v bule *SUPER GREGEM* z 1. října 1431, kterou ustavil observantský vikariát v Řecku. – HOLZAPFEL, s. 115–116.

¹⁷⁸ BUBEN, s. 231–235.

¹⁷⁹ Petr HLAVÁČEK, *Kořeny františkánské observance*, Přednáška pro institut františkánských studií, Praha, 19. 11. 2005.

vybojovali. Jednotlivé františkánské kláštery netvořily totiž autonomní jednotky, a byly tak zcela vystaveny zásahům generálních a provinčních představených. Ti často likvidovali zárodky reformy v kláštorech přeložením bratří na jiné místo. Pokud tedy měla být observantská reforma úspěšná, musela nutně zápasit o svou autonomii v řádových strukturách. Podobné problémy budou zažívat později i kapucíni, kteří vlastně jsou vyvrcholením přísných myšlenek observance.¹⁸⁰

Za vlastního zakladatele observance je považován laický bratr Pavel Trinci, jenž roku 1368 obdržel od generálního ministra Tomáše z Frignana dovolení znovu osadit se svými druhy eremitoria v Broglianu. Zde se jeho stoupenci snažili doslovně zachovávat řeholi (*regularis observantia*), ale zároveň udržovali jednotu v řádu – nelišili se hábitem jako předcházející reformní františkáni, byli vázáni na konkrétní klášter nebo poustevnu, neotevírali diskuse o vztahu řádu k chudobě a všude vystupovali proti spirituálům.¹⁸¹ Raná františkánská observance se tak projevila jako konstruktivní element usilující o opravdovou reformu řádu. Díky tomu se observance šířila i do dalších provincií, také mimo Apeninský poloostrov. Když Pavel Trinci dne 17. 9. 1390 zemřel, byla františkánská observance již silným hnutím s ambicí reformovat celý řád sv. Františka.¹⁸²

Observanti zůstávali prozatím ve svazku jednoho řádu menších bratří, ale usilovali o autonomii a postupně o samostatnost. Prvním krokem bylo rozhodnutí kostnického koncilu (1415), které povolilo observantům volit si vlastní provinciální vikáře. Další krok učinil papež Evžen IV. roku 1443, který ustanovil pro reformní kláštery zvláštního vikáře předalpského (*vicarius Cismontanus*) a zaalpského (*vicarius Ultramontanus*). Nad oběma zůstával i nadále s nejvyšší autoritou rozhodování generální ministr celého řádu.¹⁸³

K rozdělení obou větví františkánského řádu také nepřímo přispěli velcí muži františkánského prvního řádu – sv. Bernardin Sienský († 1444),¹⁸⁴ sv. Jan Kapistrán (†

¹⁸⁰ Francis RAPP, *Církev a náboženský život Západu na sklonku středověku*, Brno 1996, s. 164–167.

¹⁸¹ Některé proudy spiritualismu uvnitř františkánského řádu přetrvaly i po roce 1317. Například členové *Chudých poustevníků*, sdružení založeného v roce 1294 Angelem Clarenem, proto byli mj. nazýváni klarény. Hnutí existovalo do roku 1483, kdy bylo papežským nařízením sloučeno s observanty. Tento františkánský směr ovlivněný spiritualismem nebyl jediný, existovaly i další, ale ty se do historie významněji nezapsaly. – MATĚJKA, s. 4.

¹⁸² HOLZAPFEL, s. 92–93; Walter ZIEGLER, *Die Franziskaner-Observaten*, in: *Orden und Klöster...*, Münster 2005, s. 166–213.

¹⁸³ BUBEN, s. 151–152.

¹⁸⁴ Sv. Bernardin Sienský (1380–1444) byl františkánský kněz a kazatel, jenž prosazoval vždy co nejpřísnější výklad Františkovy řehole. Svými názory ovlivnil velkou část tehdejšího františkánského řádu, mimo jiné i svého nejslavnějšího pomocníka sv. Jana Kapistrána. Nikdy si nepřál rozdělení řádu na konventuály a observanty, nabízel svým řeholním bratrům vždy nějakou dohodu, SCHAUBER – SCHINDLER, s. 237.

1456),¹⁸⁵ sv. Jakub de Marchia († 1476)¹⁸⁶ a sv. Petr z Alcantary († 1562)¹⁸⁷ – tím, že vytvářeli různé reformy řeholního františkánského způsobu života, a tak připravili prostor k úplnému osamocení obou řádových větví.

Jak vidno, existovala počátkem 16. století celá řada odnoží františkánského řádu, které na jedné straně usilovaly o co nejpřísnější dodržování odkazu sv. Františka, ale na straně druhé vnášely do řádu rozkol. Proto se nelze divit, že se papežové na naléhání evropských panovníků opakovaně snažili o jednotu v řádu. Posledním opravdovým velkým pokusem o sjednocení řádu je mimořádná generální kapitula (1517) všech směrů a proudů řádu menších bratří, kterou svolal papež Lev X. Ten využil skutečnosti, že františkánský řád byl v této době rozdělen *de facto*, nikoli *de iure*, neboli že samostatná existence jednotlivých františkánských větví nebyla na nejvyšší církevní úrovni právně kodifikována. Naprostá většina reformních františkánských odnoží měla pouze lokální význam, po smrti svých zakladatelů často slábla a existovala jen díky toleranci jednotlivých církevních diecézí.

Na kapitule roku 1517 odmítli oficiálně konventuálové přijmout reformu a postavit do svého čela generálního ministra z řad observance. Lev X. reagoval na vzniklou situaci

¹⁸⁵ Sv. Jan Kapistrán (1386–1456), františkánský generální vikář, ovlivněný myšlenkami sv. Bernarda Sienského, sestavil roku 1430 nové reformní konstituce, které byly kompromisem mezi observancí a konventualismem a měly tak udržet jednotu řádu. Podle papeže Martina V., jenž konstituce 27. 7. 1430 potvrdil, byly nazvány *Constitutiones Martinianae*. Na jejich základě se zrodila reformní skupina blízká observanci, která však nadále zůstávala pod (konventuálskou) jurisdikcí generálních a provinčních ministrů. Tito františkáni *sub Ministris* (*reformáti, martiniáni*), jejichž hlavní pozice byly v saské provincii (kam patřily i hornolužické kláštery), se tak stali určitou alternativou vůči konventualismu i observanci. – Wilhelm HÜNERMANN; *Mnich mezi vlky: Život svatého Jana Kapistrána, apoštola Evropy*, Kostelní Vydří 2009.

¹⁸⁶ Sv. Jakub de Marchia (1394–1476) vstoupil roku 1416 k italským menším bratřím, u nichž vystudoval teologii a stal se knězem. Celý život strávil jako kazatel; prošel téměř celou Evropou, díky tomu je považován za největšího propagátora observantské reformy. Byl pověřován poselstvími k obrácení bludařů (z pohledu katolické církve valdenští, bogomilové, husité...). Snažil se o sjednocení observantů a konventuálů. – SCHAUBER – SCHINDLER, s. 612.

¹⁸⁷ Sv. Petr z Alcantary (1499–1562) byl španělský františkán, konkrétně z reformované větve tzv. *discalceatů* (též *guadalupští* či později *alkantaríni*). Toto hnutí odvozuje svůj původ od Jana z Guadalupe, který v roce 1496 získal od Alexandra VI. povolení potřebné k jeho existenci. Roku 1557 se Petr z Alcantary stal jeho generálním komisařem a obdržel povolení od papeže Pavla IV. zachovávat přísněji řeholi ve své kongregaci. Poté začal kolem sebe soustřeďovat další bratry, které vychovával kajicnostmi, posty, dlouhými modlitbami a přísnou chudobou. Významné je též jeho přátelství se sv. Terezii z Avily, již pomáhal radami při jejím působení v karmelitánském řádu. – TÝŽ, s. 543, MATĚJKA, s. 4.

vyhlášením konstituce *ITE VOS*,¹⁸⁸ jež s konečnou platností rozdělila *fratres minores* na observanty a konventuály.¹⁸⁹

Zdálo by se, že situaci ve františkánském řádě s konečnou platností tato bula vyřešila, jenže některé dřívější reformní skupiny františkánů se nebudou chtít podřídit generálnímu ministrovi observantů a budou se snažit zachovat svoji samostatnost. Nadto se znovu v dějinách františkánství jako červená nit objevují hlasy, toužící po původním výkladu Františkova odkazu, a to i v řádu observantů, který měl v konstitucích zakotveno striktní dodržování zakladatelova dědictví. Takto se od observantů v první polovině 16. století oddělili *riformati*, *recoletti*¹⁹⁰ a konečně i *kapucíni*.

V průběhu dalších staletí docházelo k postupnému stírání rozdílů mezi různými reformními skupinami a nové již nevznikaly, proto byly roku 1897 na základě papežské konstituce Lva XIII. *FELICITATE QUADAM*¹⁹¹ sloučeny všechny františkánské směry a proudy, s výjimkou konventuálů a kapucínů, zpět v jediný řád *Ordo fratrum minorum*.

2.3 Ustavení a vývoj kapucínského řádu v prvních desetiletích¹⁹²

2.3.1 Ustavení kapucínského řádu

Vznik kapucínského řádu je třeba vidět v souvislosti s právě popsaným „věčným“ bojem o dodržování Františkovy řehole v jejím přísném výkladu. Řádová reforma papeže Lva X. přinesla uklidnění v řadách konventuálů, nikoli však observantů.

¹⁸⁸ Na základě této konstituce se nejvyšším představitelem celého františkánského řádu stal představený observance. Generální ministr konventuálů musel odevzdat řádovou pečeť a konventuálové byli vyloučeni z práva volit generálního ministra celého řádu. Dostali místo toho právo vybrat si ze svého středu generálního magistra, jehož volba však podléhala schválení generálního ministra celého řádu. Všechna dosavadní reformovaná hnutí byla touto konstitucí sloučena v jediný řád observantů. Po rozdělení se 30 000 bratří přihlásilo k observantům a 20 000 ke konventuálům. Konventuálové se však ještě téhož roku zbavili dozoru ze strany observantů, což formálně potvrdila i změna titulu jejich generálního představeného z *Magister generalis* na *Minister Generalis*, čímž bylo odloučení obou větví dokonáno. – HOLZAPFEL, s. 153–157.

¹⁸⁹ V českých zemích říkáme konventuálům „*minorité*“ a observantům prostě „*františkáni*“.

¹⁹⁰ *Recoletti*, tedy usebraní františkáni, vznikli ve Francii roku 1527. Odtud se rozšířili především do Německa, Nizozemí a na Britské ostrovy. Vyznačovali se kontemplativním životem v ústraní. *Riformati*, tedy reformovaní františkáni, vznikli v Itálii roku 1532, dále působili hlavně v Bavorsku, Polsku a Uhrách. *Riformati* žili podobně jako *recoletti* přísným kontemplativním asketickým životem. Oficiálního uznání dosáhli obě tyto reformované observantské františkánské větve roku 1532 na základě buly *IN SUPREMA* papeže Klementa VII. Oba proudy dosáhly svého největšího vrcholu na počátku 18. století, kdy měly 25 provincií s 11 000 členy. – BUBEN, s. 234; HOLZAPFEL, s. 348–353.

¹⁹¹ Apoštolskou konstitucí *FELICITATE QUADAM* byli pod jediný řád *Ordo fratrum minorum* sloučeni observanti, zoccolanti, riformati, recoletti a alkantaríni. Řád musel přijmout týž hábit, stejné sjednocené konstituce a představené. Ti, kteří odmítli, byli zbaveni práva přijímat novice, tudíž postupem času zanikli. – MATĚJKA, s. 6, 65.

¹⁹² Při vypracování této podkapitoly o Ustavení a vývoji kapucínského řádu ve světě jsme se opírali především o sekundární literaturu: BUBEN, s. 363–372; HOLZAPFEL, s. 609–637; MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínského řádu*, Praha–Olomouc 2002; ILG, s. 214–237.

Hlavní problém, který museli první generální ministři observantů řešit, byla otázka *rekolečních domů*, tzv. domů modlitby. Jednalo se o svobodné řeholní domy, vznikající od roku 1518 pro ty bratry observanty, kteří tíhli k intenzivnímu životu modlitby a k větší věrnosti prvotnímu františkánskému duchu. Roku 1523 ministr generál observantů Francisco de Angelis Quiñones vyhlásil speciální stanovy pro rekoleční domy, jež se díky tomu do budoucna staly observantskými noviciáty a současně místem duchovního pokoje podle přísného výkladu Františkovy řehole. Představení jednotlivých provincií se ale k rekolečním domům stavěli poněkud s despektem, obávali se toho, že v nich vzniká další, dost možná i nesprávná reforma, která by vedla k rozdělení již tak nestabilního řádu. Nový směr observance byl však natolik silný, že si jeho příznivci u papeže Klementa VII. i přes odpor představených observantů vymohli bulu *IN SUPREMA*, která formálně schválila tento františkánský způsob života.¹⁹³

Jak již bylo řečeno, počátky kapucínského řádu souvisejí s pnutím uvnitř observantského řádu. První bratři kapucíni, kteří zakládali nový řád, nebyli ve své myšlence důsledného dodržování Františkova dědictví a reformy observantského řádu zdaleka jediní. Ve stejné době, kdy vzniká řád kapucínů, se o reformu observantů snaží již zmínění: *riformati*, *recolleti* a bratři observanti žijící v rekolečních domech. Jenže roku 1533 je platnost buly *IN SUPREMA* pozastavena, a tak bratři dosud žijící v rekolečních domech odcházejí naplnit svoje tužby z převážné většiny ke kapucínům. Kdyby se hnutí observantů skrze rekoleční domy ujalo, nikdy by se kapucínská reforma nerozvinula do takové mohutné podoby a patrně by po čase zanikla.¹⁹⁴

Iniciátorem a průkopníkem kapucínské reformy se více méně nechtěně stal bratr Matouš (*Matteo*) Serafini z Bascia (*Bassi*)¹⁹⁵ (* 1495). V Montefalcone vstoupil do kláštera observantů a po řádových studiích byl vysvěcen na kněze. Páter Matouš byl horlivým řeholníkem, kterého poměry v řádu velice tížily, protože toužil zachovávat Františkovu řeholi doslovně. Když v letech 1523 a 1524 řádil v Umbrii mor, obětavě sloužil nemocným, čímž si získal přízeň umbrijské vrchnosti – vévodkyně Kateřiny z Cibo (*Catariny z Cybo*), jež byla neteří papeže Klementa VII. a později též hlavní přímluvkyní kapucínů u Svatého stolce.¹⁹⁶

¹⁹³ Bula *IN SUPREMA* mimo jiné formálně schválila vznik nového františkánského řádu *recolletů* (viz výše). MATĚJKA, s. 6, 28–29.

¹⁹⁴ Chrysostomus SCHULTE, *Festschrift zum 400. Jahr. Jubiläum des Kapuziner-Ordens 1528–1928*, Münster 1928, s. 9–13.

¹⁹⁵ Viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 1, kde jsou znázorněna pro lepší představu všechna důležitá místa spojená se vznikem kapucínského řádu.

¹⁹⁶ Viz Melchiorre TURRADO, *Historia generalis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, I. díl, Roma 1947, s. 21; C. URBANELLI, *Ortus reformationis capucciane eiusque firmitudo*, in. *Annalecta OFMCAp*, roč. 94

Jeho směřování mu potvrdilo vidění jedné lednové noci roku 1525. Sv. František v hrubém hábitu se špičatou kapucí mu v něm řekl: „*Matouši, zachovávej mou řeholi doslovně.*“ Následně si Matouš zhotovil stejný řeholní oděv, v němž se mu zjevil sv. František z Assisi, začal ho nosit, chodit bos, zachovávat Františkovu řeholi doslova a přestal se holit.¹⁹⁷ Doufal, že mu nový způsob prožívání řeholního ideálu schválí jeho observantští představení. Když pochopil, že se tak nestane, rozhodl se uprchnout z domovského kláštera a vyprosit si v Římě povolení pro novou podobu života u náměstka Božího na zemi. Podle kanonického práva se tak ovšem stal uprchlíkem (apostatou).¹⁹⁸

Papež Klement VII. pochopil po setkání s Matoušem, že se jedná o opravdu zbožného muže, načež mu dovolil vyznávat jeho ideál, zjevený sv. Františkem ve snu. Povolil mu zmíněné a k tomu přidal právo pobývat mimo domovský klášter a vykonávat kazatelskou službu, ovšem pod podmínkou, že se jedenkrát do roka dostaví ke svému observantskému provinciálu na znamení poslušnosti a podřízenosti. V dubnu 1525 se v souladu s papežským rozhodnutím Matouš vypravil na provinciální observantskou kapitolu do Jesi, kde se ale nemohl prokázat zmíněným papežským povolením, protože si jeho písemnou podobu zapomněl kvůli velké radosti vyzvednout, a tak byl svými nadřízenými uvězněn v konventu ve Foranu. Tato praxe byla proti řeholníkům, kteří jednali proti kanonickému právu, v této době velmi častá. Když se to dozvěděla vévodkyně z Cibo, intervenovala za Matouše u papeže, svého strýce. Po třech měsících byl uvězněný nakonec propuštěn s povolením žít podle svých představ. Matouš nikdy nezamýšlel reformovat stávající řád nebo dokonce založit řád úplně nový.¹⁹⁹

Tento úkol čekal až na jeho první následovníky, bratry Ludvíka (Ludovico) a Rafaela (Raffaele) Tenaglia z Fossombrone. Oba vstoupili do observantského konventu Cupramontana (dnes Massaccio) roku 1517. Ludvík byl po řádových studiích vysvěcen na kněze a Rafael zůstal laickým bratrem,²⁰⁰ protože neuměl číst a psát. Celkový tón duchovního života v klášteře byl velmi vlažný a pro bratry byl po čase velkým zklamáním.

(1978), s. 311–323; RABAS, s. 4. Jak již bylo řečeno v kapitole o pramenech a literatuře, v současné době se u nás dějinám kapucínského řádu věnuje především Pacifik Matějka (OFM^{Cap}), který ve svých pracích vycházel zejména z odborné italské literatury, jež je stěžejní pro studium kapucínů. Z důvodu neznalosti italského jazyka nám nezbývá, než se v poznámkách pod čarou odvolávat na publikace, z nichž čerpá Pacifik Matějka, přesněji řečeno na jeho parafráze či jím vybrané citace.

¹⁹⁷ Viz s. 30.

¹⁹⁸ IRIARTE, s. 261.

¹⁹⁹ V. RABAS, *Prvopočátky ...*, in: ČKD 1930, s. 63–71.

²⁰⁰ Významným elementem v kapucínském řádě, který si zaslouží naší pozornost, je snaha o rovnoprávné postavení bratrů laiků vůči bratrům kněžím, jež má svou tradici právě od Ludvíka (kněze) a Rafaela (laika) Tenaglia z Fossombrone. Tato skutečnost se odráží i ve vysokém počtu bratrů laiků ve srovnání s jinými řády, který vždy dosahuje minimálně třetinového podílu. BUBEN, s. 366; HOLZAPFEL, s. 616–623.

Bratři toužili žít opravdovým Františkovým ideálem a v tomto směru se jim stal vzorem P. Matouš z Bascia. Proto si bratři nechali od svých příbuzných zhotovit hábit, který se podobal Matoušovu řeholnímu oděvu. Ve druhé polovině roku 1525 opustili oba svůj domovský klášter oblečení již v nových hábitech, vyhledali P. Matouše a požádali ho o přijetí. Ten je ale odmítl s tím, že papežské schválení této formy života se vztahuje pouze na něj, nicméně zůstali pospolu, čímž vytvořili komunitu. Společně se vypravili do Cingoli pod ochranu místních konventuálů, od městské obce pak dostali k užívání poustevnu nedaleko od města.²⁰¹

V Cingoli se k této skupině prvních třech předchůdců kapucínů začali přidávat další členové observantského řádu, již vyznávali podobné hodnoty života jako Matouš z Bascia. Hnutí pomalu získávalo na síle, proto není divu, že se o něm dozvěděl i generální ministr observantů Francesco Quiñones, který v této oblasti právě prováděl vizitaci. Tento vrcholný představený observantů se obával, že v řádu vzniká další frakce, a chtěl proti ní zasáhnout. Takové pokusy ze strany generálních ministrů observantů se budou ještě několikrát opakovat. Francesco Quiñones si vynutil na papeži Klementu VII. exkomunikační breve *CUM NUPER* (8. 3. 1526),²⁰² podle něhož se měli Matouš z Bascia a bratři Tenagli z Fossebrone vrátit do domovských klášterů, a pokud tak neučiní, má být proti odpadlíkům uplatněna světská moc.

Od té doby byli první bratři kapucíni neustále pronásledováni, museli opustit Cingoli a uchýlit se pod ochranu kamaldulů do poustevny Grotte di Massaccio. Zde jim poskytl azyl zakladatel poustevny bl. Pavel Giustiniani,²⁰³ jenž observantské odpadlíky oblékl do kamaldulského hábitu. Když ke zmíněné poustevně přitáhli observanti s ozbrojeným doprovodem, kamaldulové pronásledované nevydali. Chráněnci poustevnického řádu požádali i o vstup do jejich řad, byli však odmítnuti, protože chtěli žít jiným životem, a tudíž museli opustit poustevnu. Ačkoli byl pobyt průkopníků kapucínské reformy u kamaldulů velice krátký, ovlivnil výrazně formaci, spiritualitu a prezentaci budoucího řádu před světem.²⁰⁴

²⁰¹ Calisto URBANELLI, *Ludovico Tenaglia da Fossombrone e la riforma cappucina*, Roma 1994, s. 100–107.

²⁰² *De primordiis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, in: *Annalecta OFMCap*, roč. 34 (1918), s. 171–176 (autor neuveden).

²⁰³ Díky jednomu dopisu tohoto člena kamaldulského řádu, jenž se v něm zmiňuje o této události, známe i přesné datum jejich příchodu k bratrům poustevníkům (24. 3. 1526). O této a i dalších událostech, jež se odehrály u eremitů: *Ludovici et Raphaelis a Forosempronii, apud eremitas camaldulensis*, in: *Annalecta OFMCap*, roč. 25 (1909), s. 249–252 (autor neuveden).

²⁰⁴ Například nošením plnovousu. Prvotní název pozdější kongregace byl *Menší bratři poustevnického života* a v počátcích svých dějin, kdy jim hrozilo několikrát zrušení, se bratři odvolávali na kamaldulská privilegia. – MATĚJKA, s. 14.

Ludvík z Fossombrone se rozhodl s apoštolskou kurií vše urovnat, vydal se do Říma, kde získal exklaustrační breve *EX PARTE VESTRA* (18. 5. 1526) od Klementa VII., hlavně díky přímluvě vévodkyně z Cibo. Toto breve povolovalo bratrům Tenaglia a Matoušovi z Bascia žít svobodně podle řehole sv. Františka, aniž by byli pronásledováni představenými observantů.²⁰⁵

Tehdy došlo i k rozkolu mezi bratry Tenaglia a Matoušem z Bascia, který toužil prožívat Františkovy ideály v ústraní co nejpřísněji. Oproti němu pojali Ludvík a Rafael úmysl založit novou kongregaci dle řehole sv. Františka. Cesty kapucínských průkopníků se pomalu rozcházely, Matouš se sice na chvíli zařadil do struktur vznikajícího řádu, ale brzy pochopil, že jeho místo je jinde. Na základě dispensu *EX PATRE VESTRA* evangelizoval jako potulný kazatel v Montefeltru, vykonal pouť do Svaté země, v letech 1546–1547 sloužil jako kaplan u vojska papeže Pavla III., které bojovalo proti Šmalkadskému spolku. Nakonec zemřel roku 1552 v Benátkách v pověsti svatosti. Následovaly četné zázraky na jeho přímluvu, roku 1620 byl zahájen proces jeho beatifikace, jenž je prozatím neúspěšný.²⁰⁶

Ludvík a Rafael Tenagli se uchýlili na dva roky do poustevny sv. Kryštofa nedaleko Camerina. Během této doby krystalizovala podoba nového řádu a přicházeli další členové z observantského řádu s názory podobnými bratrům Tenaglia. K založení nového františkánského řádu byl podle buly *ITE VOS* (1517) nutný souhlas generálního ministra nebo provinciálního ministra observantského či konventuálního řádu. Aby se Ludvík z Fossombrone vyhnul odporu ze strany observantů, přestoupil ke konventuálům se souhlasem observantského provinciála Marky Ankonské Pavla ze San Severina. Konventuálský provinciál pak neměl žádných námitek proti tomu, aby se Ludvík uchýlil do Říma se žádostí o založení nové františkánské reformy. První krok k vytvoření nového řádu byl vykonán.²⁰⁷

Ludvík, který může být od tohoto okamžiku skutečně považován za pravého zakladatele řádu, odešel spolu s vévodkyní z Cibo do Říma. Ta získala pro věc i další vlivné osobnosti doby, například vévodu Camilla Orsini a Vittoria Colonna, markýze z Pesary, kteří později také přispějí významnou podporou novému kapucínskému řádu. První pokus o vytvoření kapucínské reformy nebyl úspěšný, především kvůli požadavku přijímat kohokoliv z kteréhokoliv řádu. Ludvík se ale nevzdal, žádost přepracoval a odvolal se na výsady kamaldulů, již měli problémové privilegium od roku 1435. Dne 3. 7. 1528 vydal

²⁰⁵ MATĚJKA, s. 15.

²⁰⁶ Cuthbert HESS, *Fra Matteo de Bascio*, in: *Liber memorialis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capucinatorum*, Roma 1928, s. 75 an.

²⁰⁷ Calisto URBANELLI, *Storia dei cappucini delle Marche*, I. díl, Ancona 1978, s. 232.

papež Klement VII. breve *EXPONI NOBIS*, jímž schválil nový františkánský řád, který se vyznačoval oblékáním hábitu s kapucí, nošením dlouhého vousu a zpočátku životem na osamělých místech. Řád spadal pod jurisdikci konventuálů, ale měl výraznou autonomii díky vlastnímu generálnímu vikáři a možnosti odvolání se na výsady kamaldulů. Ludvík nechal papežské breve přepracovat do formy buly *RELIGIONIS ZELUS*, která byla antedatovaná, takže má stejné datum jako zmíněné breve. Oba dva dokumenty představují právní uznání nového františkánského společenství.²⁰⁸

V dubnu 1529 se v poustevně v Albacinu uskutečnila první generální kapitula řádu, jenž se zpočátku nazýval *Menší bratři poustevnického života*, zde byly vytvořeny první provizorní konstituce řádu. Albacinská nařízení byla ovlivněná poustevnickou spiritualitou²⁰⁹ a stala se předlohou pro již závazné konstituce, které vytvořil druhý generální představený řádu Bernardino Palli z Asti a které vyhlásila třetí generální kapitula kapucínů roku 1536.²¹⁰

2.3.2 Vývoj kapucínského řádu v prvních desetiletích

O nový františkánský proud byl veliký zájem především ze strany observantů, během prvních sedmi let působení řád v Itálii čítal již 60 konventů s 500 bratry, kteří se rekrutovali právě z řad observantů. Nový způsob života se rychle šířil i díky finanční nenáročnosti, podpoře zmíněných šlechticů a oblíbě běžných lidí, na něž se řád hlavně zaměřoval. Jejich konventy vznikaly v návaznosti na mendikantskou tradici především ve městech. Do řádu později přestali vstupovat observanti, a tak byl hlavní přírůstek tvořen vlastním dorostem, který z pohledu tehdejší sociální stratifikace tvoří střední a nižší vrstvy obyvatelstva. Šlechtické potomky bychom v řádu našli jen sporadicky.²¹¹

Nyní bychom ve stručnosti shrnuli další dějiny řádu²¹² do jeho příchodu do Čech roku 1599. Nejpozději roku 1531 se objevil i nový název tohoto hnutí – kapucíni.²¹³ Řád, který již nesl svůj nynější název, se rychle rozrůstal, nejdříve po celé Itálii, a zejména příliv observantů

²⁰⁸ Isidoro VILLAPADIerna, *Religionis zelus*, in: *Annalecta OFM Cap*, roč. 94 (1978), s. 304–305.

²⁰⁹ V souvislosti s krátkým pobytem zakladatelů řádu roku 1526 u kamaldulů (viz s. 40).

²¹⁰ Tyto konstituce platily a byly přejímány ve stejném znění až do roku 1968, kdy mimořádná generální kapitula zahájila dlouholetý proces jejich celkového přepracování, aby odpovídaly požadavkům II. vatikánského koncilu. Významné místo v nich zaujímají myšlenky sv. Františka z Assisi, které jsou interpretovány velmi přísně a nepřipouštějí možnost volného výkladu. Dále jsou zde přítomny prvky horlivosti spirituálů, strohost a poustevnický duch španělských bosáků i apoštolský dynamismus observantů. MATĚJKA, s. 21–26; *Řehole a konstituce menších bratří kapucínů*, Olomouc 1993.

²¹¹ Max HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche*, II. Band, reprint, Paderborn-München-Wien 1933, s. 724–760; RABAS, s. 61–65; HOLZAPFEL, s. 630–637.

²¹² Zde je na místě uvést především práci: O. KAMSHOFF, *Schwierige Anfänge...*, Varnsdorf 1905.

²¹³ Viz poznámka č. 144.

nepřestával. Proto se generální představení observantů snažili opakovaně o zrušení jeho činnosti a jeho členy přimět k návratu. Nejzásadnější pokusy v tomto směru se uskutečnily v letech 1535 a 1542, kdy byl kapucínský řád fakticky zrušen a pak znovu obnoven díky vlivným přímluvcům. Zrušení řádu v roce 1535 bylo způsobeno vnitřním sporem. Ačkoli se Ludvík z Fossombrone velice zasadil o vznik kapucínského řádu, nebyl na druhé generální kapitule zvolen do nejvyššího úřadu. Neunesl tento neúspěch, načež uzavřel spojenectví s nepřítelem z řad observantů, konkrétně s již zmíněným Franciscem Quiñonesem, a snažil se řád rozvrátit, ovšem neúspěšně.²¹⁴ Po tomto nezdaru se Ludvík uchyluje do ústraní mimo řád a někdy po roce 1555, nevíme přesně kdy, umírá buď v klášteře kartuziánů ve Florencii, nebo u kamaldulů v Massacciu.²¹⁵ Jeho bratr Rafael se již těchto událostí nedožil, zemřel ze všech průkopníků kapucínské reformy nejdřív, někdy mezi koncem roku 1532 a začátkem roku 1534 v poustevně Tivoli poblíž Říma.²¹⁶

Roku 1542 otřásl existencí řádu generální vikář Bernardino Ochino ze Sieny,²¹⁷ protože opustil katolickou víru a stal se kalvinistickým knězem v Ženevě. Řád se díky tomuto excesu prozatím nesměl do roku 1573 šířit mimo území Itálie. Zásadní zvrát přinesla bula Řehoře XIII. *EX NOSTRI PASTORALIS OFICII*,²¹⁸ jež bratrům povolovala usadit se i jinde v Evropě. Tak se řád rozšířil do Francie (1573), Španělska (1578), Švýcarska (1581),²¹⁹ rakouských zemí (1594),²²⁰ českých zemí (1599), německých zemí (1600),²²¹ Uher (1627) atd. Počátkem 17. století měli kapucíni již 50 provincií, v nichž žilo 24 000 bratří ve 1500 konventech.²²² Řád se mohl do těchto všech zemí rozšířit také díky tomu, že byl považován za vhodný nástroj rozbíhající se katolické reformy a rekatolizace,²²³ což se projevovalo i při jeho usazování v českých zemích.

²¹⁴ RABAS, s. 6–7.

²¹⁵ MATĚJKA, s. 41–42, 46.

²¹⁶ TÝŽ, s. 21.

²¹⁷ WIDLÖSER, s. 105–117.

²¹⁸ MATĚJKA, s. 51.

²¹⁹ Klemens ARNOLD, *Der Franziskusorden – Die Kapuzinerinnen in der Schweiz*, Bern 1974.

²²⁰ Agapit HOHENEGGER – Peter ZIELER, *Geschichte der tilorer Kapuzinerordensprovinz*, Innsbruck 1916; Cassian NEUNER, *Die Kapuziner in Österreich. Zum 350 jährigen Bestand der Wiener Kapuzinerprovinz (1600–1950)*, in: *Collectanea Franciscana* 20 (1950), s. 219–334.

²²¹ Angelikus EBERL, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz*, Freiburg 1902; Arsenius JACOBS, *Die Rheinischen Kapuziner 1611–1725*, Münster 1933; Konradin ROTH, *Kapuziner in Süddeutschland 1596–1851*, Koblenz-Ehrenbreitstein 1978.

²²² BUBEN, s. 369.

²²³ Srov. ILG, s. 228–230.

Roku 1619 se řád již plně osamostatnil. Na základě breve *ALIAS FELICIS RECORDATIONIS*²²⁴ papeže Pavla V. byli kapucíni vyňati z formální podřízenosti na konventuálech (1528–1619) a kapucínská reforma získala svého generálního ministra.

²²⁴ Constanzo CARAGNONI, *Fрати cappuccini – Documenti e testimonianze del primo sedilo*, I. díl, Perugia – Roma 1988, s. 134–138.

3. Dějiny kapucínského řádu v česko-rakouském prostoru v letech 1599–1618

3.1 Příchod kapucínů do Čech

V následujících řádcích popíšeme konkrétněji usazování kapucínů v českých zemích. Dne 13. listopadu 1599 dorazili první bratři kapucíni do Prahy.²²⁵ Stalo se tak díky dlouhotrvajícímu úsilí pražských arcibiskupů, které lze sledovat již od doby o čtvrt století starší. První snahy o uvedení kapucínského řádu do českých zemí sahají již do roku 1575, kdy pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice²²⁶ žádá dopisem (ze 4. 9.)²²⁷ milánského arcibiskupa Karla Boromejského, aby mu pomohl zprostředkovat vyslání šesti kapucínů do Prahy. V dopise Brus tuto prosbu odůvodňuje neutěšeným stavem katolického vyznání v českých zemích, který se i přes velkou snahu jezuitů nelepší, a dále slibuje, že o bratry bude dobře postaráno, protože Jan V. Popel z Lobkovic,²²⁸ prezident apelačního soudu, přislíbil krytí finančních nákladů kapucínů spojených na cestu do Čech. Odpověď na dopis neznáme, víme jen to, že kapucíni do Čech tehdy ještě nepřišli. Je celkem nasnadě, proč se Antonín Brus z Mohelnice obrací právě na Karla Boromejského. Milánský arcibiskup byl velkým podporovatelem kapucínského řádu a velice se zasloužil o jeho rozšíření, především do Švýcarska,²²⁹ udržel si také na tento řád nemalý vliv.²³⁰

Na snahu Antonína Bruse z Mohelnice navázal úspěšně další pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé,²³¹ který se souhlasem císaře Rudolfa II.²³² požádal dne 10. 2. 1597²³³ generálního vikáře²³⁴ řádu Girolama (Jeronýma) Stefani ze Sorba o vyslání pěti či šesti

²²⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 17.

²²⁶ K této osobnosti srov. Klement BOROŮVÝ, *Antonín Brus z Mohelnice*, Praha 1873.

²²⁷ TISCHER, s. 20. Zde nalezneme přepis celého dopisu pražského arcibiskupa milánskému arcibiskupovi. V kapucínských letopisech o tomto prvním pokusu uvést řád do Čech není nic zaznamenáno.

²²⁸ Jan V. Popel z Lobkovic (1527–1590) byl pánem na Točnicku, Žluticích, Krakovci, Nových Hradech, Nové Bystřici atd. Roku 1560 se stává radou nad apelacemi, v letech 1570–1577 byl prezidentem apelačního soudu, 1577–1580 prezidentem české komory a 1578–1590 hejtmánem německých lén. Marie MŽYKOVÁ – Petr MAŠEK – Stanislav KASÍK, *Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, s. 110–111.

²²⁹ Karel DACHOVSKÝ, *Sv. Karel Boromejský*, s. 41–46; ILG, s. 226–227.

²³⁰ RABAS, s. 3–4; TISCHER, s. 1.

²³¹ Antonín PODLAHA, *Z prvých let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé*, SHK (Sborník historického kroužku) 6 (1905) s. 1–5, 108–113.

²³² Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha – Litomyšl 1997; Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět. Myšlení a kultura ve střední Evropě 1576–1612*, Praha 1997.

²³³ NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 3–7; srov. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 3–4.

²³⁴ V této době představený kapucínského řádu užívá titulu generálního vikáře, řád totiž nenabyl ještě úplné správní samostatnosti, do roku 1619 je v určité formální závislosti na konventuálech. Viz s. 27.

kapucínů do Čech. Aby měla žádost větší šanci na úspěch, napsal ještě listy²³⁵ dvěma kardinálům (Paravicinimu²³⁶ a de Camerinovi²³⁷), jež poprosil o intervenci u papeže Klementa VIII. (1592–1605).²³⁸ O uvedení kapucínů do Čech se dále v Římě staral agent²³⁹ pražského arcibiskupa Jan Fenzoni, který intervenoval u zmíněných kardinálů, papežské kurie a centrálního ústředí kapucínského řádu.²⁴⁰ Oba zmínění kardinálové nakonec o tomto záměru informují papeže, ten s daným úmyslem zcela souhlasil.²⁴¹

Svatý otec si proto nechal zavolat generálního vikáře kapucínů Jeronýma Geradoniho z Castelferretti, aby zařídil vyslání kapucínů do Čech, jelikož je to v zájmu udržení katolické víry v českých zemích a také jde o jeho výslovné přání. Jeroným Geradoni s vysláním bratrů souhlasil, ale sdělil papeži, že o této věci nemůže rozhodnout sám, že tuto misií musí schválit generální kapitula kapucínů.²⁴²

Generální kapitula se konala od 28. 5. 1599 v Římě a do čela řádu byl opět zvolen Jeroným Geradoni z Castelferretti. Klement VIII. posílá shromážděným kapucínským otcům dopis, v němž je vyzýval, aby vybrali ze svého řádu řeholníky, kteří budou posláni do českých zemí.²⁴³ Kapitula se tedy rozhodne vyslat do Prahy třináct kapucínů²⁴⁴ pod vedením nově zvoleného generálního definitora řádu sv. Vavřince z Brindisi. Zbyněk Berka z Dubé, který od roku 1597 nepolevuje ve svém úsilí o přivedení kapucínů do Čech, byl o kladném vyřízení záležitosti informován dopisem od kardinála Cinzia Passeriho Aldobrandiniho, jenž se též angažoval v této věci.²⁴⁵

²³⁵ NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 10–15.

²³⁶ Kardinál Paravicino (1552–1611) se narodil v Římě. Od roku 1580 působí jako pomocník apoštolského nuncia ve Španělsku, po návratu do Říma přijímá biskupské svěcení (15. 7. 1584), jeho světitel byl sv. Karel Boromejský. Od roku 1587 zastává funkci apoštolského nuncia ve Švýcarsku, roku 1591 se stává kardinálem a dne 3. 2. nebo 5. 2. 1611 umírá v Římě. – PETŘIVALSKÝ, s. 48.

²³⁷ Kardinál *de Camerino* není pravé jméno tohoto muže, je to pouze označení buď místa původu, nebo jeho titulárního biskupství. Skutečným jménem byl *Marián Pierbeneditti* (1538–1611). Kardinálský klobouk obdržel od Sixta V. roku 1589. – TÝŽ, s. 48.

²³⁸ K němu Charles A. COULOMBE, *Náměstkové Kristovi, životopisy papežů*, Praha 2004, s. 384–386.

²³⁹ V raném novověku bylo zcela běžnou praxí, že panovníci, církevní hodnostáři a řády či šlechtici měli u papežského dvora svého agenta, kterému dávali roční plat, a on jim za to obstarával potřebná povolení a úřední listiny u papežské kanceláře nebo je zde zastupoval.

²⁴⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, č. 5. Pražský arcibiskup mu posílal v této věci přesné instrukce – viz korespondence mezi Zbyňkem Berkou z Dubé a Janem Fenzonim – NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 1–2, 7–9.

²⁴¹ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 2–3.

²⁴² Srov. RABAS, s. 5, TISCHER, s. 2–3.

²⁴³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 11.

²⁴⁴ Zvolený počet není náhodný a má symbolizovat Ježíše (sv. Vavřince z Brindisi) a jeho dvanáct apoštolů. Tento apoštolský počet se dodržoval i při zakládání nových řádů a komunit jiných řeholí.

²⁴⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 13. Je zde označován jako kardinál od sv. Jiří, což byl v Římě jeho titulární kostel.

Nyní bychom se blíže zmínili o jednotlivých členech kapucínské výpravy do Čech. Vedoucí skupiny sv. Vavřinec z Brindisi (1559–1619) byl významný teolog, jazykovědec, kazatel, diplomat a přední člen kapucínského řádu, protože v něm zastával ty nejvyšší řádové funkce.²⁴⁶ K ostatním členům výpravy již tolik informací nemáme, v kapucínských letopisech jsou většinou zaznamenána pouze jejich křestní jména a místa původu²⁴⁷ (město nebo mateřskou provincii): František z Messiny, kazatel, lektor filozofie a provinciál; Marián ze Sicílie, kazatel; Ambrož z Urbina, kazatel a lektor teologie; Viktorín *Labracensis*, kazatel a lektor teologie; František z Ascoli, kazatel; Ambrož z Florencie, kněz; Beltrand z Udine, klerik; Gabriel z Innsbrucku, klerik; Angelus z Egny (Neumarktu), klerik; Julius z Benátek, laik; Angelus z Faenzy, laik, a Tiburc z Furlanska, laik.²⁴⁸ Celkem tedy sedm kněží, tři klerici a tři laici: většina z nich pocházela z Itálie, jen klerik Gabriel z Innsbrucku, který byl patrně vybrán kvůli znalosti německého jazyka. Ostatní byli zvoleni kvůli svému vzdělání a výmluvnosti.

Vybraní bratři se měli sejít v Benátkách a odtud vyrazit do Čech. Bohužel neznáme přesné datum odchodu kapucínů, víme jen, že po zastávkách v kapucínských konventech v Innsbrucku a Salcburku dorazili dne 28. 8. do Vídně. Proč bratři nezvolili přímější cestu ze Salcburku přes Linec do Prahy, nevíme. Patrně bylo již na generální kapitule v Římě rozhodnuto o založení konventu též ve Vídni, a proto bratři zamířili nejprve sem. Tuto domněnku podporuje i fakt, že bylo vysláno třináct kapucínů místo oněch požadovaných pěti či šesti.²⁴⁹

²⁴⁶ Sv. Vavřinec z Brindisi (22. 7. 1559–22. 7. 1619) vstoupil do kapucínského řádu roku 1575 ve Veroně. Působil nejdříve jako profesor biblistiky na benátské univerzitě, načež začal rychle stoupat v řádové hierarchii, roku 1590 se stal toskánským provinciálem, pak i benátským. Dále úspěšně uvedl řád do Tyrolska a Salcburska a i díky tomu byl roku 1599 zvolen generálním definitorem řádu. Jak uvidíme, v letech 1599–1602 se podílel na úspěšném etablování řádu v Čechách, Rakousech a Štýrsku. V roce 1602 stanul v čele celého kapucínského řádu, po uplynutí tříletého funkčního období působil coby papežský vyslanec v Říši římské národa německého, kde se podílel na formování *Katolické ligy*. Na přání Maxmiliána Bavorského se později stal císařským vyslancem na Pyrenejském poloostrově (1609–1611) – Viz s. 62–64. Mezi léty 1611–1612 byl zástupcem papeže na wittelsbašském dvoře v Mnichově. Pak následují další diplomatické mise v Porýní a Sasku, nakrátko se vrací i do Itálie, odtud byl roku 1619 vyslán s diplomatickým posláním za španělským králem na Pyrenejský poloostrov, kde ho zastihla smrt, konkrétně v Lisabonu roku 1619 v den jeho šedesátých narozenin.. Tělo Vavřince z Brindisi bylo rozděleno na několik částí, které si rozebraly kapucínské kláštery v Benátkách a Brindisi, část ostatků získal i Maxmilián Bavorský. Budoucí patron kapucínského řádu byl beatifikován roku 1783 papežem Piem VI. a kanonizován 1881 Lvem XIII. Roku 1959 jej Jan XXIII. zařadil mezi učitele církve – Leonardo LOTTI, *San Lorenzo da Brindisi. Dottore della Chiesa*, Terlizzi 2005.

²⁴⁷ Což odpovídá běžné řádové praxi, podle níž jsou jednotliví kapucíni v řádových pramenech uváděni jen vlastním jménem a místem jejich původu, takže jejich příjmení známe jen velmi zřídka.

²⁴⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 12.

²⁴⁹ RABAS, s. 7; TISCHER, s. 3–4. Datum 28. 8. je přebráno od Vavřince Rabase, Tischer a hradčanská kronika uvádějí datum ještě o měsíc starší. V kapucínských letopisech není přesně uvedené. Srov. *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 4.

Cesta do střední Evropy nebyla pro muže navyklé podnebí Apeninského poloostrova vůbec lehká. Chybělo jim zázemí konventů jejich řádu, dostávali se často i do sporů s místním „heretickým“ obyvatelstvem, které podrážděně reagovalo na jejich zevnějšek (nezvyklý hábit, vous, chodili bosí), a tak se do Vídně dostalo jen deset bratří, a to ještě v dosti zbídačeném stavu. Dva bratři byli ponecháni v Innsbrucku kvůli dočasné neschopnosti pokračovat v cestě.²⁵⁰

Ve Vídni byli kapucíni postupně ubytováni celkem na třech místech. Nejdříve jim poskytli přístřeší bratři konventuálové u sv. Kříže, pak se přestěhovali na předměstí ke sv. Oldřichu,²⁵¹ aby již spolubratrům z františkánské řeholní rodiny nebyli déle na obtíž. Ke konci svého pobytu bydleli v bývalém klášteře klarisek u sv. Anny, protože podmínky u sv. Oldřicha nebyly zrovna přívětivé. Pobyt ve Vídni se prodloužil hlavně kvůli řádění moru v Čechách. Finanční náklady spojené s pobytem kapucínů ve Vídni hradil vídeňský biskup Melchior Khesl²⁵² a svobodní pán Arnošt z Mollartu, dvořan Rudolfa II,²⁵³ a Ottavio Cavriani, vrchní štolba arciknížete Matyáše.²⁵⁴ Vavřinec z Brindisi vzniklé přestávky využil i k navázání přátelských vztahů s arciknížetem Matyášem, který si takto vytvořil kontakty s kapucínou a i později byl významným podporovatelem kapucínského řádu.²⁵⁵

Koncem října ustává v Čechách morová epidemie, a tak čtyři kapucíni, kteří již byli schopni opět cestovat, se po svátku Všech svatých (1. 11.) vydávají konečně do Prahy. Sem po všech nesnázích dorazí v pozdních večerních hodinách 13. 11. 1599.²⁵⁶ Mezi prvními kapucínou samozřejmě nechyběl ani sv. Vavřinec z Brindisi. První místo, kde se zastavili, byla

²⁵⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 13.

²⁵¹ Právě na tomto místě bude později postaven první kapucínský konvent ve Vídni – MATĚJKA, *Seznamy ...*, 2006, s. 242.

²⁵² K této osobnosti srov. Monika BERTHOLD, *Kardinal Khlesl als Publizist und in der Publizistik seiner Zeit*, Wien 1967.

²⁵³ Arnošt z Mollartu („Molaru“) byl dvořan a „milec“ Rudolfa II. (vrchní štolba, později nejvyšší dvorský maršálek, pak i nejvyšší hofmistr). Roku 1606 se stal dokonce i členem tajné rady. – JANÁČEK, s. 363, 402, 408, 411, 422, 469, 489, 540.

²⁵⁴ *Ottavio Cavriani* pocházel z Mantovy a byl dvořanem (vrchní štolba) arciknížete Matyáše. Tento Mantovan byl vždy aktivním tvůrcem Matyášovy politiky, za to byl velmi nenáviděn Rudolfem II. Roku 1605 vedl jako zástupce habsburského soustátí úspěšná mírová jednání se Štěpánem Bočkajem. – TÝŽ, s. 395, 405, 409, 411, 437, 439.

²⁵⁵ O těchto skutečnostech jsme informováni nejen z kapucínských letopisů, ale i z dopisů Zbyňka Berky z Dubé vídeňskému biskupu Melchiorovi Kheslovi a panu Octaviánu Cavrianimu, v nichž prosí pražský arcibiskup o zaopatření kapucínů s tím, že jim vzniklé finanční náklady dodatečně uhradí. Dále je žádá o to, aby se kapucíni ve Vídni dlouho nezdržovali, a jakmile to bude možné, aby byli posláni do Čech. – NA, *ŘK*, RKP, inv. č. 5, fol. 16–23; Srov. *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 5; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 13–15.

²⁵⁶ Vavřinec Rabas ve své publikaci o kapucínech píše, že do Prahy odešlo šest bratří a jako datum odchodu z Vídně uvádí 8. 11. Ale v pramenech nalezneme námi citované informace. Srov. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 16–17; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 5.

arcibiskupská rezidence Zbyňka Berky z Dubé, který je velmi přívětivě uvítal.²⁵⁷ Po několika dnech jim nechal vystrojit i slavnostní hostinu na uvítanou v domě křížovníků s červenou hvězdou u paty Karlova mostu, který se jim stane po určité době novým domovem, než se vyřeší otázka, kde bude zřízen jejich vlastní konvent.²⁵⁸

Kapucíni začínají ihned naplňovat své poslání, kvůli němuž byli pozváni do Čech. V křížovnickém kostele sv. Františka se modlí oficiem, slouží mše a třikrát týdně kázou.²⁵⁹ Křížovníci s červenou hvězdou se v této době nacházeli v přímé závislosti na pražském arcibiskupovi,²⁶⁰ jejich poměrně rozsáhlý majetek totiž posloužil k zajištění nově obnoveného pražského arcibiskupství roku 1561.²⁶¹ Pražský arcibiskup byl zároveň automaticky postulován do funkce velmistra křížovnického řádu, a díky tomu mohl nakládat s jeho majetkem dle svého uvážení. Tak mohl přikázat, aby se křížovníci o kapucíny po materiální stránce postarali do té doby, než budou mít tito jiné možnosti ubytování a příjmů.²⁶² Kázání kapucínů byla pronášena již u sv. Františka, stejně jako později nejen v italštině, ale i v němčině, protože většina příchozích bratrů ovládala i němčinu.²⁶³

Kapucíni přišli do země, která téměř před dvěma sty lety odpadla od papeže a situace katolické církve se zde na přelomu 16. a 17. století jevila jako více než neutěšená. Jisté bylo jedno: zatímco v Itálii řád působil v poměrně kompaktním katolickém prostředí, kde ho ohrožovaly spíše světské výstřelky jeho členů či nevraživost tradičních, zavedených řádů, především observantů, tak v Čechách narážel v první řadě na jednoho velkého nepřítele, totiž na nekatolické skupiny, které se právě kolem přelomu 16. a 17. století více vyhraňovaly. Po husitských válkách a následném uznání kompaktát jako jednoho z nejvýznamnějších zemských zákonů²⁶⁴ si přední pozici v zemi podržela nejprve kališnická církev (*sub*

²⁵⁷ O těchto událostech nás informují i dva děkovné dopisy Zbyňka Berky z Dubé, které píše Melchiorovi Kheslovi a Ottavianu Cavrianimu, v nichž mimo jiné děkují za péči, již poskytl ve Vídni kapucínům. Dopisy jsou datovány 14. 11. 1599. – NA, *ŘK*, RKP, inv. č. 5, fol. 23–26. Jejich opisy nalezneme i v kapucínských letopisech. *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 17–18.

²⁵⁸ Srov. TISCHER, s. 4–5; RABAS, s. 8–9.

²⁵⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 19.

²⁶⁰ Milan BUBEN, *Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou*, Praha 1996, s. 19–35.

²⁶¹ Anna SKÝBOVÁ – František KAVKA, *Husitský epilog na koncilu tridentském, původní koncepce habsburské rekatolizace Čech. Počátky obnoveného pražského arcibiskupství 1561–1580*, Praha 1969.

²⁶² Václav BĚLOHLÁVEK, *Dějiny českých křížovníků s červenou hvězdou*, Praha 1930, s. 52, 78.

²⁶³ Tuto skutečnost dokládá dopis Zbyňka Berky z Dubé císařskému tajnému radovi Janu Barvitiiovi, v němž se praví: „*At' si je Vaše Milost vědoma, že tito mužové jsou velmi vzdělaní, kazatelé italští, mluvící lidovou němčinou. Celé toto město je chváli a má je rádo. A zdá se, že i otcové jezuité a ostatní řeholníci se z jejich příchodu a budoucího pobytu těší a blahopřejí jim.*“ – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 6.

²⁶⁴ Anna SKÝBOVÁ, *Česká šlechta a jednání o povolení kompaktát r. 1525*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica et Historica*, 1–1976, s. 81–112.

utraque),²⁶⁵ která však byla na počátku 16. století postupně vytlačována luteránstvím, a později kalvinismem, jenž ale neměl v Čechách tak silné postavení.²⁶⁶ Nezanedbatelné pozice mezi obyvatelstvem českých zemí si držela i Jednota bratrská.²⁶⁷ Ovšem katolická církev nebyla nikdy zcela potlačena, ba naopak od druhé poloviny 16. století její vliv neustále vzrůstá, především díky obnově pražského arcibiskupství a uvedení Tovaryšstva Ježíšova, které svými školami vychovává novou generaci českých katolických šlechticů a měšťanů. Dále nerušeně fungují pod ochranou katolických vrchností i mnohé fary hlavně v západních a jižních Čechách. Omezeně působí i některé kláštery, byť některé spíše živoří. Katolické instituce samozřejmě mají i své problémy, hlavně trpí nedostatkem kněží a řeholníků a postrádají dřívější velké pozemkové vlastnictví, o které byla řada z nich připravena během husitských válek nejen kališnickou šlechtou, ale i „věrnou“ katolickou vrchností. I přesto všechno panuje v Čechách v této době „tolerance z nutnosti“,²⁶⁸ respektive koexistence, jak ji trefně charakterizovali historici František Šmahel a Josef Válka.²⁶⁹

Na Moravě byly poměry pro katolíky mnohem příznivější. Příslušníci římskokatolického vyznání zde tvořili daleko početnější vrstvu. Stabilní zůstával i správní systém olomouckého biskupství.²⁷⁰ Co se týče ostatních vedlejších zemí Koruny české, ty do velké míry přijaly luteránskou reformaci a existovaly zde jen malé katolické enklávy.²⁷¹ Shrneme-li náboženskou situaci v českých zemích, na přelomu 16. a 17. století se zhruba 85–90% obyvatelstva hlásilo k nekatolickému vyznání.²⁷² Kapucíni a další církevní řády měli tedy pro své působení dost nelehkou výchozí pozici.

²⁶⁵ Jiří RAK, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, SAP 31, 1981, s. 179–206.

²⁶⁶ František HRUBÝ, *Luteránství a novoutrakvismus v českých zemích v 16. a 17. století*, ČČH 45, 1939, s. 31–44; TÝŽ, *Luteránství a kalvinismus na Moravě před Bílou horou*, ČČH 40, 1934, s. 265–309, ČČH 41, 1935, 1–40, 237–268.

²⁶⁷ Rudolf ŘÍČAN, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957.

²⁶⁸ František ŠMAHEL, *Idea národa v husitských Čechách*, Praha 1993; Josef VÁLKA, *Doba náboženské koexistence a tolerance*, Přerov 1995.

²⁶⁹ Petr VOREL, *Velké dějiny zemí koruny české*, VII. svazek (1526–1618), Praha–Litomyšl 2005, s. 119–134, 149–157, 255–272; 381–411; Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Řím 1987, s. 7–61; Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách I–II*, Praha 1895–1896.

²⁷⁰ Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy II. Morava reformace, renesance a baroko*, Brno 1996, s. 14 an.

²⁷¹ Lenka BOBKOVÁ – Luděk BŘEZINA – Jan ZDICHYNEC, *Horní a Dolní Lužice*, Praha 2008, s. 113–124. Radek FUKALA, *Slezsko – neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice 2007, s. 160.

²⁷² Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo, jezuité v Čechách*, s. 30. Odhady o počtu katolíků v českých zemích se pohybují mezi 1/7 a 1/30, VOREL, *Velké dějiny ...*, VII. svazek, s. 395.

3.2 Založení a výstavba hradčanského konventu (1600–1602)

Koncem roku 1599 přicházejí do Prahy z Vídně další čtyři kapucíni,²⁷³ což vyvolává podnět k hledání místa pro budoucí konvent. Pražský arcibiskup tedy provází sv. Vavřince z Brindisi po Praze a nabízí mu zde opuštěné kláštery či domy jako místa pro jejich nový domov. Generální komisař kapucínů pro česko-rakouský prostor však všechny jeho nabídky odmítá, protože nevyhovují řádovým pravidlům, která striktně stanovují, jak má kapucínský konvent vypadat.²⁷⁴ Vavřinec z Brindisi si sám vybral místo pro stavbu nového konventu pod Strahovem na úpatí Petřína směrem k Vlašské ulici. Tato alternativa se ale nelíbí pražskému arcibiskupovi, protože si myslí, že je to místo opuštěné a špatně přístupné věřícím, i přesto však začne vyjednávat o koupi tohoto pozemku. Ke stavbě nového kláštera je však potřeba císařského povolení. Císař zrovna nepobýval v Praze kvůli doznívající morové epidemii, ale v Plzni, kde již mor neřádl, a proto Zbyněk Berka z Dubé pověřuje v dopisech (z 26. 1. a 18. 2.)²⁷⁵ císařského tajného radu Jana Barvitia, svobodného pána z Fernemontu, aby zde potřebné svolení od Rudolfa II. získal. Císařský rada Barvitijs, jenž se později velice zasloužil o rozvoj kapucínského řádu v našem prostoru, však na první dopis vůbec nereaguje a na druhý již sice odpovídá, ale poměrně stručně sděluje arcibiskupovi, že prozatím ve věci nemůže nic udělat, že se musí vyčkat příjezdu Rudolfa II. do Prahy a pak že budou společně v této věci postupovat.²⁷⁶

Tato odpověď arcibiskupovi však nemohla vyhovovat, protože situace ohledně stavby kapucínského konventu se přiosťřila,²⁷⁷ sv. Vavřinec z Brindisi dokonce hrozí odchodem kapucínů z Prahy, pokud se nevyřeší podmínky ohledně stavby konventu. Proto arcibiskup v této věci píše ještě Pavlu Sixtovi z Trautsonu, dvornímu císařskému maršálku, který v této době patřil k Rudolfovým oblíbeným, aby u císaře ve věci kapucínů jednal. V dopise mu radí, jak má na císaře apelovat, např. tím, že souhlasem k usazení kapucínů v Praze by se Rudolf II. vyrovnal zásluhami o katolickou církev svému dědovi Ferdinandu I., který do Čech přivedl jezuity.²⁷⁸

²⁷³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 19.

²⁷⁴ Viz řádová architektura s. 26.

²⁷⁵ NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 26–27.

²⁷⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 21–25; Srov. RABAS, s. 10–11; TISCHER, s. 5–6; PETŘIVALSKÝ, s. 52.

²⁷⁷ Z únorového dopisu (18. 2.) Zbyňka Berky z Dubé panu Barvitiovi je jasně patrné, že situace byla poměrně napjatá: „*[Kapucíni] si přejí a každý den naléhají, aby to místo od nějakého Pražana, jenž jeho vlastníkem, bylo odkoupeno a potvrzeno. Jinak otec komisař, jejich představený, chce odejít a nakonec to vypadá, že ostatní bratři odejdou s ním, nebude-li jim poskytnuto určené místo*“ – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 9. Překlad přejat z PETŘIVALSKÝ, s. 52.

²⁷⁸ NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 27–30; srov. TISCHER, s. 6.

V rámci snah o zklidnění situace chtěl Zbyněk Berka z Dubé alespoň zařídit kapucínům čtyřměsíční pronájem domu jakéhosi pana z Felsu na Malé Straně, s nímž disponoval doktor Hämmerlein z Plzně. Tímto počinem arcibiskup splnil přání kapucínů, kteří nechtěli být již déle na obtíž v křížovnickém klášteře.²⁷⁹ Jednání o pronájmu byla vedena prostřednictvím Jana Barvitia,²⁸⁰ ale patrně nedopadla dobře. Podle autora hradčanské kroniky kapucíni v domě pana z Felsu zřejmě nikdy nebydleli.²⁸¹

Mezitím se situace zcela změnila. Cena pozemku původně vybraného pro kapucínský konvent na úpatí Petřína se pro zájem o jeho koupi zvedla z dřívějších 1500–2000 zlatých na 14 000 zlatých. Navíc se ukázalo, že je zde velmi tvrdé podloží, čímž by se stavba konventu neúměrně prodražila. Kapucíni si proto vybírají nové místo k vybudování kláštera. Novou lokalitou se staly pozemky nacházející se pod Pohořelcem na Hradčanech. Zde byl stavební záměr doveden konečně k cíli: kapucínský konvent a kostel zde stojí do dnešní doby.²⁸²

Pražský arcibiskup začíná zkoumat možnosti odkoupení nově vybrané lokality. Ta se skládala ze dvou částí: větší zaujímala zahrada Markéty z Lobkovic,²⁸³ menší jakéhosi kameníka Vopičky a jeho sestry Alžběty Petschnerové. Oba majitelé byli svolní s prodejem a každý požadoval „rozumných“ 1400 zlatých. Markéta z Lobkovic navrženou částku později ještě umožila na polovinu vzhledem k tomu, k jakému účelu měl její majetek sloužit. Nyní stačilo „jen“ opatřit povolení od Rudolfa II. k usazení kapucínů v Čechách. Ten však s jeho udělením nijak nespěchal. Netrpěliví kapucíni chtějí opět Prahu opustit, nakonec se však nechají přemluvit Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic,²⁸⁴ nejvyšším kancléřem Českého království, a Felixem Mošovským z Moravčina, hejtmanem Pražského hradu, aby tak nečinili a ještě posečkali s tím, že se nakonec vše vyřeší v jejich prospěch.²⁸⁵

Pražský arcibiskup informuje v dopise (28. 3. 1600) o novém vývoji situace Barvitia a prosí ho, aby císaři přednesl nová fakta ve věci kapucínů a domáhal se na něm svolení

²⁷⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 28 – Srov. TISCHER, s. 7.

²⁸⁰ Dopis pražského arcibiskupa Barvitiovi ze dne 2. 3. 1600 – NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 30–32.

²⁸¹ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 10. Srov. PETŘIVALSKÝ, s. 53.

²⁸² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 28–29. Srov. RABAS, s. 12.

²⁸³ Markéta z Lobkovic (1541–1600) byla třetí manželkou Jana V. staršího z Lobkovic (viz s. 45). Od roku 1590 vdovou. MŽYKOVÁ – MAŠEK – KASÍK, s. 111.

²⁸⁴ Štěpánka KUTIŠOVÁ, *Zdeňk Vojtěch Popel z Lobkovic. Pokus o profil osobnosti*, in: *Opera historica* 4, České Budějovice 1995, s. 91–106. K osobnosti Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a jeho manželky Polyxeny v poslední době nejobsáhleji *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Perštejna*, ed. Pavel MAREK, České Budějovice 2008, s. 7–127.

²⁸⁵ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 10–11. Srov. RABAS, s. 13.

ke stavbě jejich konventu.²⁸⁶ O totéž prosí v dopise (8. 5. 1600) i Pavla Sixta z Trautsonu,²⁸⁷ a aby celý proces byl doveden do zdárného konce, obrací se také se suplikou (8. 5. 1600) na samotného císaře.²⁸⁸ Císař však se souhlasem stále otálí, z Barvitiovy reakce (9. 4. 1600) na arcibiskupův dopis z 28. 3. 1600 částečně vyplývá, proč tomu tak bylo. Císař si přál, aby nový konvent vznikl blíže ke Strahovu, obávaje se patrně ruchu kolem budoucího kláštera, jenž by mohl rušit klid jeho zahrad.²⁸⁹ Tuto domněnku potvrzuje i dopis apoštolského nuncia Filipa Spinelliho (29. 5. 1600), který píše nám již známému kardinálovi Cinthiu Aldobrandinimu o tom, že byl konečně vztyčen kříž²⁹⁰ na místě budoucího kapucínského konventu v Praze, a zdůvodňuje průtahy, jež tomuto aktu předcházely. Císař se podle něj stavbě konventu bránil, protože měl stát blízko jeho zahrad.²⁹¹

Poněkud jsme však předběhli události. Císař i přes rostoucí úsilí všech zainteresovaných ve věci kapucínů v Praze stále nerozhodl. Paradoxem zůstává, že Rudolf II. ve stejné době, kdy otálí s rozhodnutím povolením usídlení kapucínů v Praze, povolí kapucínům postavit jejich konvent ve Vídni díky přímluvě Arnošta z Mollartu. A tak mohl být dne 30. 4. 1600 vztyčen kříž na místě budoucího prvního vídeňského kapucínského konventu, u sv. Oldřicha ve Vídni.²⁹² Toto místo kapucíni důvěrně znali: právě zde, jak jsme zmínili výše, se zotavovali po cestě z Benátek do Vídně. Čtyři bratři, zbylí z původních třinácti vyrazivších z Itálie, stále zůstávali ve Vídni, nikdy již do Prahy nedorazili a usilovali o stavbu vídeňského konventu. To potvrzuje hypotézu, že se kapucíni již na generální kapitule 1599 rozhodli založit konvent také ve městě na Dunaji.²⁹³

Před letnicemi roku 1600 císař konečně povolil stavbu kapucínského konventu v Praze, načež arcibiskup vykoupil zmíněné „parcely“ a daroval je vzápětí kapucínskému řádu. A tak mohl být dne 23. 5. 1600 vztyčen kříž na místě stavby nového konventu a kostela. Tuto událost samozřejmě provázela velká slavnost, již se účastnili všichni významní představitelé katolické strany v Praze.²⁹⁴ Kapucíni se snažili si nový klášterní areál co nejvíce

²⁸⁶ Zde nalezneme opis dopisu pražského arcibiskupa Barvitiovi z 29. 3. 1599, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 29–30.

²⁸⁷ TAMTÉŽ, s. 32.

²⁸⁸ TAMTÉŽ, s. 31–32; NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 32–34.

²⁸⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 30.

²⁹⁰ Kapucíni nepokládají základní kámen kláštera, ale slaví obřad vztyčení kříže na místě, kde má stát nový kapucínský konvent.

²⁹¹ TISCHER, s. 45.

²⁹² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 30; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 11.

²⁹³ Viz s. 47.

²⁹⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 33–36.

budovat vlastními silami, jak jim to předepisovala řádová pravidla. Během stavby bratří nejdříve bydleli v domě koupeném od kameníka Vopičky. Poté, co toto stavení muselo ustoupit novému konventu, přebývali u Diviše Miseroniho, správce klenotnice Rudolfa II., proslulého rytce a brusiče drahých kovů, kterému podle kapucínského tradice sv. Vavřinec z Brindisi vyprosil zázračné uzdravení.²⁹⁵ Klášter a kostel byl stavěn z darů od dobrodinců řádu, mezi nimiž nejvíce vynikali pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé, císařský rada Arnošt z Mollartu a právě správce císařské klenotnice Diviš Miseroni.²⁹⁶

Zatímco během léta 1600 úspěšně probíhala stavba konventu na Hradčanech,²⁹⁷ přibyli do Prahy další kapucíni,²⁹⁸ které z Itálie povolal sv. Vavřinec z Brindisi, se svolením generálního vikáře řádu a na přímluvu Zbyňka Berky z Dubé, který velmi toužil po tom, aby se počet kapucínů v Praze navýšil, čímž by se zvětšily i možnosti působení bratří. V Praze vše probíhalo dle plánu, a tak se sv. Vavřinec, jakožto komisař pro česko-rakouský prostor, odebral na inspekci do Vídně, aby zde zkontroloval, jak probíhá stavba kláštera. Také ve Vídni mezitím přibýlo kapucínů, především z benátské provincie, která totiž byla pověřena úkolem podporovat česko-rakouský prostor kvůli své geografické poloze.²⁹⁹ Sv. Vavřinec z Brindisi tehdy navázal také kontakt s arcivévodou Ferdinandem Štýrským, který si přál kapucínský řád uvést do svého sídelního města Štýrského Hradce. Sv. Vavřinec a další řádové autority tento úmysl podpořili, a tak byl dne 10. 8. 1600 vztyčen kříž a položen základní kámen již třetího kapucínského konventu v habsburských středoevropských državách.³⁰⁰

²⁹⁵ „Pan Miseroni byl tou dobou velmi nemocen a tělesná nemoc ho upoutala na lůžko takřka smrtelně. Lékaři použili mnoho drahých léčivých prostředků, aniž by ty nějak pomáhaly. Doktorů již nedoufali, že by mohl být (pan Miseroni) uzdraven. V tomto tak špatném stavu se budoucí štědrý dobrodinec kapucínů zřekl lékařů i léků a obrátil se s velikou důvěrou k Bohu a jeho věrnému služebníku sv. Vavřinci z Brindisi, odevzdal se zcela do jeho svatých a zbožných modliteb, stále a pokorně od něho žádal požehnání a upřímně slíbil, že jestliže se uzdraví z trýznivé tělesné nemoci pomocí zbožných proseb sv. Vavřince, ochotně přispěje všemi svými silami na stavbu kapucínského kostela a kláštera jak materiálem, tak vyplácením mzdy dělníkům. (...) Sv. Vavřinec udělil panu Miseronimu znamením kříže požehnání. Hned potom pan Miseroni bez jakékoli pomoci vstal z lůžka, na němž se předtím sám nemohl ani hnout, zdravý a čilý. (...) Pan Miseroni naplnil poté všechny své sliby, všemi prostředky, radou a pomocí přispíval ke stavbě kostela a konventu otců kapucínů, dokud nebyla stavba dokončena.“ – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 13.

²⁹⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 37; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 12–14; Srov. TISCHER s. 18–19.

²⁹⁷ Sv. Vavřinec neustále informoval pražského arcibiskupa o tom, jak probíhá stavba klášterního komplexu na Hradčanech. Dokonce vyhověl i arcibiskupovu přání, aby v budoucím kostele stály tři oltáře, což neodpovídalo kapucínským zvyklostem. Díky tomu pak budou mít možnost i církevní preláti nebo někteří jiní kněží přicházející zvnějšku zde sloužit mši svatou. – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 38–39.

²⁹⁸ Vavřinec Rabas ve své publikaci o kapucínech udává i přesný počet nově příchozích, osm řeholníků, mezi nimiž nechyběl ani P. Kosma z Castro–Franco, který později velmi zasáhne do dějin kapucínského řádu v Čechách – RABAS, s. 14.

²⁹⁹ ILG, s. 226.

³⁰⁰ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 14–15; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 38–40.

Po slavnostním ceremoniálu ve Štýrském Hradci se sv. Vavřinec z Brindisi odebrá zpátky do Prahy, aby zde zažehnal hrozící konflikt s císařem. Rudolf II. se vrátil se svým dvorem z Plzně do Prahy dne 4. 6. 1600 a při této příležitosti navštívil kapucíny na staveništi jejich konventu. Dle kronikáře hradčanské kroniky setkání proběhlo v přátelském duchu a císař kapucíny ujišťoval o své náklonnosti a předcházející průtahy označoval za pouhé nedopatření. Nic tedy nenasvědčovalo tomu, že by Rudolf II. chtěl odejmout kapucínům povolení k usazení v Praze.³⁰¹ Jenže koncem srpna a začátkem září se opět zhoršil panovníkův zdravotní stav. Rudolf II. trpěl stihomamem,³⁰² nerozeznával realitu od fikce, neustále se obával nějakého nebezpečí. Nemohl spát, a když usnul, vydával ze spaní nelidské skřeky. Probouzel se často po velmi krátkém spánku, hovořil nesouvisle, odmítal potravu a několikrát se pokusil o sebevraždu.³⁰³ Podle současné medicíny trpěl patrně maniodepresivní psychózou. Lidé nepřátelští kapucínskému řádu, mezi nimiž především – alespoň dle V. Rabase³⁰⁴ – vynikal císařův kalvinistický komorník Jeroným Makovský z Makové, chtěli využít těchto Rudolfových záchvatů k vyhnání kapucínů z Čech. Snažili se namluvit císaři, že kapucíni způsobují svými modlitbami jeho bolesti, dále že jsou to papežovi špioni, narušitelé míru a v neposlední řadě dokonce plánují panovníka zavraždit. Císař těmto pomluvám uvěřil, a proto pověřil nejvyššího sudího zemského Adama ze Šternberka, pozdějšího nejvyššího purkrabího, aby našel způsob, jak vystrnadit kapucíny z Čech. O rozhodnutí vypovědět kapucíny z Prahy informuje Rudolf II. dne 23. 10. 1600 apoštolského nuncia Filipa Spinelliho,³⁰⁵ který to pak sděluje sv. Vavřincovi z Brindisi.³⁰⁶

Dokonce byl vydán císařský dekret o vypovězení kapucínů z Čech, ten se však podařilo pozastavit, protože ho odmítl podepsat nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic.³⁰⁷ Kapucíni mohli zůstat v Čechách i díky četným přímlovám pražského arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé.³⁰⁸ Během prosince 1599 se navíc zdravotní stav císaře postupně zlepšil zásluhou dr. Pistoria, kterého do Prahy vyslala papežská kurie.³⁰⁹ Dle V. Rabase pozastavuje v souvislosti s tím císař nařízení o vyhnání kapucínů z Prahy. Během

³⁰¹ TISCHER, s. 8.

³⁰² JANÁČEK, s. 199–200; Karel STLOUKAL, *Portrét Rudolfa II. z roku 1600*, in: *Od pravěku k dnešku II.*, Praha 1930.

³⁰³ JANÁČEK, s. 351.

³⁰⁴ RABAS, s. 15.

³⁰⁵ TISCHER, s. 40.

³⁰⁶ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 17.

³⁰⁷ TAMTÉŽ, s. 18.

³⁰⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 43; NA, ŘK, RKP, inv. č. 5, fol. 36–39.

³⁰⁹ JANÁČEK, s. 353–354.

roku 1601 bude sice Rudolf II. ještě několikrát požadovat vypovězení kapucínů vždy, když se objevuje recidiva nemoci, ale zásluhou katolických šlechticů, Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a císařského tajného rady Karla z Lichtenštejna, k tomu nikdy nedojde.³¹⁰

V kapucínských letopisech a hradčanské kronice najdeme ještě jiné vysvětlení toho, proč se kapucíni ocitli v nemilosti císaře. Stalo se tomu tak údajně kvůli osobnímu nepřátelství dánského hvězdáře Tycho de Brahe,³¹¹ jemuž vadilo při práci zvonění, kterým se kapucíni svolávali k modlitbám. Zároveň se prý v téže době alchymistovi přestaly dařit výzkumy v laboratoři. Příčinu těchto nezdarů viděl de Brahe v příchodu kapucínů do Čech, a tak začal císaře přemlouvat, aby řád z Prahy vyhnal. Podařilo se mu vyvolat u Rudolfa II. strach, že kapucíni usilují o jeho život, že jsou stejní náboženští fanatici jako dominikánský mnich Jacques Clément, který zavraždil francouzského krále Jindřicha III., a proto Rudolf II. prý vydal dekret o vyhoštění kapucínů z Prahy.³¹²

Dále se ještě z řádových pramenů dozvídáme, že nepřátelství císaře vůči kapucínům skončilo až díky smrti „zrádného bludaře a čarodějného alchymisty, jenž byl povolán při hostině k našemu Pánu, aby byl odměněn za své nekalé činy. A tak již nikdo nenabádal císaře proti kapucínům a od této doby byl panovník velkým řádovým příznivcem a podporovatelem.“³¹³ Samozřejmě si uvědomujeme, že takto popsany vztah kapucínů k Tychonu de Brahe je řádová stylizace, což mu ale neubírá na zajímavosti.

F. Tischer poukazuje ve své práci³¹⁴ na několik nesrovnalostí v líčení vztahu mezi dánským hvězdářem a kapucíny v jejich letopisech. Upozorňuje v první řadě na časový nesoulad mezi císařovou nemocí, datem dokončení kostela a smrtí dánského hvězdáře. Dále nepokládá za pravděpodobné, že by kapucíni zvonili k modlitbám v soukromém domě, protože v této době bydleli již u zmíněného Diviše Miseronih. V. Rabas se k těmto teoriím vyjadřuje ve své monografii³¹⁵ s tím, že některé zpochybňuje, a spíše se přidržuje řádové tradice o nepřátelství se slavným hvězdářem. Souhlasíme spíše s Tischerovými názory, ale skutečný vztah mezi dánským vědcem a kapucíny nám zůstane asi navždy neznámým.³¹⁶

³¹⁰ RABAS, s. 16–18; TISCHER, s. 11–12, 53–56.

³¹¹ Josef SMOLÍK, *Mathematikové v Čechách od založení university Pražské až do počátku tohoto století*, Praha 1864, s. 86–95.

³¹² *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 15–19; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 41–42.

³¹³ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 22.

³¹⁴ TISCHER, s. 13–19.

³¹⁵ RABAS, s. 15–17.

³¹⁶ Jan ZACHYSTAL, *Tycho de Brahe a jeho vztah ke kapucínům*, Národní listy 75/274, 6. 10. 1935.

Napjaté vztahy mezi kapucíny a Rudolfem II. se definitivně uklidnily až koncem roku 1601, a to z několika důvodů. Císaře v první řadě obměkčil dar od kapucínů, totiž obraz *Klanění tří králů*.³¹⁷ Panovník jím byl velmi potěšen a zařadil ho do svých sbírek. Dokonce na oplátku kapucínům přispěl dvěma tisíci zlatých na stavbu konventu na Hradčanech.³¹⁸ Nevraživost císaře zmizela úplně, když se kapucíni vyznamenali jako vojenští kaplani v říjnu 1601 v bitvě u Stoličného Bělehradu. Proti Turkům³¹⁹ povzbuzovali duchovně císařské vojsko konkrétně sv. Vavřinec z Brindisi, František z Tarenta, Beltrand z Udine a Gabriel z Innsbrucku.³²⁰

Nyní se vraťme k řádovým záležitostem. Na konci roku 1601 bratři mimo jiné volí *custoda*, což je jejich zástupce na budoucí generální kapitule.³²¹ Nepřekvapí nás, že volitelem za česko-rakousko-štýrský komisariát se stal Vavřinec z Brindisi, který byl dokonce zvolen na generální kapitule, zahájené 24. 5. 1602, generálním představeným celého řádu.³²² Generální kapitula tudíž musela rozhodnout o jeho nástupci³²³ v česko-rakouském prostoru. Nakonec vybrala ze svého středu Amadea z Verony,³²⁴ který se stal novým vicekomisařem pro náš prostor.

Výraznou událostí v dějinách české provincie bylo dostavění kostela a konventu na Hradčanech. Toto místo se stane centrem řádu pro naše země až do roku 1617. Kostel byl zasvěcen P. Marii Andělské³²⁵ a vysvěcení provedl dne 16. 6. 1602 pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé. O vysvěcení kostela nás informuje také potvrzující listina, která

³¹⁷ Obraz namaloval již zmíněný řádový malíř Kosma z Castro–Franco, který se jmenoval vlastním jménem Pavel Piazza. Byl povolán z benátské provincie, aby se podílel na výzdobě kapucínských kostelů ve Vídni a v Praze, kde je mimo jiné autorem dodnes dochovaného oltářního obrazu *Zjevení sv. Františka Serafinského*.

³¹⁸ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 16; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 47.

³¹⁹ Rudolf II. vedl v letech 1593–1606 vleklou a nákladnou válku s Osmanskou říší, která však dosavadní *status quo* mezi Habsburky a Turky nezměnila. – JANÁČEK, s. 321–338; 376–397.

³²⁰ Hradčanská kapucínská kronika popisuje bitvu jako obrovský zázrak, protože křesťanské vojsko čelilo mnohonásobné převaze. V čele vojska stál sv. Vavřinec z Brindisi, jenž neustále vojáky povzbuzoval, aniž by ho zasáhl jediný z nepřátelských šípů, a skupina, kterou přímo vedl, prorážela nespočetné řady nepřátel bez sebemenších ztrát, protože byla pod ochranou boží. – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 20–22. Zajímavé je, že dle hradčanské kroniky to byla obrovská bitva, ale Josef Janáček ji ve své monografii o Rudolfovi II. popisuje jako bezvýznamnou „šarvátku“ – TÝŽ, s. 380, i tady pozorujeme jasnou snahu o vědomé utváření pozitivního řádového obrazu.

³²¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 52–53.

³²² TAMTÉŽ, s. 54.

³²³ Dokud nedosáhne česko-rakousko-štýrský komisariát statutu provincie, nemá právo si volit svého představeného, ale ten je jí naopak určen generálním vikářem. Viz s. 28.

³²⁴ Ve funkci vicekomisaře vystřídal Františka z Messiny, kterého určil za svého zástupce sv. Vavřinec z Brindisi, dokud se nevrátí z generální kapituly. MATĚJKA, *Seznam...*, 2005, s. 265.

³²⁵ Zasvěcení není náhodné, odkazuje na místo velmi významně spojené se životem sv. Františka z Asissi. CARDINI, s. 85.

při této příležitosti byla vyhotovena: „*Zbyněk Berka z Dubé, arcibiskup pražský, vysvědčuje, že posvětil kostel a oltář ke cti Boží, P. Marie, sv. Andělů a patronů Antonína a Františka a uložil v něm ostatky sv. Matouše, sv. Václava, z šatu sv. Františka, sv. Petronily a sv. Ludmily a uděluje věřícím v tento den 1 rok a ve výroční 40 dní odpustků.*“³²⁶

Během let 1599–1602 byly tedy položeny základy česko-rakousko-štyrského komisariátu kapucínského řádu. Byly zřízeny první tři konventy v Praze, Vídni a Štýrském Hradci. Do řádu vstoupili také již první tři kandidáti³²⁷ pocházející z námi vymezeného regionu, takže se začínají vytvářet předpoklady pro další rozvoj řádu v habsburských državách.³²⁸

3.3 Dějiny česko-rakousko-štyrského komisariátu 1602–1608

Kapucínům se podařilo za necelé čtyři roky působení v česko-rakousko-štyrském prostoru založit a vystavět celkem tři konventy: každý vlastně tvoří centrum jedné z pozdějších samostatných provincií – české, rakouské a štyrské. Roku 1602 byl kromě hradčanského konventu dobudován také kapucínský konvent a kostel ve Štýrském Hradci (kostel vysvětil 6. 10. 1602 biskup ze Seckau ke cti sv. Antonína Paduánského).³²⁹ Následujícího roku byla dokončena i výstavba vídeňského konventu, jehož hlavním donátorem byl Arnošt z Mollartu.³³⁰ Konventní kostel vysvětil nitranský biskup ku cti sv. Oldřicha.³³¹ Zpočátku při vídeňském konventu fungovaly také provinční noviciáty pro laiky i kleriky, než byly přeneseny roku 1606 do Brna.

První roky komisariátu nejsou ale jenom ve znamení budování konventů, je to také doba přizpůsobování se kapucínského řádového života a činnosti novým podmínkám a skutečnostem, jež panovaly za Alpami. Při zakládání řádu a v prvních letech jeho existence se např. nepočítalo s tím, že se budou kapucíni věnovat pastorační činnosti a farní správě; jádro jejich poslání spočívalo spíše v bratrském řeholním životě. Nesměli například dosud zpovídat laické osoby. V Itálii, kolébce řádu, byl totiž dostatek diecézních katolických kněží. Navíc udělení práva zpovídat osoby světského stavu kapucínům by jistě vyvolalo velký odpor ostatních řádů.

³²⁶ NA, ŘK, Listiny, inv. č. 6. Viz příloha č. 5, obr. č. 12.

³²⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 47, 51.

³²⁸ Viz s. 91.

³²⁹ MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 260.

³³⁰ TAMTĚŽ, s. 242.

³³¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 69.

V českých a rakouských zemích však panovala úplně jiná situace. Vzhledem k nedostatku kněží dostávali kapucíni často svolení přijímat zpovědi laiků. Spatřujeme tu tedy modifikaci původního směřování řádu vzhledem k lokálním poměrům a aktuálním potřebám, jež je ostatně pozorovatelná a známější u jezuitů. Potřebná povolení k vykonávání zpovědní činnosti, jež mohl vydat pouze papež, jim obstarávali biskupové diecézí a arcidiecézí, kde kapucínský řád působil.³³² Takto jim například obstaral potřebná svolení ke zpovědní činnosti pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé, nejdříve roku 1603 pro území Prahy a o rok později pro oblast celých Čech.³³³ O konkurenci s diecézním klérem se zatím nedozvídáme.

Úpravy, respektive zmírňování původních řeholních pravidel, se netýkaly jenom farní činnosti, ale také každodenního klášterního života. Italové se pochopitelně museli vyrovnávat s podstatně drsnějším středoevropským podnebím. Vzhledem k chladným zimám si kapucíni vybudovávali ve svých konventech druhý, podzemní, tzv. zimní chór, který byl menších rozměrů a byl alespoň teoreticky lépe chráněn před mrazem. Protože toto opatření neodpovídalo jejich původnímu přísnému výkladu františkánské řehole, museli si bratři kapucíni vždy ad hoc pro jednotlivý konvent opatřit povolení u papeže modlit se v zimním období hodinky právě v zimním chóru. Například hradčanský konvent získal toto povolení z papežské kanceláře roku 1603: „*Filip Spinellus, arcibiskup collossenský a nuncius papeže Klimenta VIII., mocí papežského legáta potvrzuje, že kapucíni pražského konventu smějí podle rozhodnutí Klimenta VIII. v zimní době sloužit ofcium pod dolním kůrem svého kostela; neplatí to pro ostatní roční doby a v zimě pro nešpory a kompletář, o nedělích a svátcích při větším shromáždění věřících pro hodinky o jedné, třetí, šesté a deváté hodině a konečně pro matutinu v noci Kristova narození a ve třech dnech Svátého týdne, které se musí konat na horním kůru.*“³³⁴ Došlo i k dalším modifikacím původních kapucínských statut na středoevropské poměry.

Roku 1604 došlo ke změně ve vedení provincie, protože dosavadní generální vicekomisař Amadeus z Verony byl zvolen ve své mateřské benátské provincii ministrem provinciálem a česko-rakousko-štyrský komisariát proto musel opustit. Do funkce nového generálního vicekomisaře zdejšího komisariátu určil sv. Vavřinec z Brindisi dosavadního italského kazatele při hradčanském konventu P. Matěje ze Sàlo.³³⁵ Za dobu, co byl P. Matěj

³³² Viz s. 70, 77.

³³³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 71.

³³⁴ Latinský originál viz NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 7a.

³³⁵ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 33; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 79. K osobnosti P. Matěje ze Sàlo – MATĚJKA, *Seznam...*, 2005, s. 266.

ze Sàlo generálním vicekomisařem (1604–1605), se úspěšně pokračovalo v započatém úsilí předešlého vicekomisaře, tj. především ve výstavbě brněnského kapucínského konventu.³³⁶

Skutečnost, že generální komisař či vicekomisař česko-rakousko-štýrského komisariátu byl později zvolen ve své mateřské provincii ministrem provinciálem, naznačuje, že mužové uplatnivší se ve vedení česko-rakousko-štýrského komisariátu byli schopní jedinci, kteří snad byli do střední Evropy, nepochybně obtížného terénu, posíláni jakoby na „zocelenou“, a pokud se osvědčili, stoupali v řádové hierarchii dále.

Dne 24. 5. 1605 se v Římě konala další kapucínská generální kapitula. Česko-rakousko-štýrský komisariát na ní zastupoval jako jeden z kustodů (volitelů) P. Damián z Benátek.³³⁷ Na této generální kapitule byl zvolen i nový generální představený celého řádu P. Silvestro Bini z Assisi, který pak po poradě se svými definity určil i nového generálního komisaře česko-rakousko-štýrského komisariátu, kterým se stal P. Jan z Benátek.³³⁸ Nový generální komisař si na generální kapitule prosadil, aby s ním do jeho nového působiště byli vysláni ještě další bratři z jeho mateřské provincie. Mezi těmito novými příchozími italskými kapucíni byli: P. Fortunát z Verony, P. Tomáš z Verony, P. Jindřich původem ze Slezska,³³⁹ P. Leopold z Goricie a mnozí další. Prameny bohužel neuvádějí jejich přesný počet ani jména, ale naznačují, že mezi nimi byli i novicové, kteří budou dokončovat formaci ve střední Evropě.³⁴⁰ Nová „posila“ italských bratří vyrazila v červnu 1605 již prověřenou cestou přes kapucínské konventy v Benátkách, Štýrském Hradci a Vídni do Prahy. V kapucínských řádových pramenech se nám dochoval docela zajímavý popis jejich cesty. Cestu Italům komplikovaly záplavy a novou cestu jim ukázal Bohem seslaný anděl, což má jistě naznačovat vyvolenost těchto bratří. Další příhoda popisuje, jak je chtěli napadnout kacíři, ale v poslední chvíli je zachránila boží prozřetelnost, která na rozběsněné muže poslala jejich manželky, které je uklidnily a odvedly od zlých úmyslů.³⁴¹

P. Jan z Benátek po svém příchodu do komisariátu provedl vizitaci všech zdejších konventů a přerozdělil nově řádové funkce: P. Fortunát z Verony se stal pražským

³³⁶ Viz s. 73–76.

³³⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 79.

³³⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 85; *Historia Hradschinensis*, tom I, s. 34. K osobnosti P. Jana z Benátek – MATĚJKA, *Seznam...*, 2005, s. 266.

³³⁹ K zajímavé osobnosti P. Jindřicha ze Slezska (vst. 1601; † 24. 12. 1614 v Křemži) *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 110, 177–179; *Necrologium*, s. 364. Jindřich konvertoval od luteránství, vstoupil do kapucínského řádu, kde vynikl jako kazatel a přivedl ke katolické víře i svou matku. Později působil jako misionář ve Štýrsku. Byl údajně otráven protestantským lékařem, který ho během nemoci ošetřoval.

³⁴⁰ Viz s. 88–90.

³⁴¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 86–88; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 34–35.

kvardiánem; P. Roman z Lodi kvardiánem ve Vídni, P. Damián z Benátek kvardiánem ve Štýrském Hradci; P. Tomáš z Verony kvardiánem v Brně; P. Sylvius z Bassana italským hradčanským kazatelem a lektorem zdejší filozofie; P. Leopold z Goricie italským kazatelem ve Vídni. Sám sebe ustanovil generální komisař lektorem pražské řádové teologie. Při pohledu na nové obsazení řádových úřadů si můžeme povšimnout, že do nich byli obsazeni nově příchozí bratři, kteří byli plně oddáni P. Janu z Benátek. Jistě se osobně znali, můžeme u nich předpokládat přátelské vazby anebo přinejmenším znalost schopností konkrétního jednotlivce. Bývalého generálního vicekomisaře P. Matěje ze Sàlo odeslal Jan zpět do jeho domovské milánské provincie, což byla zcela běžná praxe, která měla zamezit rozporům ve vedení komisariátu.³⁴²

Nový generální komisař také v době svého prvního funkčního období nechal poprvé svolat provinční kapitulu³⁴³ česko-rakousko-štýrského komisariátu. Rozhodl se k tomuto kroku v první řadě kvůli velkému nárůstu bratří v komisariátu,³⁴⁴ což zapříčinilo to, že komisař již nestačil všechny potřebné věci řídit sám a potřeboval mít kolem sebe sbor definitorů. První provinční kapitula byla svolána do Vídně k 9. 5. 1606, tedy v době před svatodušními svátky. Doba svolání kapituly není náhodná, v kapucínském řádu se provinční kapituly obvykle konají kolem svatodušních svátků a začínají modlitbou k Duchu svatému za správné volby a rozhodnutí, jež má kapitula učinit.³⁴⁵ Kapituly se zúčastnili zvolení zástupci (*discreti*), kteří byli nominováni jednotlivými konventy. Na této kapitule byli tedy zvoleni první definitoři komisariátu, kterými se stali: P. Damián z Benátek, P. Roman z Lodi, P. Fortunát z Verony a P. Tomáš z Verony, všichni tedy z bratří „čerstvě“ příšlých na sever roku 1605. Naznačuje tato volba, že stávající nebyli tak schopní jako nově příchozí? Tuto myšlenku nemůžeme doložit, ale přikláníme se k ní. Provinční kapitula také rozhodla vyhovět žádostem o uvedení kapucínů do hornorakouského Lince a Lublaně v Kraňsku.³⁴⁶

Základní kámen lineckého konventu položil opat benediktinského kláštera v Křemži, jenž vztyčil i kříž na místě budoucího konventního kostela dne 7. 9. 1606. Fundátorem lineckého klášterního areálu byl arcivévoda Matyáš Habsburský, o němž v souvislosti

³⁴² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 88; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 35.

³⁴³ Uvědomujeme si, že pojem provinční kapitula je vlastně nepřesný, protože v letech 1599–1618 měly kapucínské kláštery v českých a rakouských zemích statut komisariátu. Pojem komisariátní kapitula však v pramenech ani v literatuře nenalezneme; zde se setkáváme právě s pojmem „provinční kapitula“. I řádové prameny navíc počítají provinční kapituly již od první „komisariátní“ kapituly vídeňské roku 1606 (kdybychom tedy rozlišovali „komisariátní“ a „provinční“ kapituly, narušili bychom jejich tradiční pořadí).

³⁴⁴ Viz s. 93.

³⁴⁵ Ostatně působení Ducha svatého se v řeholním prostředí často vyzývalo i při vizitacích, volbách představených atd. A to zdaleka nejen u kapucínů, ale i u dalších, „starých“ i „nových“ řádů.

³⁴⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 99–101; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 37–38.

s kapucíny ještě hodně uslyšíme. Budování komplexu se protáhlo až do roku 1612, kostel vysvětil pomocný pasovský biskup.³⁴⁷ Druhý konvent se v Lublani začal stavět až na jaře roku 1607, konkrétně dne 25. 4. položil slavnostně základní kámen zdejšího budoucího konventu a kostelu lublaňský biskup. Lublaňská kapucínská stavba probíhala velice rychle a již 31. 8. 1608 byl konventní kostel vysvěcen ke cti sv. Jana Evangelisty. Fundátorem lublaňského kapucínského areálu byl Ferdinand Štýrský, budoucí český král Ferdinand II.³⁴⁸ Postava donátora jasně ukazuje, že kapucíni již úspěšně budují vazby na vládnoucí dynastii.

Roku 1607 došlo opět ke změně na postu generálního komisaře komisariátu – dosavadní komisař P. Jan z Benátek byl ve své domácké benátské provincii zvolen za ministra provinciála, jako nedávno předtím P. Amadeus z Verony. Opět lze předpokládat, že se jednalo o schopného řeholníka, jehož přednosti řád chtěl využít jinde. Generální představený kapucínského řádu navíc Janovi uložil, aby ještě před svým návratem do mateřské provincie uspořádal již druhou provinční kapitulu, na níž se měl zvolit *custod*, který bude zastupovat komisariát na nadcházející generální kapitule v Římě. Skutečně se pak tato provinční kapitula konala, a to ve Vídni 7. 9. 1607. Mj. na ní byli zvoleni i noví definitoři (sbor se obměnil o P. Sylvia z Bassana a P. Damascéna z Benátek, lublaňského kvardiána, mezi definity zůstali P. Fortunát z Verony a P. Damián z Benátek). Na této kapitule byl vyhlášen i nový prozatímní generální vicekomisař P. Fortunát z Verony, který měl úřad zastávat do příchodu nového generálního komisaře, jehož měla určit následující generální kapitula. Opět se tedy uplatnili bratři příští roku 1605. Kapitula nakonec schválila žádost měšťanů z Brucku an der Mur o uvedení kapucínského řádu do jejich města. Po ukončení kapituly pak z komisariátu Jan z Benátek opravdu odešel.³⁴⁹

Koncem roku 1607 se do komisariátu vrátil sv. Vavřinec z Brindisi, který tímto činem vyhověl přání papeže Pavla V. Za Vavřincovým příchodem do Čech lze tušit spíše diplomatické ohledy a vůli vysoké papežské politiky než zájem generálního vikáře kapucínského řádu. Sv. Vavřinec po svém návratu do Prahy opět vykonával úřad italského kazatele při hradčanském konventu. Tím ulehčil P. Sylviovi z Bassana, který se od této chvíle mohl věnovat jenom vyučování filozofie, s rostoucím počtem studentů-kleriků bylo totiž nepochybně velice náročné zastávat oba úřady zároveň.³⁵⁰

³⁴⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 108–109; 137; Srov. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 243–244.

³⁴⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 109, 111–112, Srov. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 260. Tady je třeba korigovat údaj P. Matějky, který jako datum začátku výstavby konventu uvádí 25. 4. 1606, což ale neodpovídá zde sledovaným pramenům a navíc by to bylo ještě před první provinční kapitolou, která lublaňský projekt schválila (9. 5. 1606).

³⁴⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 112–114; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 40.

³⁵⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 114; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 40. Viz s. 91–92.

Dne 25. 5. 1608 se v Římě sešla generální kapitula, na níž byl za generálního vikáře celého řádu zvolen nám již dobře známý P. Jeroným Geradoni z Castelferretti, muž, který roku 1599 vyslal první kapucíny na naše území. Tato generální kapitula se také intenzivněji věnovala otázce česko-rakousko-štyrského komisariátu. Jeho někdejší generální komisař P. Jan z Benátek a jeho delegovaný *custod* P. Roman z Lodi nejprve informují o jeho stavu. Bratrům jednajícím na kapitule sdělují, že se poměrně zdárně pokračuje v jeho rozvoji, že narůstá jak počet konventů, tak i bratrů v něm. Nárůst řádu však podle nich přináší i nemalé těžkosti. Především se jako problém ukazovala geografická rozlehlost komisariátu, která komplikovala efektivní vizitace generálním komisařům či vicekomisařům, jejich základní úkol, nezbytný právě v dobách formování řádu. Vždyť nejbližší konventy – Prahu a Lublaň – dělilo celých 550 km vzdušnou čarou, které při tehdejších dopravních možnostech jistě nebylo snadné překonat. Velké vzdálenosti mezi jednotlivými konventy, jež byly rozestry v Čechách, Horních a Dolních Rakousech, Štýrsku, Kraňsku a na Moravě, komplikovaly i svolávání provinční kapituly či přemístování řeholníků v rámci jednotlivých konventů.

Na závěr zprávy o česko-rakousko-štyrském komisariátu tudíž požádali zmínění dva kapucíni o jeho rozdělení na dvě části. Potřeba rozdělit generální komisariát na dva nové byla zřejmá a jasná. Proto i generální kapitula s tímto záměrem vyslovila svůj souhlas. Nyní zbývalo jen rozřešit, jak konkrétně se komisariát rozdělí. Nakonec došlo k rozčlenění respektujícím především přírodní podmínky a komunikační propojení. České země a Rakousy (Horní a Dolní) vytvořily jeden generální komisariát (česko-rakouský), druhý pak Štýrsko, Korutany a Kraňsko. Nakonec generální kapitula znovu jmenovala sv. Vavřince z Brindisi generálním komisařem česko-rakousko-štyrského komisariátu. Osvědčený kapucín měl provést rozdělení po formální stránce.³⁵¹

Za účelem rozdělení komisariátu pak svolal staronový generální komisař do Vídně mimořádnou provinční kapitulu na září roku 1608,³⁵² v pořadí již třetí, na níž došlo bez větších problémů k rozdělení dosavadního komisariátu na dva celky. Štýrský generální komisariát byl tvořen třemi kláštery: Štýrský Hradec, Lublaň a Bruck an der Mur; generálním komisařem byl ustanoven P. Fortunát z Verony, bývalý generální komisař ještě spojeného komisariátu. V druhém nově vzniklém generálním komisariátu česko-rakouském zůstal generálním komisařem sv. Vavřinec z Brindisi a jeho definity byli ve Vídni zvoleni

³⁵¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 116–117; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 40–41; srov. RABAS, s. 24.

³⁵² MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 268.

P. Damián z Benátek a P. Sylvius z Bassana.³⁵³ Opět se tedy uplatnili mužové silné kapucínské „generace“ příšlé roku 1605. Jako po každé provinční kapitule pak generální komisař určoval a přerozděloval jednotlivé řádové funkce v komisariátu.³⁵⁴ Dále se již budeme věnovat pouze dějinám česko-rakouského komisariátu, dějiny oddělené štyrské části ponecháme stranou.

3.4 Dějiny česko-rakouského komisariátu 1608–1618

V prvních letech působení středoevropských kapucínů hrál rozhodující roli sv. Vavřinec z Brindisi, jehož aktivity se neomezovaly na samotný řád a jeho budování, ale věnovaly se i širším záležitostem politického i konfesního významu. Lze patrně konstatovat, že sv. Vavřinec patřil od počátku svého pobytu v Čechách k důležitým stoupencům španělské, katolické strany. Sepětí s ní dokládá i skutečnost, že „novopečený“ generální komisař nového komisariátu nezůstal ve svém působišti dlouho: dne 16. 6. 1609 odešel na přání španělského vyslance Zuñigy a papežského nuncia Caetaniho u pražského dvora vykonat důležitou diplomatickou misi ke španělskému králi Filipu III., jehož měl přesvědčit o tom, aby poskytl podporu nově se formujícímu spolku Katolické ligy v rámci Říše římské národa německého.³⁵⁵ Z Madridu pak pokračoval do Říma za papežem, jehož informoval o výsledku španělských jednání.³⁵⁶

Nástupcem sv. Vavřince z Brindisi ve funkci „prvního muže komisariátu“ se stal již mnohokrát zmiňovaný P. Damián z Benátek. Řádová tradice hovoří o tom, že se tak stalo na základě jeho funkce definitora a hlavně kvardiána hradčanského konventu, což mimo jiné svědčí o důležitosti pražského konventu v této době v rámci komisariátu, jež ho řadila i před vídeňské řádové sídlo.³⁵⁷ Logické je to z mnoha důvodů: panovnický dvůr sídlil nyní v Praze a Praha byla navíc tehdy ještě větší město než Vídeň. Na konci roku 1609 došlo také k další obměně italských bratří v provincii.³⁵⁸

Koncem roku 1610 dochází k další změně na postu generálního vicekomisaře. P. Damián z Benátek je totiž povolán řádovým vedením do tyrolské provincie, a místo něj je

³⁵³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 120–121.

³⁵⁴ K rozložení řádových funkcí v komisariátu viz přílohy č. 2 a 3.

³⁵⁵ Tuto naplánovanou cestu ještě dodatečně schválil papež Pavel V. K misi sv. Vavřince z Brindisi do Španělska a formování Katolické ligy viz Anton GINDELY, *Rudolf II. und seine Zeit*, Bd. 2, Praha 1865, s. 50–55; Dieter ALBRECHT, *Maximilian I. von Bayern 1571–1651*, München 1998, s. 391–418.

³⁵⁶ Tomáš ČERNUŠÁK, *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*, in: ČČH 2010 (108), s. 144–125.

³⁵⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 123–124; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 42. Viz s. 72.

³⁵⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 126.

do komisariátu poslán dosavadní tyrolský provinciál P. Jeroným z Verony, tj. proměnil se ve své funkci vlastně s Damiánem. Jeho příchod však zdržela morová epidemie, jež tehdy zuřila jak v Tyrolsku, tak i v Čechách až do léta 1611.³⁵⁹ P. Jeroným též zde v komisariátu dlouho nepobyl, protože roku 1612 jako někteří jeho předchůdci byl zvolen ve své domácí benátské provincii za ministra provinciála, v jeho úřadě jej tedy střídá P. Roman z Lodi.³⁶⁰ Za dobu komisariátu P. Jeronýma z Verony došlo k uvedení kapucínů do Mikulova, rezidenčního sídla Ditrichštejnů.³⁶¹

Zvolení Jeronýma z Verony v jeho mateřské provincii za ministra provinciála potvrzuje domněnku, že asi opravdu v čele komisariátu stáli významní mužové, kteří zde absolvovali první stupínky řádové kariérní praxe, což přinášelo poměrně slušnou dynamiku ve střídání úřadů.

Roku 1611 na český trůn usedl nový panovník Matyáš Habsburský.³⁶² Kapucínům se začne v českých zemích blýskat na lepší časy: nový císař a král byl již nějakou dobu jejich věrným podporovatelem. Díky Matyášově moci, úsilí, donátorství a též z přičinění jeho ženy Anny Tyrolské³⁶³ mohli být kapucíni uvedeni do Olomouce, Českých Budějovic, Mostu, Lince (viz níže) a v neposlední řadě na další místo ve Vídni (na horním konci protáhlého náměstí Neuer Markt). Tento konvent, v pramenech označovaný jako Vídeň-Město, je vůbec jeden z nejslavnějších kapucínských konventů v Evropě. Byl dokončen sice až po smrti Matyáše Habsburského, ale již za císařova života a z jeho finančních zdrojů se začalo s budováním krypty, jež pak sloužila jako pohřebiště panovnického rodu Habsburků.³⁶⁴

Během vicekomisariátu P. Romana z Lodi byla po čtyřech letech svolána k 29. 9. 1612³⁶⁵ do Vídně v pořadí již čtvrtá provinční kapitula. Jejím cílem bylo hlavně vybrat nové řádové definitivy, což bývalo na kapitulách běžné.³⁶⁶

³⁵⁹ MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 269; Zde i k osobnosti P. Jeronýma z Verony; HOHENEGGER–ZIERLER, *Geschichte der tirolischen Kauziner-Provinz...*, s. 114.

³⁶⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 128, 131, 135.

³⁶¹ Viz s. 76–77.

³⁶² Osobnost Matyáše Habsburského nikdy nepřitahovala takový zájem historiků jako jeho staršího bratra Rudolfa II. Rozsáhlou monografickou práci o císaři Matyáši vydal Rill Bernd, bohužel bez poznámkového aparátu. RILL BERND, *Kaiser Matthias (Bruderzwist und Glaubenskampf)*, Graz–Wien–Köln 1999.

³⁶³ K osobnosti Anny Tyrolské srov. Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996, s. 408.

³⁶⁴ Milena BRAVERMANOVÁ–Michal LUTOVSKÝ, *Hrobky, hroby a pohřebiště českých králů a knížat*, Praha 2001, s. 63–77. Krypta pod konventem, jež sloužila jako pohřebiště pro podporovatele kapucínského řádu, není ojedinělý jev. Významná pohřebiště u kapucínských konventů byla např. také v Praze (různí šlechtici), Brně (různí šlechtici) či Roudnici nad Labem (Lobkovicové)

³⁶⁵ Je zcela jasné, že provinční kapitula netrvala jen jeden den, ale kapucínské řádové prameny uvádějí pouze jedno datum: patrně jejího začátku a ne celkovou dobu trvání.

Další rozmach kapucínského řádu v českých zemích nastal, až když se úřadu generálního komisaře podruhé ujal P. Jan z Benátek, jenž je právem po sv. Vavřinci z Brindisi za své zdárné počínání nazýván druhým zakladatelem české kapucínské provincie. Jan z Benátek byl generálním komisařem česko-rakouského komisariátu jmenován na generální kapitule kapucínů konané v květnu 1613 v Římě.

Udělení hodnosti generálního komisaře (nejen vicekomisaře, jako tomu bylo doposud) naznačuje, že Janovo posláni mělo mít delší časový horizont.³⁶⁷ Počátek Janova druhého funkčního období poznamenala morová epidemie zachvátivší české a rakouské země, která silně oslabilo i kapucíny. Proto si Jan musel z Itálie vyžádat další spolubratry, aby byly tyto ztráty zaceleny.³⁶⁸ Po překonání těchto těžkostí začíná již období „prosperity“. Mezi léty 1613 až 1618 byl totiž řád úspěšně uveden v českých zemích: do Olomouce (1614), Českých Budějovic (1614), Roudnice nad Labem (1615), Mostu (1615/1616), Vyškova (1616/1617).³⁶⁹ Dále se kapucíni v Horních a Dolních Rakousích usadili v Křemži (1614), Pasově (1615) a Štýru (1617).³⁷⁰ Je třeba si však uvědomovat, že konventy sice rostly, byly však naplněny z velké části italskými (tj. nikoli domácími bratry). Připomeňme si zároveň, že je to doba vyhrocujících se náboženských rozporů v Čechách, doba po vydání Rudolfova majestátu atd. – přesto se dočkávají kapucíni vzestupu a podpory řady zejména urozených zbožných laiků.

Každé zřízení konventu ve zmíněných městech musela dle řádových pravidel schválit provinční kapitula, která tak většinou bez problémů učinila. O jednotlivých uvedených kapucínů postupně rozhodovala pátá provinční kapitula (Linec 27. 4. 1614) a šestá (Viedeň 6. 5. 1616).³⁷¹ K těmto úspěšným uvedením lze připočíst ještě schválení projektů, ke kterým

³⁶⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 138–139.

³⁶⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 141.

³⁶⁸ Viz s. 72 a 93.

³⁶⁹ Viz s. 78–87.

³⁷⁰ KŘEMŽE – Základní kámen položil dne 1. 5. 1614 opat z Göttweigu Jiří Falb. Klášter byl postaven z milodarů, takže nelze uvést žádného konkrétního fundátora, i když největší příspěvky poskytli císař Matyáš, štyrští měšťané a salzburský arcibiskup. – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 147, 167–168; 206. Srov. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 245.

PASOV – K slavnostnímu zahájení výstavby kapucínského konventu došlo 10. 8. 1615, hlavním celebrátorem při této slavnosti byl pasovský biskup Leopold Habsburský. Komplex byl již roku 1616 dokončen. Fundátorem kláštera byl administrátor pasovského biskupství baron Marquard de Schwendi. Zsvěcení konventního kostela bylo ke cti Dvanácti svatých pomocníků. – TAMTĚŽ, s. 148, 174–176, 179, 188, 192–193, 196; 207. Srov. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 246.

ŠTÝR – Zdejší konvent se začal stavět 16. 4. 1617 a již roku 1619 byl dokončen. – TAMTĚŽ, s. 201, 206, 208; Srov. MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 248.

³⁷¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 156–157, 202.

došlo na sedmé provinční kapitule (8. 9. 1617 v Linci³⁷²), vybudování již zmiňovaného „Matyášova“ konventu ve Vídni, budoucí habsburské hrobce, a klášterního areálu ve Valticích. Do Valtic pozval kapucíny Karel z Lichtenštejna, který jim nabídl i finanční podporu při výstavbě jejich konventu a kostela. Od tohoto záměru se však nakonec upustilo z příčin dosud nezjištěných.³⁷³

P. Jan z Benátek nepečoval o rozvoj provincie jen úsilím, jež vedlo k zakládání nových konventů a početnímu nárůstu řeholníků. Dbal i o řeholní kázeň v komisariátu; pravidelně vykonával vizitační činnost a na čtvrté provinční kapitule (1614) mimo jiné vyhlásil první závazné *ordinace*, jež pak upravovaly a přesně stanovovaly podmínky k jednotlivým typům řádového svěcení bratrů v česko-rakouském komisariátu.³⁷⁴

Na již sedmé provinční kapitule došlo ještě k volbě *custoda*, který měl na příští generální kapitule v Římě referovat o stavu komisariátu a přesvědčit ji o jeho povýšení na provincii. Tímto úkolem nemohl být pověřen nikdo jiný než P. Jan z Benátek.³⁷⁵ Na kapitule v Římě pak 1. 6. 1618 P. Jan z Benátek skutečně požádal o povýšení česko-rakouského komisariátu na provincii, protože k tomu splňoval všechny předpoklady, jak v počtu řeholníků (1617 – 154 členů), tak konventů (13 konventů). Také řádová formace v komisariátu byla již stabilně zajištěna. Generální kapitula poté rozhodla vyhovět požadavkům P. Jana z Benátek. Povýšení komisariátu měl provést P. Klaudius ze Saly, jenž proto vyrazil do habsburských zemí, kde měl tedy za účelem vyhlášení provincie svolat provinční kapitulu česko-rakouského komisariátu, na níž měly být projednány formální náležitosti tohoto povyšovacího aktu, a dále měl při svém pobytu zde provést i první důkladnou generální vizitaci česko-rakouských kapucínských konventů. P. Jan z Benátek se už těchto událostí neúčastnil a do Čech se již nikdy nevrátil, protože na jmenované generální kapitule byl zvolen generálním definitorem kapucínského řádu. Z toho důvodu byl určen 2. 6. 1618 i nový generální komisař P. Basilius z Vincenzy, jenž měl být P. Klaudiovi ze Saly v jeho posláni co nejvíce nápomocný.³⁷⁶

Ironií osudu ovšem zůstává skutečnost, že česko-rakouský komisariát byl povýšen na provincii zrovna v době, kdy v českých zemích vypuká stavovské povstání, ale o těchto

³⁷² Při pohledu na data konání provinčních kapitul, svolaných v době 1606–1618, nás zarazí, že zdaleka ne všechny se konaly o Svatodušních svátcích, což je dáno tím, že většina z nich byla mimořádných. Byly svolány většinou z důvodu naléhavé potřeby schválení výstavby nových kapucínských konventů.

³⁷³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 218–219.

³⁷⁴ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 50–51.

³⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 51.

³⁷⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 228–229.

informacích římského shromáždění otcové 1. 7. 1618 ještě nemohli asi nic vědět. P. Klaudius ze Saly ihned po svém příchodu do habsburského soustátí začal plnit dané úkoly. Již 14. 10. 1618 je do Vídně svolána osmá provinční kapitula, kde bylo vyhlášeno povýšení komisariátu na provincii přečtením dekretu generální kapituly. Po tomto aktu se přistoupilo k historicky první volbě provinciála česko-rakouské provincie. Zúčastnění si nakonec vybrali ze svého středu za provinciála P. Basilia z Vincenzy, stávajícího generálního komisaře. Zvoleni byli první provinční definitoři.³⁷⁷ Nový provinciál potom provincii z organizačních důvodů rozdělil na dvě kustodie, českou a rakouskou. Do české kustodie s centrem v Praze náležely nadále konventy Praha-Hradčany, Brno, Olomouc, České Budějovice, Roudnice nad Labem, Most a Vyškov. Představeným-kustodem české části provincie byl vždy hradčanský kvardián. Jako první tuto funkci zastával P. Bonaventura z Benátek. Do rakouské kustodie s centrem ve Vídni spadaly konventy Vídeň, Linec, Křemže, Pasov, Štýr a Mikulov. Prvním kustodem rakouských konventů byl P. Roman z Lodi. Rozdělení provincie proběhlo tedy na základě geografickém, v případě Mikulova se nedodržovala jeho zemská náležitost k Moravě a byl přičleněn k bližším klášterům rakouským. Řádové ústředí česko-rakouské provincie se usídlilo ve Vídni.³⁷⁸

Na závěr této kapitoly bychom chtěli ještě zdůraznit snahu kapucínů o absolutní nezávislost na konventuálech, jež se odráží i na několika místech provinčních letopisů, např. u záznamu k roku 1608 je zde opsána bula papeže Pavla V., která vyhláší, že kapucíni jsou „praví synové“ sv. Františka,³⁷⁹ dále se u roku 1617 nachází další opsaná bula o tom, že v církevních procesích mohou kapucíni chodit pod vlastním křížem a nemusí být ve společné skupině s konventuály.³⁸⁰

³⁷⁷ V kapucínských letopisech jsou ale uvedeni pouze tři zvolení, čtvrtý zde chybí. Pisatel prvního dílu kapucínských letopisů na tomto místě poznamenává, že není nic známo o čtvrtém definitorovi, což naznačuje, že autor letopisů o informacích, jež zaznamenával, přemýšlel, že je jen bezduše neopisoval. – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 240.

³⁷⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 239–242, *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 58; srov. RABAS, s. 25–26. S tím, že Rabas zde uvádí chybně kustody jednotlivých částí provincie, má je totiž přehozené. Tuto chybu od něj přejímá i BUBEN, s. 383.

³⁷⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 122.

³⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 221.

4. Dějiny českých a moravských kapucínských konventů založených mezi léty 1600–1618 a jejich ukotvení v českých zemích

4.1 Praha – Konvent s kostelem P. Marie Královny Andělů

Dějiny zakládání a prvních let hradčanského konventu se překrývají s dějinami uvedení kapucínů do českých zemí. Proto nyní budeme analyzovat dějiny tohoto konventu až zmínkou o vysvěcení jeho kostela ke cti P. Marie Andělské dne 16. 6. 1602.³⁸¹ Patrně nedlouho poté byla dokončena i celá stavba konventu.³⁸²

Roku 1602 došlo k události, která poznamenala další vývoj hradčanského konventu. Tamní kapucíni totiž tehdy dostali od svého již zmiňovaného dobrodince Jana Barvitia z Fernemontu sochu P. Marie,³⁸³ původem z německého města Rottenburg am Neckar. K Madoně se váže několik zázraků a legend, například že v Rottenburgu přežila pokus o zničení kalvinisty, kteří se ji marně pokoušeli spálit.³⁸⁴ Kapucíni darovanou sochu umístili do zimního chóru. Záhy se podle kapucínských letopisů a řádové tradice začaly kolem mariánské sochy dít podivuhodné věci. Například sv. Vavřinec z Brindisi se při sloužení mše před touto sochou dostával do vytržení a při jednom takovémto stavu k němu promlouval Ježíš, jehož chovala v náručí P. Marie. Sdělil mu prý tajemství, jak obrátit český národ zpátky na pravou víru.³⁸⁵

Krátce nato se o této zajímavé soše dozvěděl i samotný císař Rudolf II., který ji chtěl mít jen pro sebe, nejen kvůli její umělecké hodnotě, ale také kvůli „aureole“, jež se kolem ní vytvářela, a proto nařídil její přemístění do svých soukromých sbírek na Pražský hrad. Ještě téže noci, kdy byla odnesena, se však prý socha sama zázračně vrátila před bránu kapucínského konventu. Rudolf sice nařídil ještě dvakrát přenést Madonu do svých sbírek, a dokonce ji nechal přes noc hlídat velkým počtem lidí, ale i přesto se vždy záhadným způsobem vrátila ke kapucínům.³⁸⁶ Několikrát tajemný návrat sochy P. Marie do konventu

³⁸¹ Viz s. 51–58.

³⁸² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 66.

³⁸³ TAMTÉŽ, s. 57; viz obrazová příloha č. 5, obr. č. 7.

³⁸⁴ „V Rottenburgu nad řekou Neckar (...) se uchovala památka na velikou úctu, která se jí (soše P. Marie) vzdávala pro pomocnou ruku, již nad městem držela. Jenže pak přišli luteráni a po nich ještě horší kalvinisté. Z nenávisťi těch posledně jmenovaných - když nedbalostí těch prvních nepřestala být uctívána - byla odsouzena k upálení na hranici, jakoby se ohněm mělo umenšit její dřívější dobrodiní. (...) Socha P. Marie stála pak někdy v roce 1550 celých dvanáct hodin uprostřed ohně neporušená. – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 24.

³⁸⁵ TAMTÉŽ, s. 25–26.

³⁸⁶ „Velmi uctívanou sochu, naši slávu a radost, požadoval císař ze své moci (...), aby byla dána do jeho drahocenné pokladnice a zde bedlivě strážena. Když ji císař žádal, byla mu i předána, i když to bratři činili

na Hradčanech znázorňuje i votivní lunetový obraz Petra Brandla z roku 1718, který zdobí oblouk nad boční kaplí P. Marie, sv. Františka z Assisi a sv. Víta v kostele hradčanských kapucínů. Do této kaple byla roku 1694 přenesena i samotná divotvorná socha a je zde umístěna do současnosti. Socha P. Marie byla po celou barokní dobu hojně navštěvována poutníky, protože z jejího přičinění se děla mnohá zázračná uzdravení.³⁸⁷ Soše P. Marie Rottenburské mimo jiné přisuzovala vyléčení své neplodnosti i paní Polyxena z Lobkovic,³⁸⁸ díky čemuž se tato šlechtična a celé její příbuzenstvo stalo velkými podporovateli celého kapucínského řádu. Právě přízeň Lobkoviců kapucínům velmi pomohla při usazování se a šíření v českém prostoru.³⁸⁹

Kapucíni nepůsobili na obyvatelstvo Prahy jen prostřednictvím sochy P. Marie, ale také běžnou pastorační činností. Od roku 1603 směli v Praze naslouchat též zpovědím laiků. Povolení za tímto účelem jim zařídil pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé u papeže Klementa VIII.³⁹⁰ Ve svém kostele na Hradčanech dále vykonávali kazatelskou činnost, patřící k hlavní náplni kapucínů. Kázali v němčině a italštině. Velice prestižní post italského kazatele³⁹¹ při hradčanském konventu zastával zpravidla nejvzdělanější kapucín česko-rakouského komisariátu. Na jeho kázání se scházel celý panovnický dvůr, pokud pobýval v Praze. Kapucíni v Praze nekázali jen ve svém kostele, ale od roku 1606 i v klášterním kostele maltézských rytířů u P. Marie pod Řetězem.³⁹²

Roku 1603 bylo při hradčanském konventu P. Marie Andělské ustaveno flagelantské náboženské bratrstvo Utrpení Ježíše Krista (*Confraternitas sub titulo passionis Domini Nostri Jesu Christi ... sub regula tertii Ordinis S. Francisci instituta*), které též velice pomáhalo

neradi (...), z projevu podřízenosti a s pokornou úctou k vlastnímu vládci mu ji odevzdali.(...) Ona (socha P. Marie) si však přála žít s lidmi a dále ona, přístupná brána nebes, milovala náš způsob života. (...) Proto, když bratři o půlnoci zpívali hodinky, se posvátná socha za pomoci andělů jednou, po druhé a i po třetí vždy v noci vrátila (...) do našeho kostela, nebo lépe, do svého kostela, poněvadž nesl titul Svaté Marie Andělské. – TAMTÉŽ, s. 26–27.

³⁸⁷ BUBEN, s. 395; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 57–60.

³⁸⁸ K osobě Polyxeny z Lobkovic Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996; Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic*, in: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, red. Milena LENDEROVÁ a kol., Praha 2002, s. 67–103.

³⁸⁹ „že poté, co se rozhodli bratři kapucíni postit, modlit se k ní (soše P. Marii) a činit další trýznění tělesná, konaná s tím úmyslem, aby to prospělo šlechtičně Lobkovicové, která v té době byla nebezpečně stížena celkovou neplodností, oznámila Socha Panny Marie – jak někteří říkají R. P. Vavřinci z Brindisi, jiní zase R. P. Samuelovi z Plzně a jiní jiným bratřím - že bude Polyxena milostivě zbavena této nemoci. Podivuhodně předpověděla, že jmenovaná šlechtična bude z Boží moci plodná a zajistí svému rodu velikou plodnost, což se též stalo a toto potomstvo žije až do dneška. – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 29.

³⁹⁰ Viz. s. 58–59.

³⁹¹ Viz pozn. č. 539 a příloha č. 3.

³⁹² Viz s. 90.

kapucínům v působení na Pražany.³⁹³ Cílem bratrstva bylo projevovat kající lůtost nad hříchů svých členů a celé společnosti, a projevovat tak svoji velikou lásku ke Kristu.³⁹⁴ Stanovy tohoto bratrstva nejdřívě schválil pražský arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé a pak je potvrdil dne 28. 1. 1606³⁹⁵ i samotný papež Pavel V., který bratrstvo bohatě vybavil odpustkovými privilegii.³⁹⁶ Ke členům bratrstva patřili vysoce postavení šlechtici,³⁹⁷ již se členstvím v tomto společenství stali zároveň terciáři kapucínského řádu.

Bratrstvo flagelantů každoročně organizovalo vždy na Velký pátek po západu slunce slavnostní procesí, při němž se šlo od kapucínského konventu kolem katedrály sv. Víta k augustiníánskému kostelu sv. Tomáše na Malé Straně.³⁹⁸ Bratrstvo pořádalo i mimořádná prosebná procesí, například roku 1613 za odvrácení moru.³⁹⁹ Při velkopátečních průvodech se hrály divadelní pašijové hry, předváděly se různé scénky a někteří jeho účastníci se též mrskali.⁴⁰⁰ Bratrstvo mělo v kapucínském kostele také svůj privilegovaný oltář, kde se jeho členové scházeli k modlitbám. Zde byly za jeho členy slouženy mše svaté atd.⁴⁰¹ Bratrstvo si dle potřeby také volilo své nové úředníky.⁴⁰² Vlastnilo i majetek, mj. i dům,⁴⁰³ a v neposlední

³⁹³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 69; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 31. Obecně k otázce působení náboženských bratrstev na tehdejší společnost Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000.

³⁹⁴ Viz stanovy tohoto náboženského bratrstva – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 90–94.

³⁹⁵ „Papež Pavel V. potvrzuje inserovaná statuta bratrstva Umučení Ježíše ustanoveného při císařském dvoře v Praze, která byla schválena pražským arcibiskupem Zbyněkem z Dubé, uděluje jeho členům při vstupu do bratrstva a jiných příležitostech plnomocné odpustky.“ – NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 9. Opsanou bulu papeže Pavla V, kterou povoluje flagelantské bratrstvo nalezneme i v *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 89.

³⁹⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 94–95.

³⁹⁷ „Proto mnozí vynikající šlechtici zapálení láskou a zbožností ke Kristu ukřižovanému a hořící žárem katolické víry, tohoto roku zde v Praze poprvé založili bratrstvo flagelantů ...“ – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 31; „Členové tohoto bratrstva byli význační počtem, šlechtictvím a rozmnoženým rodokmenem ...“ – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 36. Mezi jeho členy byli například: Jindřich z Kolovrat, Jiří z Mitrovic, Diviš Miseroni atd.

³⁹⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 74; 84, 96, 111, 116, 126, 135, 156, 185, 199, 212, 225.

³⁹⁹ TAMTÉŽ, s. 140.

⁴⁰⁰ Adam mladší z Valdštejna si do svého deníku zaznamenával i počty mrskačů. Procesí popisuje jako velikou událost, kterou si nikdo nechtěl nechat ujít. *Deník rudolfínského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602–1633*, edd. Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA, Praha 1997, s. 105, 124, 159, 228, 245.

⁴⁰¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 117–119.

⁴⁰² V pramenech se dochovala zpráva o volbě hodnostářů roku 1617, takže víme, že bratrstvo mělo svého duchovního vůdce, dále hlavního představeného (velmistra), dva pomocné představené, pokladníka, správce, vybírače almužen, sakristiána, organizátory velikonočního průvodu atd. K volbě úředníků se většinou přistupovalo tehdy, když se smrtí uprázdnilo více funkcí a bylo je třeba obsadit. – *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 53.

⁴⁰³ „Pro větší pohodlí, lepší zachování předpisů a bezpečnější uložení spisů byl získán pro bratrstvo dům, ležící blízko našeho konventu za cenu 1200 zlatých. O jeho získání se zasloužil RP. kvardián Roman (z Lodi) a pán z Mitrovic, pomocník, který také vydal mnoho peněz na jeho koupi. – TAMTÉŽ, s. 53.

řadě si vedlo svoji matriku–kroniku, která se dochovala dodnes.⁴⁰⁴ Duchovním vůdcem bratrstva byl kapucínský kněz. Bratrstvo jistě podněcovalo řadu významných osobností k ještě větší podpoře a intenzivnějším vazbám na kapucínský řád.

Hradčanský konvent prožíval kromě všedních dnů také dny slavnostní. Velká festivita proběhla například při příležitosti získání relikvie sv. Vavřince, která byla následně v hradčanském konventu uložena. Již v době psaní kapucínských letopisů (tj. v první polovině 18. století) se ale nevědělo, kde se přesně nachází.⁴⁰⁵

Pražský konvent na Hradčanech byl od svého založení i centrem celého komisariátu, proto se zde nacházelo například i řádové studium teologie a střídavě též filozofické učení.⁴⁰⁶ Jako centrum komisariátu fungoval hradčanský konvent jistě také proto, že se v Praze nacházel i císařský dvůr Rudolfa II.⁴⁰⁷ Jakmile se ale vladařem stal Matyáš, který svůj dvůr přenesl zpátky do Vídně, přesunul se i generální komisař a celé řádové ústředí do napříště rezidenčního města Habsburků.⁴⁰⁸

O hradčanském konventu můžeme opravdu říci, že byl v době 1600–1618 ve středu politického dění. Často jej navštěvovali přední šlechtici, kteří sem nedocházeli jen k vykonávání svých osobních pobožností, ale také zde často obědvali nebo se scházeli k politickým jednáním. Ani samotný císařský pár neopomenul potěšit pražské kapucíny svou přítomností vždy, když pobýval v Praze, například roku 1615 se zde zúčastnili dvou velkých kapucínských slavností: Porciuncule-P. Marie Andělské a sv. Františka z Assisi.⁴⁰⁹

Své renomé mezi Pražany si kapucíni posílili i během morové epidemie na přelomu 1613/1614, kdy se velmi obětavě starali o nakažené. Ubytovali je ve svém konventu, kde o ně dobrovolně pečovalo deset bratří, kteří za tuto službu zaplatili vlastní životem. Ostatní členové konventu se po dobu epidemie uchýlili k benediktinům na Břevnov.⁴¹⁰

⁴⁰⁴ NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 66.

⁴⁰⁵ Tuto relikvii získal sv. Vavřinec z Brindisi od kvardiána P. Damase z Lutychu, když roku 1604 vizitoval flanderské konventy. Vavřinec z Brindisi ji pak nechal rozdělit, část nechal poslat do hradčanského kapucínského konventu, druhou daroval vídeňskému řádovému konventu. NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 7b, 8; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 80–84.

⁴⁰⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 124, 188.

⁴⁰⁷ Viz. s. 64.

⁴⁰⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 219.

⁴⁰⁹ TAMTÉŽ, s. 192, 195; *Deník rudolfínského dvořana...*, s. 215, 232; *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicé z Pernštejna*, ed. Pavel MAREK, České Budějovice 2005, s. 165.

⁴¹⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 139–144, 151.

Hradčanský konvent a kostel P. Marie Andělské se nám zachovaly do dnešní doby a stále slouží svému původnímu účelu.⁴¹¹ Přečkal tedy josefínská rušení, roku 1950 byl sice zrušen komunistickým zákrokem, ale po roce 1990 byl znova obnoven.

4.2 Brno – Bývalý konvent s kostelem sv. Františka z Assisi

První snahy o uvedení kapucínů na Moravu datujeme do května roku 1599, kdy se konala v Římě celořádová generální kapitula, na níž se rozhodlo, že kapucínští řeholníci budou posláni do českých zemí.⁴¹² Pražského arcibiskupa o tom informoval jeho agent Fenzonius dopisem ze dne 19. 6. 1599.⁴¹³ Z italsky psaného listu mimo jiné vyplývá, že už v této době se snažil olomoucký biskup František z Ditrichštejna⁴¹⁴ uvést kapucíny také do své diecéze⁴¹⁵ a chtěl si zajistit k tomuto záměru svolení u jejich nejvyššího řádového představitele Jeronýma z Castelferretti. Olomoucký biskup usiloval do svých plánů zahrnout i papeže Klementa VIII., který by svou případnou intervencí posunul tuto věc k zdárnému cíli.⁴¹⁶

Plány olomouckého arcibiskupa na usídlení kapucínů v moravské diecézi se však podařilo naplnit až o několik let později, a to v září 1603, kdy se konečně rozběhla konkrétní jednání o příchodu bratří na Moravu. Angažovali se v nich především kardinál Ditrichštejn a moravský zemský hejtman Ladislav Berka z Dubé, bratr tehdejšího pražského arcibiskupa a oddaný stoupenec katolické církve. Jako první místo působení kapucínského řádu v moravském markrabství bylo zvoleno město Brno.⁴¹⁷ Donátorem jejich budoucího brněnského konventu se stal již zmíněný Ladislav Berka z Dubé, který skoupil na předměstí

⁴¹¹ K dalším dějinám konventu viz základní literatura: M. BUBEN, s. 395–404; FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 451–453; František ECKERT, *Posvátná místa královského hlavního města Prahy*, reprint, Praha 1996, I. díl, s. 145–163; Václav Vladivoj Tomek, *Dějepis města Prahy*, XII. díl, s. 385; Markéta BARTOŠOVÁ – Teresie CVACHOVÁ, *Pražská loreta, průvodce poutním místem*, Praha 2001; Vlastimil BLAŽEK, *Loretánská hudba*, Národní listy 13. 9. 1928, s. 3–4; Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000; Max DVORÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Praha 1882; Vavřinec RABAS, *Průvodce po Loretě v Praze na Hradčanech*, Praha 1937.

⁴¹² Viz s. 46.

⁴¹³ Dopis je editován u TISCHER, s. 27.

⁴¹⁴ K němu Pavel BALCÁREK, *Kardinál František z Ditrichštejna (1560–1636)*, Kroměříž 1990.

⁴¹⁵ „Nejjasnější pan kardinál z Dietrichštejna mi sdělil, že dosáhl také toho, že se mají na dvou místech olomoucké diecéze usadit zmínění otcové (kapucíni).“ Překlad převzat z PETŘIVALSKÉHO, s. 56.

⁴¹⁶ Papežský dvůr mohl kardinál Dietrichštejn snadno ovlivňovat i přes svého otce Adama, který byl velkým přítelem papeže Klementa VIII. – Srov. Michael TEJČEK, *Kapucíni v Brně v 17.–18. století*, in: Brno v minulosti. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna v XVIII. století, Brno 2005, s. 146.

⁴¹⁷ Jako o působišti kapucínů na Moravě se uvažovalo také o Dalešicích. Tuto alternativu prosazoval především kardinál Ditrichštejn, který si přál, aby se zde kapucíni usadili v bývalém klášteře magdalenitek. Ale tato varianta nakonec naplněna nebyla, i proto, že kapucíni většinou odmítali přebírat kláštery po jiných církevních řádech – TEJČEK, s. 146–147.

u městských hradeb pozemky s domy, které se později zboří, aby uvolnily místo kapucínům. Tento konvent později zanikl a dnes jej nemůžeme přesně lokalizovat. Některé prameny jej situují před Měnínskou bránu, jiné před bránu Židovskou.⁴¹⁸ Toto dilema by pomohl rozřešit patrně jen archeologický průzkum, který ale zatím nebyl proveden.

Kapucíni se dle plzeňského archiváře M. Tejčka usadili v dnešní moravské metropoli prý již v říjnu roku 1603, pobývali a působili při kostele sv. Máří Magdalény až do té doby, než byl jejich vlastní konvent dostavěn. Tejček to dokládá svědectvím tehdejšího brněnského radního a lékárníka George Ludwiga.⁴¹⁹

Kapucínské letopisy však popisují celou událost poněkud jinak. Příchod do Brna datují až k roku 1604 a vidí v něm naplnění dlouhotrvajících snah generálního vicekomisaře Amadea z Verony, jenž žádal kardinála Ditrichštejna o dovolení k usazení kapucínů v jeho diecézi.⁴²⁰ Na tuto prosbu odpovídá olomoucký biskup dopisem ze dne 26. 3. 1604, v němž povoluje příchod bratrů do Brna. Z dopisu je patrná i obrovská vstřícnost kardinála k tomuto řeholnímu řádu. Dokonce píše, že přijdou-li kapucíni do jeho diecéze, věří už v možnost obrácení svých „oveček“.⁴²¹ Podle provinčních letopisů předložil Amadeus z Verony teprve po obdržení tohoto dopisu stavební plán nového kapucínského konventu Ladislavu Berkovi z Dubé, který se pak velmi zasloužil o jeho realizaci.

A tak mohl být dne 4. 4. 1604⁴²² vztyčen kříž na místě budoucího brněnského kapucínského konventu. Tohoto slavnostního aktu se samozřejmě zúčastnil i kardinál Ditrichštejn a katoličtí moravští stavové.⁴²³ Stavba poměrně rychle postupovala, hlavně díky přičinění budoucího prvního brněnského kvardiána P. Rufína z Verony, jenž ji řídil.⁴²⁴ Díky tomu mohl Ditrichštejn již 17. 7. 1606 vysvětit kostel s hlavním oltářem sv. Františka z Assisi.⁴²⁵ Dále byla ještě dne 30. 6. 1609 v tomto chrámu konsekrována i kaple P. Marie.⁴²⁶

⁴¹⁸ Dušan FOLTÝN a kolektiv, *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005, s. 183.

⁴¹⁹ TEJČEK, s. 148; srov. Jan TENORA–Josef FOLTÝNOVSKÝ, *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, Olomouc 1920, s. 36.

⁴²⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 70–71. Srov. PETŘIVALSKÝ, s. 58.

⁴²¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 72, *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 32–33.

⁴²² Existují i jiná data položení základního kamene. Některé prameny kladou tuto slavnost na 28.3. či 8.4. 1604. – PETŘIVALSKÝ, s. 58.

⁴²³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 73.

⁴²⁴ FOLTÝN, s. 183.

⁴²⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 104. O tomto aktu nás také informuje listina, která byla při této příležitosti pořizena: *Kardinál František z Ditrichštejna, biskup olomoucký, vysvědčuje, že posvětil kostel a oltář k počtě sv. Františka (BRNO) a uložil v něm ostatky sv. mučedníků Vavřince, Šebestiána, Kosmy, Damiána, Gervasia, Protasia, Ciriaca a sv. Františka, a uděluje věřícím v tento den rok a ve výroční při návštěva kostela 100 dní odpustků*. – NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 11.

Po dostavění konventu během roku 1606 byl při něm zřízen i řádový noviciát, jehož novicmistrem byl po celou dobu komisariátu vždy brněnský kvardián.⁴²⁷ Brněnští kapucíni nepůsobili na tamní obyvatele jen prostřednictvím svého kostela, ale i pomocí jiných katolických svatyní. Od roku 1606 totiž kázali ve farním kostele sv. Jakuba⁴²⁸ a od roku 1616 vykonávali kazatelskou službu též v augustiniánském kostele sv. Tomáše.⁴²⁹

Dále na Brněnské působili kapucíni pomocí velkých procesí, obzvláště známá byla ta flagelantská, která se organizovala od roku 1616 vždy na Velký pátek.⁴³⁰ V hradčanské kapucínské kronice se dokonce dochoval popis a důvody konání tohoto prvního mrskačského procesí v Brně: *„Stejně jako náš řád v Praze uvedl před několika roky průvod kajícíků na památku utrpení Páně, totéž zavedl v moravském městě Brně. Náš řád byl od svého počátku velmi horlivý v ustavičném rozjímání umučení Páně, a chtěl tutéž rozjímající lásku o Kristově kříži vštěpovat do lidských srdcí, a tak přivést lidi oddané světským žádostem k pokání. (...) Kapucínský kazatel u sv. Jakuba přiměl věřící prostřednictvím svých kázání k tomu, že někteří se v postní době bičovali, jiní s rozpjatýma rukama chodili po městských ulicích a kostelech, někteří nosili velké kříže, jiní zase konali jiné skutky pokání na Velký pátek. (...) Někteří tak tvrdě nakládali se svým tělem, že málem zemřeli. Jako jeden, který si svým ostrým nástrojem způsobil tak hluboké rány, že mu hojně tekla krev. Dále si vytrhával kousky masa a stále by v tom pokračoval, kdyby mu ten nástroj nevzali, a nepřekazili tak jeho horlivost.“*⁴³¹ Obsah tohoto úryvku ukazuje krutost, brutální projevy a důkazy zbožnosti, které jsou specifické pro kapucínský řád. U ostatních církevních společenství se s těmito rysy zbožnosti nesetkáváme v takové míře.

Jak už bylo uvedeno, kapucínský řád se těšil obrovské přízni paní Polyxeny z Lobkovic, protože tato šlechtična narození svého syna Václava Eusebia (1609–1677), po kterém velmi dlouho toužila, přisuzovala boží milosti, již měla obdržet v kapucínském hradčanském konventu.⁴³² Proto nás nepřekvapí, že darovala brněnským kapucínům vzácnou

⁴²⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 123. O této události nás informuje další listina: *Jan Křtitel Civallus OFM, biskup nigropolský a sufragán olomoucký, vysvědčuje, že posvětil oltář ke cti P. Marie (v Brně) a uložil v něm ostatky sv. Anežky, Barbory, a Korduly, a uděluje věřícím v tento den 40 dní odpustků.* – NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 13.

⁴²⁷ Viz příloha č. 2.

⁴²⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 101.

⁴²⁹ TAMTÉŽ, s. 204.

⁴³⁰ TAMTÉŽ, s. 199.

⁴³¹ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 57–58.

⁴³² Viz s. 70.

relikvii svatého kříže, bohužel neznáme, kdy přesně k události došlo, ale mohlo to být ještě před rokem 1618, a proto je zde zmíněna.⁴³³

Tento brněnský konvent se nedochoval do dnešní doby. Za třicetileté války, konkrétně roku 1645, byl zbořen na rozkaz velitele císařské posádky města Raduita de Souches, jakožto stavba nebezpečná pro svou výšku, kterou by mohli blízcí Švédové využít k dobytí města.⁴³⁴ Kapucíni se sice záhy do dnešní moravské metropole vrátili (1648), ale to již jsou dějiny jiného konventu, situovaného na Uhelném trhu, dnes Kapucínském náměstí.⁴³⁵

4.3 Mikulov – Konvent s kostelem sv. Františka z Assisi

Počátky druhého nejstaršího kapucínského konventu na Moravě spadají do května roku 1611, kdy byl Matyáš Habsburský, významný příznivec tohoto řádu, korunován na českého krále.⁴³⁶ Slavnostní akt sehrál významnou roli při uvedení kapucínů do Mikulova, jelikož se jej zúčastnil coby hlavní celebrátor kardinál František Ditrichštejn,⁴³⁷ který se při této příležitosti podle řádové tradice seznámil s nejvyšším představitelem kapucínů v česko-rakouském prostoru P. Jeroným z Verony, podle řádových pramenů s ním dokonce navázal přátelský vztah⁴³⁸ a zároveň ho jako pán mikulovského panství požádal o založení kapucínského konventu v rezidenčním městě Ditrichštejnů.⁴³⁹ P. Jeroným s Verony souhlasil, a tak dne 30. 11. 1611 mohl být na předměstí Mikulova, patrně v dnešní Valtické ulici, za kardinálovy přítomnosti vztyčen kříž v místě, kde měl stát další kapucínský konvent.⁴⁴⁰

Mikulovští a městská rada⁴⁴¹ si však přáli situovat konvent přímo do města. Načež Ditrichštejn vskutku požádal kapucíny o změnu umístění jejich konventu.⁴⁴² Vicekomisař P. Jeroným z Verony a řádoví stavitelé P. Roman z Lodi, P. Marek z Wangenu, P. Eusebius

⁴³³ BUBEN, s. 405.

⁴³⁴ K dějinám tohoto zaniklého konventu srovnej: FOLTÝN, s. 184–185; BUBEN, s. 404–405; Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, I. Abteilung. Olmützer Erzdiöcese*, Band I, Brünn 1856, s. 60–61; František ŠUJAN, *Dějepis Brna*, Brno 1902, s. 200–220; TÝŽ, *Dějepis Brna*, Brno 1928, s. 258–259; RABAS, s. 49; Berthold BRETHERL, *Brünn, Geschichte und Kultur*, Brünn 1938, 172; Jaroslav DŘÍMAL – Václav PĚŠA, *Dějiny města Brna I.*, Brno 1969.

⁴³⁵ FOLTÝN, s. 186–190.

⁴³⁶ JANÁČEK, s. 502–506.

⁴³⁷ Pražský arcibiskup Karel z Lamberka už tehdy nemohl pro nemoc zastávat svůj úřad.

⁴³⁸ *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 46–47.

⁴³⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 132.

⁴⁴⁰ TAMTĚŽ, s. 132; FOLTÝN, s. 426. Mikulovský konvent je zajímavý i tím, že o jeho vybudování nerozhodovala provinční kapitula, ale rozhodl jen komisař, což je ojedinělá výjimka.

⁴⁴¹ V Mikulově od 4/4 16. století převládalo zcela katolické vyznání, městská rada byla složena zcela z katolíků a rekatolizační proces byl zde již úspěšně dokončen. – VÁLKA, *Dějiny Moravy ...*, II. díl, s. 59.

⁴⁴² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 133–134.

z Bergama a P. Angelus z Egny (Neumarktu) s touto změnou vyslovili souhlas již 2. 2. 1612.⁴⁴³ Vzápětí se kapucínští *fabricerii* vydali z Vídně do Mikulova, kde 9. 2. zhotovují a podepisují nový plán klášterního areálu, který měl být zřízen při jihovýchodním cípu náměstí.⁴⁴⁴

Poté, co Ditrichštejn úspěšně vykoupil vybrané pozemky, se mohl ukutečnit 3. 5. 1612 druhý slavnostní akt posvěcení klášteriště, a to již na definitivním místě budoucího konventu. Této události se kupodivu dotyčný episkop neúčastnil, zastupoval jej jeho pomocný biskup Jan Civallus.⁴⁴⁵ Stavba konventu probíhala opět velice rychle a tak již 22. 8. 1613 vysvěcuje biskup Ditrichštejn nový kapucínský konventní kostel ke cti sv. Františka z Assisi.⁴⁴⁶

Ditrichštejn spolu se svou rodinou bohatě fundoval místní konvent, takže tu mohlo žít naráz až 40 řeholníků.⁴⁴⁷ Ditrichštejn kapucíny a jejich působení v Mikulově i nadále velmi intenzivně podporoval. Např. jim u papeže Pavla V. vyjednal povolení zpovídat na mikulovském panství i světské osoby.⁴⁴⁸ Na tamní měšťany Ditrichštejnů působili kapucíni také kazatelsky, u mikulovského konventu zřídili od roku 1614 stálý úřad německého kazatele. Prvním zdejším kazatelem se stal P. František Maria z Feldkirchu.⁴⁴⁹

Jak již bylo uvedeno, při rozdělení česko-rakouské provincie na dvě správní kustodie připadl tento konvent k té rakouské s centrem ve Vídni.⁴⁵⁰ Mikulovský klášter se bohužel do dnešní doby nedochoval, roku 1784 se totiž stal obětí velkého požáru, a už nebyl obnoven.⁴⁵¹

⁴⁴³ TAMTÉŽ, s. 134; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 293, karton č. 340 – v tomto kartonu nalezneme originály dopisů z 2. 2. 1612 a 9. 2. 1612.

⁴⁴⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 134–135.

⁴⁴⁵ TAMTÉŽ, s. 135.

⁴⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 145.

⁴⁴⁷ BUBEN, s. 408.

⁴⁴⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 144, 146.

⁴⁴⁹ TAMTÉŽ, s. 157. O osobnosti Františka Maria z Feldkirchu – viz s. 91, 119.

⁴⁵⁰ Viz s. 68.

⁴⁵¹ K dalším dějinám konventu základní literatura: FOLTÝN, s. 426–430; BUBEN, s. 408–410; Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, I. Abteilung. Olmützer Erzdiöcese*, Band III, Brünn 1858, s. 44–46; Theo SEIFERT, *Nikolsburg. Geschichte der Stadt in Wort und Bild*, Mikulov 1937, s. 103–107; Václav RICHTER – Ivo KRSEK – Miloš STEHLÍK – Metoděj ZEMEK, *Mikulov*, Brno 1971, s. 126–133; Mojmir HORYNA – Pavel ZAHRADNÍK, *Mikulov. Dietrichsteinská hrobka. Stavebně-historický průzkum*, Praha 1980; Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska II.*, Praha 1999, s. 496–498; Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000, s. 94–97.

4.4 Olomouc – Bývalý konvent s kostelem před Střední branou

Počátky snah o uvedení kapucínů do Olomouce se vážou k říjnu 1610 a jsou opět spojeny s již několikrát jmenovaným dobrodincem řádu, kardinálem Ditrichštejnem. Aktivita diecézních struktur při etablování kapucínů v nějakém městě je celkem běžná a tudíž nás ani v tomto příkladě nepřekvapí. Zajímavé je, že v případě Olomouce toto usilování podporoval i opat nedaleké premonstrátské kanonie Klášterní Hradisko. Z prvního pokusu však z neznámých důvodů sešlo.⁴⁵²

Obsah pramenů o příchodu kapucínů do Olomouce se různí. Podle provinčních letopisů a dalších narativních pramenů vzešlo další, tentokrát úspěšné úsilí z iniciativy samotných kapucínů. Tehdejší generální komisař Jan z Benátek si totiž koncem roku 1613 vyžádal dovolení kardinála Ditrichštejna, aby mohl v Olomouci působit kapucínský řádový kazatel P. Mikuláš z Rebsteina.⁴⁵³ Úkolem tohoto řeholníka bylo nejen vykonávat běžné kněžské povinnosti; ale především měl svými kázáními a příkladným životem připravit Olomoucké na příchod jeho dalších spolubratrů,⁴⁵⁴ přesvědčit je k založení konventu a k jeho finanční podpoře.⁴⁵⁵ Z listu⁴⁵⁶ P. Mikuláše olomouckému biskupu Ditrichštejnovi, v němž líčí své první dojmy z působení ve městě Olomouci, můžeme datovat příchod tohoto řeholníka přibližně k Popeleční středě 12. 2. 1614. Dle řádové historie jeho promluvy natolik zasáhly obyvatele města, že už po měsíci své zdejší činnosti téměř dosáhl zakotvení kapucínů v Olomouci, jenže pak se nakazil morem, tudíž zde nemohl v započatém díle pokračovat. Nakonec se uchyluje do brněnského kapucínského konventu, kde také 14. 8. 1614 umírá.⁴⁵⁷ Máme tady mj. poměrně podrobně popsanou strategii kapucínů při zakládání konventu a určité „ořukávání“ půdy z aktivity řádu samotného, byť je opět nezbytné počítat se značnou dávkou stylizace.

Takto nás o Mikulášově misi informovaly řádové prameny, které vytvořily obraz kapucínského usazování odpovídající řádové tradici. V tomto případě ho však můžeme poměrně výjimečně porovnat s výpovědí jiných pramenů, a to s korespondencí kardinála

⁴⁵² TENORA–FOLTÝNOVSKÝ, s. 36; PETŘIVALSKÝ, s. 59. S menšími rozdíly FOLTÝN, s. 505; BUBEN, s. 410.

⁴⁵³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 143.

⁴⁵⁴ *Liber monasterii*, fol. 3r.

⁴⁵⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 143.

⁴⁵⁶ MZA, *fond G 140 (Rodinný archiv Ditrichštejnů)*, kart. 440, inv. č. 1908/74, fol. 1rv–2rv.

⁴⁵⁷ K výpočtu data 12. 2. 1614 jsme použili práci Marie BLÁHOVÉ, *Historická chronologie*, Praha 2001; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 144–145; *Liber monasterii*, fol. 3r.; *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 49; Srov. PETŘIVALSKÝ, s. 61. – Všechny tyto řádové prameny datují misi P. Mikuláše mylně do roku 1613, viz dále.

Ditrichštejna s proboštem olomoucké kapituly Martinem Václavem z Greiffenthalu.⁴⁵⁸ Tyto dopisy ukazují působení P. Mikuláše úplně v jiném světle, za prvé ho charakterizují jako běžnou výpomoc v období půstu a dále kladou zmíněné události až do roku 1614. Z dopisů se navíc dovídáme, že v Olomouci vůbec nestáli o P. Mikuláše, ale o P. Marka z Wangenu.⁴⁵⁹ Ten se sem však vydat nemohl, protože si ho osobně ve Vídni žádal císař Matyáš. Nedá se ani říci, že by mise P. Mikuláše byla dlouho dopředu plánovaná. Dopisy navíc nenaznačují nic o založení kapucínského konventu v Olomouci. Na tomto příkladě skvěle vidíme, že řádová tradice ne vždy odpovídá svědectví ostatních pramenů a je s ní třeba pracovat opatrně.⁴⁶⁰

Z pověření generálního komisaře je do Olomouce vyslán nový kazatel P. Bonaventura z Benátek, který dle řádových pramenů neměl již přemlouvát olomoucké měšťany, ale měl pro věc založení konventu získat mocné spojence a zámožné donátory, tj. olomouckého biskupa Františka z Ditrichštejna a Jana st. Kavku z Říčan,⁴⁶¹ pána na Brumově a Vlachovicích. Olomoucký biskup vycházel projektu vstříc, ale Kavka z Říčan se zdráhal na něm podílet. Podle řádové tradice se necítil dostatečně vázán slibem, který dal kapucínům roku 1605 těsně před porodem své ženy Kateřiny Benigny z Lobkovic, že pokud se mu na přímluvu sv. Františka z Assisi narodí syn, tak jim nechá vystavět nový konvent. P. Bonaventura docílil jen toho, že zmíněný šlechtic slíbil poskytnout peníze na koupi pozemku pro klášterišť, pokud budou v Olomouci nakonec stavět.⁴⁶²

S těmito výsledky se P. Bonaventura odebrá na pátou provinční kapitolu do Lince (27. 4. 1614), aby tu o celé věci referoval. Zde shromáždění kapucíni souhlasili i přes všechny obtíže s tím, aby do Olomouce byli vysláni první kapucíni pod vedením P. Ambrože z Rovereta, který měl dohlížet na stavbu nového konventu, dále německý kazatel P. Marek z Wangenu a samozřejmě nechyběl ani P. Bonaventura z Benátek, duše celé kapucínské akce v Olomouci.⁴⁶³

Kapucíni ještě téhož roku dorazili do Olomouce a prvním místem, odkud vycházely jejich aktivity, se stala tzv. stará škola,⁴⁶⁴ kterou jim poskytla zdejší kapitula.⁴⁶⁵ Počátky

⁴⁵⁸ Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, *fond Arcibiskupství Olomouc*, Kopiář latinské korespondence biskupa Ditrichštejna 1612 – 1617, inv. č. 118, sign. 39, fol. 103v–104r.

⁴⁵⁹ Viz s. 90.

⁴⁶⁰ PETŘIVALSKÝ, s. 61–62.

⁴⁶¹ Josef VÁVRA, *Jan st. Kavka z Říčan*, Sborník Historického kroužku 5, 1904, s. 79–82, 143–147.

⁴⁶² *Liber monasterii*, fol. 3r.; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 169; srov. PETŘIVALSKÝ, s. 63.

⁴⁶³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 158, 169; srov. PETŘIVALSKÝ, s. 63.

⁴⁶⁴ Jedná se s největší pravděpodobností o bývalou katedrální školu založenou ve 13. století. Protože jezuité po svém příchodu do Olomouce zde založili svoji akademii, hovořilo se o této škole už roku 1614 jako o staré. –

kapucínů zde nebyly vůbec lehké, nejenže naráželi na příkoří, která jim činili olomoučtí nekatolíci, ale „klacky pod nohy“ jim házeli i jezuité a františkáni,⁴⁶⁶ pro něž představovali nebezpečnou konkurenci. Naopak podpory se jim dostalo od místních dominikánů a klarisek, kteří jim poskytovali hlavně potraviny.⁴⁶⁷

Kapucíni již přestávali doufat v úspěch založení, když se do celé věci vložil samotný král Matyáš, takřka už tradiční ochránce a podporovatel kapucínského řádu. Král poslal z Lince⁴⁶⁸ dopis (7. 5. 1614), v němž ustanovil dva komisaře – biskupa Františka z Ditrichštejna a Jana Kavku z Říčan,⁴⁶⁹ aby v jeho jménu vyhledali a zakoupili místo pro budoucí konvent v Olomouci.⁴⁷⁰ Nakonec byly vybrány pozemky na předměstí města u Střední brány. Kavka z Říčan je 18. 7. 1614 odkoupil za 3 000 tolarů a následně daroval kapucínům.⁴⁷¹ K slavnostnímu posvěcení klášterišťe došlo 20. 7. 1614 za účasti kardinála Ditrichštejna jako hlavního celebrátora. Hosty tohoto slavnostního aktu byli mimo jiné také moravští stavové, kteří ve městě zrovna pobývali u příležitosti zasedání moravského zemského sněmu. Přítomen byl i arcivévoda Ferdinand, který na sněmu zastupoval císaře Matyáše.⁴⁷² Jistě si lze představit výjimečně velkolepou slavnost, která mohla mít u příležitosti konfesního vyostřování na Moravě a v Čechách výrazně manifestační charakter.

Zdalo by se, že již stavbě konventu nestojí nic v cestě. Jenže jezuité a františkáni-bernardiní začali znovu klást kapucínům překážky s odvoláním na městské privilegium z doby Ferdinanda I., které zakazovalo stavět jakékoli budovy u městských hradeb, načež bylo kapucínům na zakoupených pozemcích zakázáno stavět.⁴⁷³ Do věci se tedy znovu vložil císař, který zvláštním reskriptem udělil kapucínům povolení stavět u městských hradeb.⁴⁷⁴

Václav NEŠPOR, *Dějiny města Olomouce*, Olomouc 1998, s. 24; Wilhelm NATHER, *Kronika olomouckých domů*, II. díl, Olomouc 2007, s. 262–263.

⁴⁶⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 169.

⁴⁶⁶ „(Jezuité a františkáni-bernardiní) svými promluvy podněcovali odpor proti bratřím (kapucínům) mezi obyvatelstvem, ti potom odpírali bratřím jakékoli almužny.“ – *Liber monasterii*, fol. 3v. Kapucínské letopisy se dokonce o jezuitech v této souvislosti zmiňují už jako o starém nepříteli: „jedovatou nenávist vyléval starý nepřítel (jezuité) proti nim (kapucínům)“ – *Kapucínské letopisy*, tom. I., s. 169.

⁴⁶⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 170.

⁴⁶⁸ Panovník se v Linci připravoval na generální říšský sněm, na kterém si chtěl zajistit dostatečnou vojenskou podporu k nadcházející válce s Turky.

⁴⁶⁹ Kavka z Říčan se do celého úsilí aktivně zapojil díky tlaku, jež na něj činil jeho švagr Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a jeho žena Polyxena. – PETŘIVALSKÝ, s. 65.

⁴⁷⁰ NA, *fond Morava*, inv. č. 5953, fol 3rv.; *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 170.

⁴⁷¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 171; *Liber monasterii*, fol. 3v–4r, 6v.

⁴⁷² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 171; Srov. PETŘIVALSKÝ, s. 66–67.

⁴⁷³ TAMTÉŽ, s. 172.

⁴⁷⁴ *Liber monasterii*, fol. 4r.

Dále napsal olomouckým měšťanům dopisy (z 30. 8. 1614 a 12. 11. 1614), v nichž je vyzývá, aby již nijak nebránili kapucínům v budování konventu, protože se tím staví proti jeho, císařské vůli, a naopak jim ve všem byli nápomocní.⁴⁷⁵

Dne 13. 8. 1615 kardinál Ditrichštejn slavnostně položil základní kámen budoucího konventu a kostela.⁴⁷⁶ Řádoví kronikáři při té příležitosti zaznamenali, že olomoučtí kanovníci kladli na základní kameny drobné mince.⁴⁷⁷ Stavitelé se potýkali ještě s dalšími obtížemi. Podle kapucínské tradice jim městská rada z popudu jezuitů zakázala na stavenišťe dovážet kámen. Z textu je patrný odpor řádů vůči sobě navzájem, silný je zvláště v konkurenčním ovzduší nových založení. Kapucíni se opět obracejí s žádostí o pomoc na císaře, ten jim zase vyhoví a nařizuje Olomoučanům, aby své rozhodnutí o zákazu dovozu kamene zrušili.⁴⁷⁸ Dle řádových kronikářů se situace v Olomouci obrátila zcela k lepšímu hlavně díky zázraku, který ukázal tamním obyvatelům, že kapucíni jsou skutečně „Bohem vyvolení“. Od té doby ochotně přispívali na potřeby řeholníků a již jim nečinili žádné nesnáze. Kapucíni totiž začali zázračně uzdravovat nemocné od horečky pomocí svatých obrázků s nejsvětějším jménem Ježíšovým, které pokládali na tělo pacienta. Za nemocné se dále usilovně modlili a oni po nějakém čase vstali z postele zcela zdraví.⁴⁷⁹

Další dvě zmínky o olomouckém konventu nás přenášejí až do roku 1618. Z relace *ad limina* kardinála Ditrichštejna vyplývá, že toho roku byl kapucínský konvent a kostel v Olomouci již skoro dostavěný.⁴⁸⁰ Tuto skutečnost nám potvrzuje i druhá událost z roku 1618, ta hovoří o tom, že v olomouckém konventu, konkrétně v nějaké jeho kapli, vznikl z popudu císaře Matyáše Rytířský řád křesťanského vojska Nejsvětější Panny a sv. Michala, který založili 17. 11. Karel Gonzaga, vévoda Neverský, Jan Petrigniani, vévoda z rodu Sforza a Michal Adolf z Althannu, hrabě.⁴⁸¹

Konvent a kostel se nedochovaly do dnešní doby. Nejdříve byly dne 28. 7 1619 z nařízení moravských stavů pobořeny a bratři byli vyhnáni z města. Ukazuje se tedy, že kapucíni budili za stavovského povstání podobný odpor jako jezuité. Kapucíni pak svůj

⁴⁷⁵ NA, *fond Morava*, inv. č. 5953, fol. 1r–2r.

⁴⁷⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 191.

⁴⁷⁷ S podobnou událostí se setkáváme i při popisu zakládacího rituálu vyškovského konventu, zde je vkládal olomoucký biskup Ditrichštejn. Patrně to byl nějaký řádový zvyk. – TAMTÉŽ, s. 215.

⁴⁷⁸ TAMTÉŽ, s. 191.

⁴⁷⁹ TAMTÉŽ, s. 170.

⁴⁸⁰ Archiv Secreto Vaticano, *fond Congr. Concilio*, Relat. Dioec., kart. 597A, fol. 510–515. Převzato od PETŘIVALSKÝ, s. 69–70.

⁴⁸¹ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích*. I.díl, Praha 2002, s. 106; PETŘIVALSKÝ, s. 70.

klášter obnovili na přelomu let 1622/1623, ale roku 1642 byl z rozkazu švédského generála Torstensonova znovu zbořen. Jeho materiál byl použit na opravu městského opevnění.⁴⁸² Nový olomoucký kapucínský konvent s kostelem Zvěstování Páně byl postaven již přímo ve městě (Dolní náměstí) roku 1661.⁴⁸³

4.5 České Budějovice – Konvent s kostelem sv. Anny

Na počátku roku 1614 se konal zemský sněm českých stavů, a to v Českých Budějovicích, neboť v Praze tehdy řádila morová epidemie. Matyáš svolal sněm, jelikož od stavů potřeboval souhlas k vypsání nové vojenské berně, hrozilo totiž obnovení vojenského konfliktu s Osmanskou říší. Stavové panovníkovi vyhověli jen částečně, a to pod podmínkou, že do roka svolá generální sněm České koruny, na kterém by se měly projednávat náboženské otázky.⁴⁸⁴

Na sněm, který trval od 29. 1. do 28. 2. 1614, se sjeli všichni přední představitelé českých stavů. Přicestovala sem i Matyášova choť Anna Tyrolská, která této příležitosti využila ke splnění přání svého kapucínského zpovědníka P. Cherubína, jinými slovy, aby zde podnítila založení jejich nového řádového konventu.⁴⁸⁵ Opět vidíme, jak fungovaly sociální sítě při kapucínském zakládání a jak byla sněmovní jednání vhodnou příležitostí pro organizování důležitých fundačních akcí. Budějovičtí katoličtí měšťané byli s tímto úmyslem svolní. Nyní zbývalo získat povolení nejbližší kapucínské provinční kapituly, která se konala 25. 4. téhož roku v Linci. K tomu došlo bez průtahů,⁴⁸⁶ a tak bylo možné odkoupit již předem vybranou lokalitu zaujímající místo devíti domů, které ležely východně od hlavního náměstí (v dnešní Kněžské ulici) a patrně zůstaly v dezolátním stavu po velkém požáru města roku 1597.⁴⁸⁷ Potřebné finance zajistilo císařské nařízení, jež umožnilo dvorské kanceláři vypsát zvláštní daň pro České Budějovice a okolí, jejíž výnos měl připadnout

⁴⁸² K dalším dějinám konventu základní literatura: FOLTÝN, s. 505–506; BUBEN, s. 410–411; PETŘIVALSKÝ, s. 70–76; RABAS, s. 50.

⁴⁸³ FOLTÝN, s. 506–509.

⁴⁸⁴ VOREL, *Velké dějiny ...*, s. 505.

⁴⁸⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 152. Srov. Petr ADAM, *Působení řádu Kapucínského v Českých Budějovicích v 18. století*, Diplomová práce ohájená na Historickém ústavu Jihočeské univerzity v roce 2001, s. 15; K. REBAN, *Po stopách sv. Auratiána, patrona Českých Budějovic*, ČKD 59/84, 1918, s. 422–424; F. MARDETSCHLÄGER, *Kurzgefasste Geschichte des Bisthums und der Diöcese Budweis zur Jubiläumsfeier ihres hundertjährigen Bestehens nach historischen Quellen bearbeitet*, České Budějovice 1885, s. 186–187; Karel PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů v Českých Budějovicích*, JSH 65, 1996, s. 65–71.

⁴⁸⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 157.

⁴⁸⁷ TAMTĚŽ, s. 153.

městské radě právě k zakoupení pozemků a k vybudování konventu.⁴⁸⁸ O celém projektu informoval generální komisař Jan z Benátek i pražského arcibiskupa Jana Lohelia, jenž s ním též souhlasil.⁴⁸⁹

Kapucíni byli do Českých Budějovic uvedeni císařskou rodinou již 24. 6. 1614.⁴⁹⁰ Císařovna Anna je ostatně pokládána za hlavní zakladatelku budějovického konventu.⁴⁹¹ Prvním kvardiánem této komunity se stal její zpovědník, již zmíněný P. Cherubín,⁴⁹² který s městskou radou (Kašparem Daudlebským ze Sternecka, Mikulášem Schanzem z Eisenbühlu a Jiřím Hirschem z Hirschecku) vyjednal, že již 9. 7. 1614 byly zbourány zbytky zmíněných městských domů,⁴⁹³ čímž vlastně začalo i budování vlastního konventu.⁴⁹⁴

Základní kámen budoucího kostela byl položen až o rok později, 1. 6. 1615. Této slavnosti se účastnil jako hlavní celebrátor pražský arcibiskup Jan Lohelius.⁴⁹⁵ Po dobu budování konventu působili kapucíni při farním kostele sv. Mikuláše. Od roku 1618 začali působit při svém nedostavěném kostele, konkrétně začali v něm německy kázat, což vyvolávalo velké spory s budějovickým děkanem Kryštofem Tomášem z Budějovic, který už od začátku nebyl kapucínům vůbec nakloněn. Kapucínský řád vnímal jako konkurenci, která mu odvádí farníky.⁴⁹⁶ K podobným rozepřím mezi řády a diecézním klérem ostatně docházelo už ve středověku. Opakované spory s budějovickými děkany definitivně rozřešil až pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu, který kapucínům na počátku svého episkopátu povolil kázat a zpovídat nejen v jejich konventním kostele, ale i ve farním kostele sv. Mikuláše.⁴⁹⁷ Vidíme, že podpora pražských i olomouckých loci ordináriů kapucínům se stala takřka tradicí. I to dokládá význam, který se jim pro rekatolizaci přikládal.

Konvent a kostel stavěli patrně samotní kapucíni a práce postupovaly ve srovnání s jinými kapucínskými konventy poměrně pomalu, protože až 1. 2. 1621 byl konventní kostel vysvěcen opět za účasti pražského arcibiskupa Lohelia ke cti patronky zakladatelky konventu

⁴⁸⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 168–169; BUBEN, s. 412–413; ADAM, s. 15.

⁴⁸⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 153–154.

⁴⁹⁰ TAMTÉŽ, s. 173.

⁴⁹¹ TAMTÉŽ, s. 157–158.

⁴⁹² MATĚJKA, *Seznamy...*, s. 216.

⁴⁹³ Srov. J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862, s. 24–26.

⁴⁹⁴ ADAM, s. 16.

⁴⁹⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 188–190. K osobnosti Jana Lohelia: Konstantinus PICHERT, *Johannes Lohelius. Sein Leben und seine Tätigkeit im Prämonstratenserorden und als Erzbischof von Prag*, in: *Analecta Praemonstratensia* 3, 1927, s. 124–140, 264–283, 404–422.

⁴⁹⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 172–173, 224–225.

⁴⁹⁷ ADAM, s. 16.

sv. Anny. Při této příležitosti bylo do konventu uvedeno prvních 18 řeholníků, opět poměrně vysoký počet.⁴⁹⁸

Konvent byl po úspěšném působení v době pobělohorské zrušen dvorským dekretem Josefa II. ze dne 31. 12. 1786. V dnešní době sídlí v objektu bývalého kapucínského konventu Teologická fakulta Jihočeské univerzity a konventní kostel sv. Anny slouží jako koncertní síň a kavárna.⁴⁹⁹

4.6 Roudnice nad Labem – Konvent s kostelem sv. Václava

Fundátory tohoto konventu byli Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna, a její manžel Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, kteří usilovali o příchod kapucínů do svého rezidenčního města již od roku 1612.⁵⁰⁰ Kapucínské letopisy však o tomto úmyslu jmenovaných manželů informují až roku 1614, kdy zaznamenávají žádost Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic z února zmíněného roku o uvedení kapucínů do Roudnice nad Labem, jež je adresovaná generálnímu komisaři pro česko-rakouský prostor Janu z Benátek.⁵⁰¹ Odpověď generálního komisaře na tuto prosbu neznáme, ale patrně budoucího knížete z Lobkovic neuspokojila, protože v řádových letopisech se nachází další kanceléřova žádost z téhož roku.⁵⁰² Generální komisař stejně o věci nemohl rozhodnout sám, záležitost totiž musela být projednána a schválena na nejbližší „provinční“ kapitule, která byla svolaná do Lince téhož roku. Proto se celé jednání protáhlo.

Na páté „provinční“ kapitule v Linci (25. 4. 1614) bylo konečně vyhověno přání šlechtické rodiny Lobkoviců a do Roudnice přišli dva řádoví stavitelé, *fabricatores*, k přehlednutí situace a zajištění příprav ke stavbě nového konventu.⁵⁰³ Jako místo stavby bylo nakonec vybráno volné prostranství před zámekem,⁵⁰⁴ kde byl 3. 5. 1615 také slavnostně vztyčen kříž a pražským arcibiskupem Janem Loheliem požehnan základní kámen budoucího konventu. Opět se patrně jednalo o významnou slavnostní příležitost, když u ní byl sám

⁴⁹⁸ FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 203; BUBEN, s. 413.

⁴⁹⁹ K dalším dějinám konventu základní literatura, především diplomová práce Petra ADAMA; FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 203–204, BUBEN, s. 412–413; *Kostel sv. Anny a bývalý klášter kapucínů v Českých Budějovicích*, in: Budivoi XV, č. 38, 1879, autor neuveden; Reinhold HUYER, *Der Landtag von 1614 und die Kirche St. Anna*, Budweiser Zeitung 1923, r. 68, 69; Ondřej CHVOJKA, *Dokumenty z bývalého kostela sv. Anny v Českých Budějovicích*, Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, České Budějovice 1988.

⁵⁰⁰ BUBEN, s. 413; FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 624.

⁵⁰¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 154.

⁵⁰² TAMTÉŽ, s. 156.

⁵⁰³ TAMTÉŽ, s. 157–158.

⁵⁰⁴ TAMTÉŽ, s. 173–174.

arcibiskup. Vedením stavby byl pověřen kapucín P. Gabriel Bavorský, který vytvořil i jeho stavební plány.⁵⁰⁵

Kapucíni v Roudnici nad Labem pobývali od doby položení základního kamene, prvním představeným zdejší komunity byl *Sanctus z Valletina*.⁵⁰⁶ Po dobu stavby konventu působili při farním kostele sv. Václava, kde také kázali nejdříve německy, od roku 1616 pak česky. Prvním českým řádovým kazatelem zde byl ustanoven P. Karel ze Slezska,⁵⁰⁷ jehož o rok později vystřídal P. Jáchym z Kostelce,⁵⁰⁸ který do dějin zdejšího konventu vstoupil mimo jiné i tím, že zde ztropil pohoršení se ženami a pak utekl od řádu.⁵⁰⁹

Výstavba roudnického konventu postupovala velmi pomalu a byla ještě pozdržena kvůli stavovskému odboji a událostem začínající třicetileté války. Zdejší kostel byl vysvěcen až 2. 8. 1628, konsekrátorem byl pražský pomocný biskup Šimon Brosius z Horštejna. Patrně na přání fundátorů konventu nesl kostel patrocínium sv. Václava, ale protože ve městě již toto zasvěcení existovalo, bylo zasvěcení doplněno o P. Marii.⁵¹⁰

Pod kapucínským kostelem se nachází i šlechtická hrobka Lobkoviců, kam byli pohřbeni oba jeho zakladatelé a jejich potomci, již zdejší konvent silně finančně podporovali. Klášterní areál fungoval až do roku 1950, kdy byl násilně zrušen zásahem komunistů. Po tomto roce zabrala klášterní komplex československá armáda, která ho využívala do poč. 90 let. Nyní je klášterní areál opuštěný a silně chátrá.⁵¹¹

4.7 Most – Konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie

Konvent v Mostě vznikl z iniciativy tehdejšího definitora komisariátu a budoucího provinciála česko-rakouské provincie P. Romana z Lodi,⁵¹² který se roku 1616 obrátil opět na českou královnu Annu Tyrolskou se žádostí, aby se pokusila prosadit uvedení kapucínů do královského města Mostu. Císařovna Anna prosbě vyhověla a napsala v této věci

⁵⁰⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 186.

⁵⁰⁶ MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 160.

⁵⁰⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 184.

⁵⁰⁸ TAMTĚŽ, s. 204.

⁵⁰⁹ TAMTĚŽ, s. 898. Bohužel můžeme odkázat jen na kusou informaci z indexu, protože podrobné vyprávění o této události bylo spolu s líčením stavovského povstání z kapucínských letopisů vyříznuto samotnými kapucíny v 19. století, kteří svoje letopisy v této době podrobili silné cenzuře.

⁵¹⁰ NA, *ŘK, RUKOPISY*, inv. č. 472, karta č. 407; srov. BUBEN, s. 414.

⁵¹¹ K dalším dějinám konventu základní literatura BUBEN, s. 414–415; FOLTÝN–SOMMER–VLČEK, s. 624–625; RABAS, s. 51; Bohumil MATĚJKA, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Roudnice nad Labem*, IV. díl, Praha 1898, s. 182–183.

⁵¹² MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 269–273.

mosteckým měšťanům.⁵¹³ Řád si toto místo nevybral náhodou. Kapucínská komunita zřejmě měla v severočeském městě tvořit určitou hráz pronikání protestantství do českých zemí.

Mostečtí se k úmyslu přivést kapucíny do svého města nestavěli zrovna příznivě, většina z nich se ostatně tehdy hlásila k protestantskému vyznání.⁵¹⁴ Proto celou věc podpořil ještě císař. I on napsal ve věci kapucínů Mosteckým, kteří se nakonec jeho vůli podvolují.⁵¹⁵ Plán založit mostecký konvent schválilo i samotné řádové vedení na šesté provinční kapitule 6. 5. 1616, která vyslala do města Mostu řádového stavitele P. Eusebia z Bergama,⁵¹⁶ aby zde zařídil záležitosti nutné k budování. Především měl vybrat lokalitu pro budoucí konvent, který měl vzniknout na někdejší Jezerním předměstí ve starém Mostu.⁵¹⁷ P. Eusebius z Bergama také velmi rychle vytváří stavební plány nového konventu a kostela,⁵¹⁸ a tak již během roku 1616 se pak začíná se stavbou konventu.⁵¹⁹ Stavba přilehlého kostela začala až o dva roky později. Konkrétně na slavnost Nanebevstoupení Krista položil a posvětil jeho základní kámen pražský arcibiskup Jan Lohelius, který tak byl u zakládání většiny kapucínských konventů ve své diecézi.⁵²⁰

Komunita kapucínských řeholníků působila ve městě od samého začátku budování konventu. Jejími superiory byli nejdříve řádoví stavitelé P. Eusebius z Bergama (1616–1617) a P. Ludvík z Benátek (1617–1618). Členem této komunity byl i německý kazatel P. Karel ze Slezska.⁵²¹

Hlavním donátorem stavby kapucínského konventu a kostelu v Mostě byl Vilém Popel z Lobkovic,⁵²² dále přispěli i Jiří Vratislav z Mítrovic, pozdější člen kapucínského řádu, a katoličtí mostečtí měšťané.⁵²³ Stavba trvala poměrně dlouho, musela být několikrát zastavena kvůli událostem stavovského povstání, takže kostel byl vysvěcen pražským arcibiskupem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu až 16. 5. 1627 ku cti Nanebevzetí P. Marie, sv. Viléma a

⁵¹³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 194, zde je opsaná odpověď mosteckých z 25. 8. 1615 ve věci kapucínského konventu.

⁵¹⁴ TAMTÉŽ, s. 194–195.

⁵¹⁵ TAMTÉŽ, s. 196.

⁵¹⁶ MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 164.

⁵¹⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 202.

⁵¹⁸ TAMTÉŽ, s. 206.

⁵¹⁹ TAMTÉŽ, s. 208–209. Tuto skutečnost potvrzuje i přehled výloh potřebných na stavbu mosteckého konventu v roce 1616 – SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, SPISY, inv. č. 35.

⁵²⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 226.

⁵²¹ TAMTÉŽ, s. 205, 220.

⁵²² *Lobkowiczové*, s. 93.

⁵²³ FOLTÝN–SOMMER–VLČEK, s. 384.

sv. Anežky Římské, tedy patronů fundátorů konventu (manželů Viléma a Anežky z Lobkovic).⁵²⁴ Konvent ani kostel se nedochovaly do dnešní doby, protože musely ustoupit, jako celé staré město Most, na přelomu 70. a 80. let 20. století těžbě černého uhlí.⁵²⁵

4.8 Vyškov – Konvent s kostelem Panny Marie Andělské

Iniciátorem založení tohoto konventu se stal opět olomoucký biskup František Ditrichštejn, který kapucíny pozval do poddanského města olomouckého biskupství v roce 1616, aby zde vymýtili luteránskou herezi.⁵²⁶ Tehdejší generální komisař Jan z Benátek nemohl o této záležitosti rozhodnout sám, muselo se počkat na verdikt nejbližší provinční kapituly, která se sešla ve Vídni 6. 5. 1616. Kapitula prosbě kardinála Ditrichštejna vyhověla, a tak se generální komisař a čtyři řádoví stavitelé (P. Bonaventura z Benátek, P. Eusebius z Bergama, P. Gabriel z Bavorska a P. Ambrož z Rovereta) vydali do Vyškova, aby zde vybrali vhodnou lokalitu ke stavbě jejich konventu.⁵²⁷ Nakonec si zvolili místo vedle biskupského vyškovského zámku a již 30. 5. 1616 zhotovili stavební plány vyškovského kapucínského areálu, který díky bohaté kardinálově nadaci mohl pojmout až 25 řeholníků.⁵²⁸

V září téhož roku se začalo se stavbou⁵²⁹ a 16. 5. následujícího roku kardinál Ditrichštejn vztyčil kříž a položil základní kámen na místě budoucího konventního kostela.⁵³⁰ Opět tedy nejvyšší prelát diecéze asistuje příchodu kapucínů. V důsledku válečných událostí byla stavba kostelu dokončena až 10. 8. 1622 (dle jiných pramenů až 1624), kdy jej vysvětil olomoucký pomocný biskup hrabě z Kolovrat ke cti P. Marii Andělské. Prvním představeným zdejší komunity se stal P. Cherubín z *Novo Solio* (1616–1618). Ve Vyškově působil i v době výstavby konventu český kapucínský kazatel P. Josef z Polska.

Ani vyškovský klášter se nedochoval do dnešní doby. Roku 1787 byl zrušen Josefem II., poté sloužil jako skladiště soli a roku 1857 byl skoro celý zbořen a na jeho místě byl vybudován městský hřbitov. Kostel zůstal zachován jako hřbitovní kostel.⁵³¹

⁵²⁴ BUBEN, s. 414.

⁵²⁵ K dalším dějinám konventu základní literatura: FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 383–385; BUBEN, s. 414–415; RABAS, s. 51; Johann Nep. CORI – Franz SIEGEL, *Geschichte der könig. Stadt Brüx*, Most 1889, s. 215, 228, 301–302, 305, 333.

⁵²⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 200–201.

⁵²⁷ TAMTÉŽ, s. 202.

⁵²⁸ TAMTÉŽ, s. 205–206.

⁵²⁹ TAMTÉŽ, s. 208.

⁵³⁰ TAMTÉŽ, s. 214–215.

⁵³¹ K dalším dějinám konventu základní literatura: FOLTÝN, s. 760–763; BUBEN, s. 415–416; Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften, I. Abteilung*, Olmützer

5. Řeholníci česko-rakouského komisariátu v dobách jeho ustavování

V roce 1599 přišlo do česko-rakouského prostoru třináct členů kapucínského řádu většinou italského původu, z toho osm do Prahy a pět zůstalo ve Vídni.⁵³² Během necelých devatenácti let tamního působení se počet členů několikanásobně zvýšil. Roku 1618 čítá nově se ustanovující provincie již 202 členů.⁵³³ Kde hledat kořeny takového oslňujícího úspěchu v dobách vyostřující se náboženské konfrontace, za níž měla katolická církev stále velmi komplikované postavení a jiné řády stále trpěly nedostatkem členů?

Za obrovským nárůstem bratří stojí dvě skutečnosti. Za prvé silná podpora komisariátu od italských provincií, především benátské.⁵³⁴ Primárním úkolem nově přicházejících italských členů bylo zajistit správu konventů a fungování komisariátu, což bylo možné jen díky zajištění formace pro nové kandidáty kapucínského řeholního života pocházející ze středoevropského regionu. Tímto se dostáváme k druhé okolnosti, která stojí za obrovským vzestupem početního stavu kapucínů u nás, a tou je poměrně početný dorost, když zohledníme náboženské poměry v tehdejších habsburských zemích. Lze jen poznamenat, že katolické instituce teprve v těchto letech sklízely první plody na poli rekatolizace. Kapucíni přitahovali pozornost i proto, že se obraceli na nižší vrstvy společnosti, byť původ jich samotných se dá z pramenů jen velmi těžko doložit. Snad nebyli tak „vybíraví“ jako jezuité, byli prostě noví, a proto atraktivní.

Italští kapucíni byli vysíláni do komisariátu většinou jen na nějakou dobu a po splnění úkolů⁵³⁵ odcházeli zpět do mateřských provincií. Takto z Itálie do Čech zavítali např. řádoví stavitelé,⁵³⁶ řemeslníci,⁵³⁷ umělci, již měli na starosti výzdobu nových kapucínských konventů

Erzdiöcese, Band V, Brünn 1860, s. 421; Karel Mojmir MICHÁLEK, *Historie města Vyškova ve stručném přehledu*, Vyškov 1847, s. 15–16; *Vlastivěda moravská. Vyškovsko*, red. Vladimír NEKUDA, Brno 1965, s. 299.

⁵³² Viz s. 45–46.

⁵³³ *Kapucínské letopisy*, tom. I; s. 242.

⁵³⁴ Viz s. 53.

⁵³⁵ Seznamy personálního obsazení všech nejdůležitějších řádových funkcí při jednotlivých konventech nalezneme v protokolech z provinčních kapitul, které jsou opsány v kapucínských letopisech. Proto poměrně přesně můžeme sledovat, kdo a kdy jaký úřad zastával. – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 100–102, 112–113; 120–121; 138–139, 156–157, 187, 202–205, 218–220, 239–242. Viz přílohy č. 2 a 3.

⁵³⁶ Řádoví stavitelé, které v kapucínských pramenech nalezneme pod označením *Fabricerij*, jsou v tomto období například už zmiňovaný P. František z Messiny, stavitel hradčanského konventu; P. Ludvík z Verony, stavitel konventů v Linci a Mostu či P. Gebriel z Piemonte spojený se stavbou konventu v Roudnici atd.

⁵³⁷ Například P. Ondřej z Cadubria [Itálie], člen benátské provincie, zručný řemeslník, † 17. 12. 1613 ve Vídni – *Necrologium*, s. 357.

a klášterů,⁵³⁸ a řádoví kazatelé. Italští *concionatores* byli ustavováni při kapucínských konventech v Praze na Hradčanech⁵³⁹ a ve Vídni u sv. Oldřicha. Většina příchozích bratří byla také v komisariátu pověřována čelnými úřady, počínaje funkcí generálního komisaře⁵⁴⁰ až po jednotlivé kvardiány konventů.⁵⁴¹ Kapucíni vstoupivší v našem regionu totiž neměli k takovému poslání ještě dostatečné zkušenosti. Dále italští „ostřílení“ a učení kapucíni měli na starost i dorost z této oblasti, zastávali tedy funkce novicmistru a lektorů teologie a filozofie. Místa obou noviciátů a řádových učilišť se neustále měnila podle toho, jak byly dobudovávány nové konventy, až se nakonec ustálila v posledních letech komisariátu takto: noviciát pro bratry laiky byl zřízen v Brně, noviciát pro kleriky fungoval při konventech v Olomouci a Křemži. Řádové studium filozofie bylo částečně ve Vídni a Linci, na něž navazovala řádová teologie vybudovaná při pražsko-hradčanském konventu.⁵⁴²

Průběh řádového studia prvních kapucínů v českých zemích si jen těžko dokážeme představit, neboť se nedochovaly žádné relevantní prameny. Určitě však nemůžeme hovořit o teologické a filozofické řádové škole ve smyslu, jak ji známe například z formace jezuitského řádu.⁵⁴³ A to už jen z toho důvodu, že v každém „ročníku“ byl zejména ze začátku třeba jen jeden kapucínský novic. Běžné v té době bylo také to, že jedinec, který měl na starosti vzdělání bratří, musel kvůli nedostatku řeholníků zastávat v konventu více funkcí, a tak se stávalo, že např. pražský řádový lektor teologie byl zároveň italským kazatelem nebo že brněnský kvardián byl zároveň novicmistr kleriků i laiků, později jen laiků. Tato přetíženost jistě ovlivňovala i možnost věnovat se důkladněji řádovým adeptům.⁵⁴⁴

Výše jsme uvedli, že kapucíni z Apeninského poloostrova se po splnění zadaného úkolu nebo po určité době strávené v provincii většinou vraceli zpátky do mateřských provincií. Na jejich místa byli postupem času uváděni kapucíni domácího původu anebo jiní italští, nově příchozí, „hostující“ spolubratři. Poměrně často se ale stávalo, že italští kapucíni

⁵³⁸ Nejznámější z nich je P. Kosma z Castro-Franco – viz s. 56.

⁵³⁹ V Praze byl italským kazatelem například v letech 1605–1607 P. *Silvius z Bassana* [Itálie], člen benátské provincie, zastával i funkci lektora filozofie, dvakrát byl definitivním komisariátem, † 3. 10. 1609 v Pasově. – *Necrologium* s. 282. Poté tuto funkci krátce zastával sv. Vavřinec Brindisi a po něm po dlouhá léta (1609–1615) P. *Basilus z Vincenzy*, (vst. 1598; nar. 1578); člen Benátské provincie, lektor filozofie, čtyřikrát definitorem, poslední vicekomisař a první provinciál česko-rakouské provincie (1618–1621); v provincii byl v letech 1610–1625, † 26. 3. 1638 Benátky – *Necrologium*, s. 91. Posledním italským kazatelem (1616–1618) při hradčanském konventu v době komisariátu byl Marek z Koper – *Necrologium*, s. 239. Viz příloha č. 3.

⁵⁴⁰ Viz Příloha č. 1.

⁵⁴¹ Viz Příloha č. 2.

⁵⁴² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 219–220, 241. Řádová formace v období raného novověku je blíže popsána na s. 28–30.

⁵⁴³ Kateřina VALNETOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006, s. 9–11.

⁵⁴⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I., s. 101, 113, 121, 139, 157, 208–209, 219, 241.

v komisariátu zůstali, což se většinou týkalo mladých členů řádu, kteří k nám byli vysláni těsně po skončení noviciátu nebo i během něho. Věčné sliby pak dotyční skládali do rukou česko-rakouského komisaře, a tak se stali novými členy budoucí česko-rakouské provincie. Takto „naturalizovaní“ Italové pak tvořili ne úplně zanedbatelný podíl mezi kapucíny těchto končin.⁵⁴⁵

Mezi léty 1599 až 1618 se v českých zemích vystřídaly desítky Italů. Z kapucínských letopisů, které většinou jen povšechně informují o tom, že do komisariátu přišli noví italští bratři, ale již neuvádějí ani jejich přesný počet, to nelze zjistit. Přesnou kvantifikaci dále komplikuje skutečnost, že v kapucínských řádových seznamech⁵⁴⁶ jsou uvedeni jen ti, kteří tu zemřeli, anebo ti, kteří u nás vykonávali vyšší řádové funkce.⁵⁴⁷ Nenajdeme zde „obyčejné“ italské spolubratry, již zde působili například jen pár let a pak se vrátili tam, odkud přišli.

Za skutečností, že v českém komisariátu se vystřídalo relativně velké množství Italů stojí i fakt, že mužům z jihu Evropy nesvědčilo moc dobře zdejší podnebí. Byli zvyklí na teplé oblasti Itálie. Z tamního podnebí ostatně vycházela i jejich řádová pravidla, která se ale nedala již tak snadno dodržovat za Alpami. A tak se velké množství Italů po příchodu do Čech velmi záhy roznemohlo, a buď byli posláni zpět do svého domova, anebo v Záalpi zůstali a někteří tu našli i smrt.⁵⁴⁸

Do česko-rakouského komisariátu nebyli jako výpomoc posíláni jen italští kapucíni, ale také se tu, byť v menším množství, objevovali i německy hovořící spolubratři z okolních nově vznikajících provincií, především z tyrolské. Ti přicházeli do komisariátu hlavně v počáteční době proto, že ovládali jazyk, kterým se dalo v novém prostředí domluvit. O německy hovořící kapucíny byl veliký zájem také vzhledem k potřebě německých kazatelů. Takto například roku 1606 přišel do provincie P. Marek z Wangenu, německy hovořící Švýcar, který se stal německým kazatelem v pražském kostele maltézských rytířů P. Marie Pod Řetězem. Téhož roku přišel do provincie P. Bonaventura z Innsbrucku, který se stal

⁵⁴⁵ Takovýmto příkladem je například br. Štěpán z Verony, který měl obláčku roku 1592 v benátské provincii. Roku 1605 ho však sv. Vavřinec z Brindisi určil pro česko-rakouský komisariát. K tomuto kapucínovi máme v řádových pramenech ještě mnoho zpráv. Prý vynikal trpělivostí a pokorou, po nočních chórových pobožnostech setrval na modlitbách až do rána a často měl zjevení duší z očiště, jimž pomáhal svou modlitbou. V době bitvy na Bílé hoře se prý modlil celou noc a časně ráno hlásil císaři Ferdinandu II., že katolická vojska vyhrála. Vynikl mnoha dalšími zázraky a zemřel v pověsti svatosti, † 12. 6. 1625 Vídeň-Nové Město – *Necrologium*, s. 169.

⁵⁴⁶ Např. NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 1–2.

⁵⁴⁷ Podařilo se nám dohledat celkem 61 italských kapucínů, kteří v česko-rakouském komisariátu jistě působili v letech 1599–1618, ale skutečné číslo bude pravděpodobně o dost vyšší.

⁵⁴⁸ Příkladem takového kapucína je například P. Ambrož z Urbina, který umírá † 18. 7. 1600 v Praze na Hradčanech, nepůsobil tedy v Čechách ani jeden rok – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 46.

německým kazatelem v brněnském farním kostele sv. Jakuba⁵⁴⁹ Se silicím podílem domácích členů pocházejících se ze střední Evropy, jež převážně hovořili německy, se z komisariátu vytráceli bratři z okolních německy hovořících provincií.

Co víme o kapucínech původem z českých a rakouských zemí? Mezi léty 1601 až 1618 vstoupilo do komisariátu dle našeho výzkumu celkem 178 členů⁵⁵⁰ (123 kandidátů do noviciátu pro kleriky a 55 kandidátů do noviciátu pro laiky),⁵⁵¹ kteří v řádu pak setrvali po zbytek života, což je opravdu velký počet vzhledem k náboženské situaci v tehdejší Evropě. První tři kandidáti vstoupili do řádu již roku 1601. Prvním klerikem vstoupivším do komisariátu se stal budoucí P. František Maria z Feldkirchu [Rakousko],⁵⁵² kterého do řádu přijal ve Vídni 24. 3. generální komisař sv. Vavřinec z Brindisi.⁵⁵³ O schválení kandidáta do řádu totiž rozhodoval generální komisař či vicekomisař komisariátu.

Během roku 1601 byli vzati do noviciátu ještě dva laikové.⁵⁵⁴ Pavel z Bamberku,⁵⁵⁵ který je označován za prvního laika komisariátu, a Štěpán původem z Vídně.⁵⁵⁶ V následujícím roce vstoupili do řádu další tři uchazeči, mezi nimiž byl i jeden

⁵⁴⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 101. V této pasáži kapucínských letopisů i jinde v souvislosti s údaji o příchozích kapucínech můžeme sledovat značnou stylizaci a vědomé budování obrazu kapucínů jako skvělých kazatelů: vždy, když někdo žádá kapucíny o kazatele do svého kostela, tak je to proto, že se doslechl o skvělém kapucínském kazatelském umění. Pravdou ovšem zůstává, že kapucíni se kazatelské službě věnovali velice intenzivně. A další skutečností je, že kazatelé stáli na vrcholu v kapucínské řádové hierarchii – Viz s. 29.

⁵⁵⁰ Německý řádový historik Emmeran Glasschröder (OFMCap.), vypracoval studii o přílivu dorostu v německy mluvících provinciích v období raného novověku. V této práci statistického charakteru, nalezneme jiný počet noviců vstoupivších do česko-rakouského komisariátu v letech 1600–1620. Emmeran Glasschröder zde uvádí číslo 146 (99 noviců-kleriků a 47 noviců-laiků). Bohužel nevíme, jak ke zmíněnému údaji došel: sám autor to neuvádí – Emmeran GLASSCHRÖDER (OFMCap.), *Der Nachwuchs des Ordens in Vergangenheit und Gegenwart*, in: *Aus dem Leben und Wirken des Kapuziner-Ordens*, Münster 1928, s. 145–152.

⁵⁵¹ K tomuto číslu jsme došli na základě bádání v těchto pramenech: 1) v kapucínských letopisech máme zaznamenány vstupy a úmrtí jednotlivých členů, takto se nám podařilo doložit celkem 138 kapucínů 2) jsme vycházeli ze seznamu členů kapucínského řádu, který byl sepsán roku 1772, kde jsme dohledali dalších 40 kapucínů – NA, *ŘK, RUKOPISY*, inv. č. 36, s. 3–5; 164–165. Tento seznam jsme si vybrali proto, že obsahuje přehled noviců laiků a noviců kleriků odděleně. Dále jeho nespornou výhodou je jeho přehlednost, která novice rozděluje dle roku vstupu. Dále jsme chtěli vycházet z nejnovějšího kapucínského nekrologia, které vytvořil Pacifik Matějka (OFMCap.) – *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo-Moraviae*, ed. Pacifik MATĚJKA, Praha 2009 – jenže se ukázalo, že obsahuje poměrně značný počet nepřesností, proto bylo třeba jeho výpověď korigovat dalšími prameny. Nekrologia se však dá dobře využít při dohledávání dalších životních osudů nových řeholníků, například jaké funkce v řádu později zastávali.

⁵⁵² P. František Maria z Feldkirchu, dlouholetý německý kazatel u sv. Jakuba v Brně, † 22. 7. 1642 Vídeň-Město – *Necrologium* s. 209.

⁵⁵³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 47–48.

⁵⁵⁴ TAMTĚŽ, s. 51.

⁵⁵⁵ Br. Pavel (vst. 1601); † 24. 10. 1645 Vídeň-Město. – *Necrologium* s. 303.

⁵⁵⁶ Br. Štěpán z Vídně (vst. 1601), † 11. 10. 1633 Most – *Necrologium* s. 290. K tomuto Štěpánovi se v kapucínských letopisech dochovala příhoda o tom, kterak ho pokoušel ďábel, jenž mu sliboval rozličné dary, pokud vystoupí od kapucínů – *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 53.

z nejslavnějších mužů české kapucínské provincie P. Valerián z Milána (Valerián Magni).⁵⁵⁷ V dalších letech nových členů neustále přibývalo: 1603 (12),⁵⁵⁸ 1604 (9),⁵⁵⁹ 1605 (5),⁵⁶⁰ 1606 (5),⁵⁶¹ 1607 (2),⁵⁶² 1608 (3),⁵⁶³ 1609 (7),⁵⁶⁴ 1610 (10),⁵⁶⁵ 1611 (12),⁵⁶⁶ 1612 (10),⁵⁶⁷ 1613 (12),⁵⁶⁸ 1614 (16),⁵⁶⁹ 1615 (22),⁵⁷⁰ 1616 (21),⁵⁷¹ 1617 (19)⁵⁷² a 1618 (7).⁵⁷³

Zajímavý obraz skýtá i statistika míst původu kandidátů, protože jen 29 (11 ze Slezska, 11 z Čech, 7 z Moravy) jich pocházelo z území spadajícího přímo pod Českou korunu. Valná většina ostatních přicházela ze Svaté říše římské národa německého, konkrétně z dnešního Německa 61 (především z Bavorska a Horních Frank), což je dáno i geografickou polohou, a 43 z rakouských zemí. Ze zbylých kandidátů dorazilo 31 z Apeninského poloostrova, 5 z Uher, 5 z Francie a po jednom z habsburského Nizozemí⁵⁷⁴ a Švýcarska. U dvou řeholníků se nám bohužel nepodařilo dohledat lokalitu jejich původu.⁵⁷⁵

Další informace k jednotlivým členům bohužel nemáme, nevíme například, z jakých sociálních vrstev pocházeli. Zjistit to lze jen u některých jedinců. Zejména pokud se narodili

⁵⁵⁷ P. Valerián z Milána (nar. 1586, † 29. 7. 1661 Salcburk); hrabě z Magni, lektor, třetí provinciál česko-rakouské provincie (1624–1626), apoštolský misionář Kongregace pro šíření víry v Čechách, sekretář a blízký spolupracovník pražského arcibiskupa Arnošta Vojtěcha z Harrachu, diplomat, srov. Stanislav SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, Praha 1983.

⁵⁵⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 69; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁵⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 70, 74, 78; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 85, 88; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 97, 104; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 111; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 116; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 123–124, 126; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶⁵ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 126; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3, 164.

⁵⁶⁶ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 131–132; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 3–4, 164.

⁵⁶⁷ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 133, 135, 139; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 4, 164.

⁵⁶⁸ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 139–140, 143, 148; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 4, 164.

⁵⁶⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 154, 164, 167, 174, 177; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 4, 164.

⁵⁷⁰ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 183, 188, 192, 195–196; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 4, 164.

⁵⁷¹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 198, 202, 205, 208–209; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 4–5, 164.

⁵⁷² *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 212, 217; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 5; 164–165.

⁵⁷³ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 222, 225; 236; NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, s. 5; 165.

⁵⁷⁴ Jedná se o později velmi známého kapucína P. Basilia z Aire (1591–1665), který byl jedním ze spolupracovníků arcibiskupa Arnošta Vojtěch z Harrachu, viz A. CATALANO, *Zápas o svědomí...*, Praha 2008.

⁵⁷⁵ P. Kalixt *Waldelingus*, † 3. 11. 1660 Vídeň-Nové Město; br. Matouš *Gelbonensis*, † 30. 1. 1647 Bruck an der Leithe.

do šlechtického stavu, je to v pramenech zaznamenáno.⁵⁷⁶ Poznamenejme ještě, že do noviciátu kapucínského řádu nebyli většinou přijímáni již vysvěcení kněží či řeholníci z jiných řádů. To se stávalo jen velmi sporadicky.⁵⁷⁷

Početní vzestup bratří v česko-rakouském komisariátu byl opravdu pozoruhodný a můžeme jej ilustrovat i díky protokolům pořízeným při příležitosti provinčních kapitul.⁵⁷⁸ Tyto dokumenty obsahují nejen záznam obsahu jednání, ale i přesný početní stav komisariátu. Díky tomu můžeme přibližně sledovat i jeho početní vzestup. Mezi léty 1599–1618 se konalo celkem osm provinčních kapitul. Bohužel jen protokoly z let 1606, 1607, 1617 a 1618 nás informují o početním stavu. Roku 1599 přišlo 13 kapucínů (z toho bylo 7 kněží, 3 klerici a 3 laici), roku 1606 se celkový počet již navýšil na 69 řeholníků (33 kněží, 17 kleriků, 19 laiků),⁵⁷⁹ roku 1607 opět vzrostl na 84 (39 kněží, 19 kleriků, 26 laiků).⁵⁸⁰ Posléze dli v pramenech mezera; pro léta 1608 až 1616 nemáme žádné záznamy o početním stavu provincie.

Další údaje jsou k dispozici až pro rok 1617, kdy v komisariátu bylo již 154 členů (63 kněží, 35 kleriků, 56 laiků).⁵⁸¹ Zdálo by se, že se počet bratří od roku 1607 navýšil „jen“ o 70, ve skutečnosti se však navýšil mnohem více, protože roku 1608 se od komisariátu odtrhla štyrské konventy: Štyrský Hradec, Lublaň a Bruck an der Mur, jež vytvořily další samostatný generální komisariát. Počet členů česko-rakouského komisariátu také silně ovlivnila morová epidemie z přelomu let 1613/1614, při které zahynulo nejméně 17 kapucínů. Ti se obětavě starali o nakažené černou smrtí.⁵⁸² A konečně roku 1618, v roce povýšení na provincii, měl komisariát celkem 202 členů (20 kazatelů, 69 kněží, 49 kleriků, 64 laiků) a k tomu ještě 12 noviců⁵⁸³ (2 novice-kněže, 7 noviců-kleriků, 3 novice-laiky).⁵⁸⁴

⁵⁷⁶ Těch bylo ve sledovaném období celkem šest: P. Valerián z Milána (vst. 1602), hrabě z Magni; P. Ludvík z Gorizie [Itálie] (vst. 1603), hrabě z Colloreda; P. Vavřinec z Weixelbaumu [Rakousko] (vst. 1605), baron z Hoffkirchu; P. Václav ze Švábska (vst. 1617), rytíř ze Schinenu, klerik; Ludvík z Bavorska (vst. 1612), baron z Tannberka, klerik; P. Matyáš z Verony (vst. 1615) baron – *Necrologium* s. 35, 176, 190, 216, 298, 329.

⁵⁷⁷ Takovouto výjimku představuje například P. František ze Slezska (vst. 1611), který byl před vstupem ke kapucínům cisterciáckým převorem v Sedlci. Zemřel na mor v Praze na Hradčanech roku 1613. – *Necrologium* s. 238.

⁵⁷⁸ Tyto protokoly nalezneme opsané v kapucínských letopisech (viz pozn. č. 535)

⁵⁷⁹ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 102.

⁵⁸⁰ TAMTÉŽ, s. 113–114.

⁵⁸¹ TAMTÉŽ, s. 220.

⁵⁸² TAMTÉŽ, s. 139–145.

⁵⁸³ Počty noviců jsme u předchozích let neuváděli a ani jsme je nezahrnovali do celkové statistiky členů v provincii, protože poměrně velké množství z nich odešlo před složením prvních slibů.

⁵⁸⁴ *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 242.

Narůstajícímu počtu členů odpovídal i zvětšující se počet konventů. V době ustanovení komisariátu (1600) byly položeny základní kameny tří konventů (Praha, Vídeň, Štýrský Hradec) a v době povýšení na provinci měl komisariát již 13 konventů, z toho v českých zemích v následujících lokalitách: Praha-Hradčany, Brno, Mikulov, Olomouc, České Budějovice, Roudnice nad Labem, Most a Vyškov. V rakouských zemích se jednalo o Vídeň (u sv. Oldřicha), Linec, Křemži, Pasov a Štýr (Steyer). K tomu je již v této době (tj. 1618) rozhodnuto o vybudování konventů: Vídeň-Město (Habsburská hrobka), Vídeň-Nové město a Valtice.⁵⁸⁵

Z předešlých čísel by se zdálo, že česko-rakouský komisariát po celou dobu svého trvání velmi vzkvétal a že kapucíni byli v našem prostoru velmi oblíbeni. Vždyť jen v českých zemích dokázali za osmnáct let svého působení založit celkem osm konventů, což počtem převyšuje i sedm kolejí úspěšného Tovaryšstva Ježíšova, které zde působilo již od roku 1556.⁵⁸⁶ Kapucíni sice u nás dokázali vybudovat osm úplně nových konventů, ale to jen díky dorostu, který nepocházel z Čech. Členy komisariátu byli především německy hovořící kapucíni, jejichž představenými bývali Italové. Proto také kapucíni ve svých řádových kostelech kázali především německy, jen v kostelech při konventech v Roudnici nad Labem a Vyškově působili čeští kazatelé.⁵⁸⁷

Kapucínský řád měl vazby především na panovnický dvůr,⁵⁸⁸ vyšší katolické stavy a katolické církevní hodnostáře, již byli jeho podporovateli, ale u středních a nižších vrstev obyvatelstva již tak oblíben zcela určitě nebyl. Jako jiní příslušníci řeholního stavu budili mezi obyvatelstvem, stále z velké části nekatolickým, značný odpor. Tuto skutečnost si můžeme doložit na několika příkladech, kdy byli kapucínští řeholníci napadeni. Například roku 1606 šli tři klerici z Brna, kde ukončili noviciát, do Prahy studovat filosofii. Při této cestě zažili nesčetná příkoří a jen díky „božímu zásahu“ ji přežili.⁵⁸⁹ Téhož roku se dle

⁵⁸⁵ Jen konvent ve Valticích se nepodařilo vybudovat. Viz s. 65.

⁵⁸⁶ Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo, Jezuité v Čechách*, Praha 1995, s. 73.

⁵⁸⁷ *Kapucínské letopisy*, tom I, s. 204.

⁵⁸⁸ Viz. s. 64.

⁵⁸⁹ „Z rozhodnutí otce provinciála se vydali po ukončení provinční kapituly tři klerici z Brna do Prahy ke studiu řádové filozofie. Když šli přes náměstí jednoho nejmenovaného městečka, obyčejný heretický lid viděl jejich nezvyklé oblečení (hábit), jež prozrazovalo jejich katolictví. Tito tři klerici (Karel Slezan z Vratislavy, Jeroným z Brixenu a Cherubín, Maďar z Nového Stolce) byli napadeni heretickým lidem, obtěžkaným zbraněmi. Odevšad na ně útočil ve skupinkách. Když došlo k té největší vřavě, byli kapucíni nakonec dohnáni svými pronásledovateli. Zacházeli s nimi velmi krutě, konkrétně jeden heretik vytáhl meč a chtěl s ním zabít jednoho z kapucínů (Cherubína), ten se mu však se vší šikovností vyhýbal, ale stejně nemohl uniknout smrtelné ráně. Bratru Jeronýmovi se zabodla hozená velká sekyra do zad tak, že to pak cítil ještě několik měsíců. Když toto všechno viděl bratr Karel, začal se smiřovat se smrtí, padl na kolena a modlil se k nebi. To rozčílilo ještě více jiného heretika, který ho chtěl okamžitě zabít úderem meče do šíje, ale v poslední chvíli byl zastaven jiným

kapucínských letopisů udál další podobný incident, jehož aktérem je i Valerián Magni, který ještě s jedním klerikem cestoval z Vídně do Prahy, kde měli pokračovat v řádové formaci studiem filozofie.⁵⁹⁰ Ve výčtu takovýchto událostí bychom mohli ještě dlouho pokračovat, kapucínské narativní prameny jich obsahují velké množství.

Při práci s takovými informacemi si samozřejmě uvědomujeme, že kapucíni při jejich zaznamenání chtěli zdůraznit, nakolik kacířské byly Čechy a Morava před bitvou na Bílé hoře, a jak se potom obrátily především díky kapucínskému misijnímu úsilí. Dále je z těchto událostí patrná i jistá snaha o beatifikaci svých členů, ale i přesto si myslíme, že také tyto „příběhy“ ukazují jednu z tváří působení kapucínskému řádu v našem prostoru. Můžeme je použít jako kontrast k personálně nesporně úspěšnému etablování kapucínskému řádu, který v česko-rakouském prostředí v námi sledovaném období dokázal až „neuvěřitelně“ zvýšit počet svých bratří. Dále bychom chtěli poukázat i na poměrně velký počet útěků kapucínských řeholníků, například jen během roku 1618 odpadli od kapucínů čtyři řeholníci, kteří pak byli po dopadení souzeni generálním komisařem ve Vídni, jenž je odsoudil ke klášternímu žaláři.⁵⁹¹ Apostaty můžeme také brát jako určitou revizi k obrovskému početnímu nárůstu česko-rakouského komisariátu.

člověkem, jenž byl poslán z Boží prozřetelnosti. Nakonec se všem třem podařilo utéci z velkého nebezpečí jejich života.“ – Kapucínské letopisy, tom. I, s. 102.

⁵⁹⁰ „Šli z Vídně přes Žďár nad Sázavou, kde se jim dostalo pomoci od cisterciáků – mohli u nich přespat a dostali jídlo a průvodce na cestu. Ale co se nestalo. Kousek dále po cestě do Prahy se potkali s vojenskými jednotkami, které je o vše okradly, bohatě je zahrnuly urážkami, a dokonce jim usilovaly o život. Poté se opuštění a okradení kapucíni odebrali do nejbližší hospody pro radu, protože neznali cestu a český jazyk. Chtěli zde poprosit i o nocleh, ale opět s nimi bylo nakládáno nestoudně, tentokrát od jiných vojáků. Drzý kacíř – voják vzal pušku, přiložil ji k hlavě bratra Valeriána s výhrůžkou, aby mu dal peníze, nebo ho zabije, což se díky Boží prozřetelnosti nakonec nestalo. Bůh totiž poslal jiného vojáka, který zastavil započaté konání. Aby se voják přesvědčil, že bratr Valerián opravdu nic nemá, nestoudně mu ještě prohledával hábit. (...) – TAMTĚŽ, s. 102–103.

⁵⁹¹ Tito čtyři řeholníci nebyli zdaleka výjimkou, ale bohužel v důsledku cenzury kapucínských letopisů, která byla provedena v 19. století, se o nich nic bližšího nedozvíme. Pasáže o „černých ovcích“ řádu byly totiž přeškrtnuty a zaškrtnuty. Zbyly nám jen o nich zmínky v indexu prvního dílu kapucínských letopisů. – TAMTĚŽ, s. 898–899.

Závěr

Počátky působení kapucínského řádu v českých zemích patří k nejspletitějšímu období jeho dějin. Zdálo by se, že vyprávět příběh jednoho řádu v určitém časovém horizontu nebude tak složité. Ovšem jako náročné se již ukázalo udržet čtyři hlavní linie výkladu, celořádovou, provinční, jednotlivých konventů a osobnostní,⁵⁹² jejichž prolínání pokládáme za smysluplné při vysvětlování řádových dějin.

V první řadě jsme sledovali etablování kapucínského řádu v habsburských zemích, zvláště pak českých. Dále jsme se zaměřili na legislativní vývoj celého řádu a organizační strukturu česko-rakouského generálního komisariátu. Zdůrazňujeme, že zdejší usazení a následný rozvoj kapucínských konventů s sebou přineslo mnoho problémů, jež řád musel řešit. Jedná se především o potíže spojené s odlišným klimatem zaalpské oblasti. Ta totiž kladla úplně jiné nároky na způsob jejich řeholního života. Dále minoritně katolická společnost pověřovala nově příchozí, většinou italské kapucíny, spoluprací na rekatolizaci. Kapucínský řád se rovněž musel potýkat s nepřátelstvím ze strany protestantů, a to jak od šlechty, měšťanů, tak poddanského lidu. Jejich hostilita se projevovala průtahy při výstavbě některých jejich konventů či útoky na samotné řeholníky. Je třeba zdůraznit, že konfliktní situace se neomezovaly jen na střety s nekatolickým prostředím. Již v době předbělohorské, v níž římskokatolická církev má velmi problematické postavení, braly některé katolické instituce a řeholní řády kapucíny za svoji konkurenci a snažily se zbrzdit jejich šíření. Zpočátku jim nepřál ani samotný císař a český král Rudolf II. Situace se ale změnila s nástupem jeho bratra Matyáše.

Při analýze problémů, jež jsme výše nastínili, jsme vycházeli z řádových provinčních letopisů coby z primárního pramene. Zmíněné analýzy jsou pro pochopení kapucínského působení v zemích Koruny české nezbytné, neboť v mnohém případě jsou vlastně jediným možným zdrojem informací. Samozřejmě jsme si vědomi faktu, že ony písemnosti vznikly mnohem později než události, které popisujeme, a jako takové spíše zrcadlí po generace předávanou řádovou tradici než „objektivní“ skutečnost. Ale na druhou stranu poskytují nejpodrobnější obraz o počátcích řádu v českých zemích, byť se značnou dávkou „kapucínské stylizace“. Dále tvoří kostru, na niž lze navázat i ostatní prameny. Lze předpokládat, že poměrně spolehlivě zachycují např. jména řeholníků, která byla patrně na jejich základě evidována v periodicky obnovovaných seznamech, nekrologiích.

⁵⁹² Jmenovanou linií myslíme osobnosti řeholníků a jejich příběhy, které již v těchto dobách z řádové tradice vyvstávají.

Zároveň musíme konstatovat, že kapucínské letopisy obsahují velké množství chyb, které podle možností opravujeme. Nevycházíme totiž jako dosud většina badatelů jen z narativních pramenů, anebo dokonce jen z Rabasova stěžejního díla ke kapucínskému řádu (které ovšem vzniklo opět hlavně na základě letopisů), ale přihlížíme i k jiným pramenům, zejména normativním a korespondenčním, s jejichž pomocí se snažíme historické nesrovnalosti korigovat. Právě v kombinaci různých typů pramenů lze spatřovat snad určitý přínos této práce.

Velký rozvoj řádu tak, jak jsme jej představili, byl na daném území v letech 1599–1618 umožněn díky několika okolnostem. Za faktem, že česko-rakouský generální komisariát již roku 1618, a to po devatenácti letech tamní činnosti, mohl být povýšen na samostatnou provincii,⁵⁹³ stojí především velká podpora pražských i olomouckých loci ordináriů, která se stala takřka tradicí, jež dokládá význam kapucínskému řádu pro rekatolizaci. Dotyčná pomoc jednotlivých arcibiskupů a biskupů by samozřejmě sama o sobě nestačila k dostatečnému rozvoji komisariátu. Jako rozhodující se ukázala být subvence, kterou řád obdržel od panovnického rodu Habsburků, hlavně od Matyáše a jeho ženy Anny Tyrolské. Ti se zasloužili o zřízení nejméně jednoho kapucínskému konventu, mimo jiné i o nejznámější kapucínský řeholní dům v Evropě Vídeň–Město, který později sloužil jako habsburská hrobka. Když porovnáme osobnosti fundátorů jednotlivých kapucínských konventů česko-rakouského komisariátu, zjistíme, že vedle panovnického rodu Habsburků se o úspěšné usazení kapucínů v českých zemích velice zasloužila ještě šlechtická rodina Lobkoviců. Kapucíny podporoval také František z Ditrichštejna a v jednotlivých případech další špičky dobové společnosti, například Ladislav Berka z Dubé, Jan Barvitijs.

Dalším rozhodujícím faktorem velkého rozmachu kapucínů u nás byla jejich malá finanční nenáročnost, díky které i snadněji získávali donátory. Druhým stěžejním aspektem u výstavby kapucínských konventů byla stavební jednoduchost, s níž souvisela rychlost práce. Řeholní domy jsme porovnávali nejen podle osob zakladatelů, ale i podle patrocinií jejich přilehlých kostelů. Z komparace vyplývá, že kapucínské klášterní chrámy nesou zasvěcení, které odpovídá řádovým světcům (Praha-Hradčany, Brno, Mikulov, Vyškov) anebo patronům donátorů (České Budějovice, Roudnice nad Labem, Most). Konventy dále můžeme srovnávat podle typu měst jejich vzniku. Dojdeme k celkem jasnému závěru: Buď se jednalo o královská města, kde měli velký vliv katoličtí měšťané, výjimku v tomto ohledu představuje pouze Most, anebo o poddanská města s katolickou vrchností. Kapucíni tedy před rokem 1618

⁵⁹³ Česko-rakouská provincie v roce svého ustanovení čítala 13 konventů o 202 řeholnicích, mezi nimiž již převážnou většinu tvořil domácí dorost. Viz s. 88–95.

působili převážně v místech, kde katolická církev již měla jisté postavení. Zde se snažili o prohloubení katolického náboženského života. Při výběru lokalit byly významné i sociální sítě, obzvláště zajímavou je role důležitých společenských událostí, jako jsou korunovace a zasedání zemského sněmu, jíž se využívalo při navazování kontaktů pro založení konventu (Č. Budějovice, Mikulov). Posledním jevem, jež jsme u jednotlivých kapucínských klášterů sledovali, bylo jejich působení na své bezprostřední okolí, které se projevovalo především běžnou pastorační činností, během níž kladli – i v duchu postulátů potridentské církve – veliký důraz na kazatelství. Dále organizovali slavná flagelantská procesí, jež jsou spojena především s hradčanským konventem a na nichž byly k vidění až brutální projevy a důkazy zbožnosti, tolik specifické pro kapucínský řád. Velké množství jejich konventů bylo také opřeno zázraky a legendami, čímž si lid dokládal boží vyvolenost tohoto řádu. Své renomé kapucíni získávali také díky obětavé pomoci těm nejpotřebnějším, například péčí o nakažené morem při epidemii z přelomu let 1613/1614.

Za úspěchem kapucínů v konfesně pestré střední Evropě stojí i velmi silný domácí dorost, který řád dokázal přesvědčit díky svému propagovanému řeholnímu ideálu. Tímto krokem kapucíni získali lidský potenciál na osazení svých konventů a na rekatolizační činnost. Všechny zmíněné prvky jim již před bitvou na Bílé hoře umožnily v českých zemích položit základy následného velkého rozkvětu.

Seznam použitých zkratek

<i>APA</i>	fond Archiv pražského arcibiskupství
<i>an</i>	a následující strany
<i>Bd.</i>	Band, svazek
<i>bl.</i>	blahoslavený
<i>br.</i>	bratr
<i>ČČH</i>	Český časopis historický
<i>ČKD</i>	Časopis katolického duchovenstva
<i>inv. č.</i>	inventarizační číslo
<i>fol.</i>	folio, list
<i>kart.</i>	karton
<i>KPK</i>	Kapucínská provinční knihovna
<i>MZA</i>	Moravský zemský archiv v Brně
<i>MVGDB</i>	Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen
<i>NA</i>	Národní archiv v Praze
<i>např.</i>	například
<i>obr.</i>	obrázek
<i>OFM^{Cap}</i>	Ordo Fratrum Minorum Capucinatorum, Kapucíni
<i>P.</i>	Páter, kněz
<i>r</i>	recto, licho-pravá, lícová strana
<i>r.</i>	rok
<i>Rkp.</i>	rukopis
<i>ŘK</i>	fond Kapucíni – provincialát a konventy
<i>roč.</i>	ročník
<i>s.</i>	strana
<i>SAP</i>	Sborník archivních prací
<i>SHK</i>	Sborník historického kroužku
<i>sign.</i>	signatura
<i>SOA</i>	Státní oblastní archiv
<i>sv.</i>	svatý
<i>tom.</i>	tomus, díl
<i>v</i>	verso, sudo-levá, rubová strana
<i>ZAO^{OpOl}</i>	Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Seznam pramenů a literatury

I. Seznam pramenů

A. Prameny nevydané (archivní)

- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 390, Provinční anály, I. díl (*Liber seu Protocollum totius Provinciae Boëmo–Austriacae Styriacae Ordinis Fratrum Minorum Capucinatorum*)
- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 391, Provinční anály, II. díl (*Liber secundus Rerum memorabilium Provinciae Boëmiae, Austriae et Moraviae*).
- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 394, Provinční anály, V. díl (*Liber quintus Rerum memorabilium Provinciae Boëmiae, Austriae, Moraviae et Silesiae*).
- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 403, Provinční anály, XIII. díl (*Liber tertius decimus Rerum memorabilium Provinciae Boëmiae, Moraviae et Silesiae*).
- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 412, Provinční anály, XXIV. díl (*Index Rerum totius archivi: index Annalium Patrum Capucinatorum Provinciae Boëmiae*).
- KPK, RUKOPISY, sign. Rkp. 544, Pamětní kniha kapucínského konventu v Praze na Hradčanech (*Protocollum seu Historia domestica Conventus Hradschinensis, tomus primus*).
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 6, Listina o vysvěcení hradčanského kapucínského kostela.
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 7a, Povolení pro hradčanský konvent modlit se hodinky v zimním chóru.
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 8, Hradčanský kapucínský konvent obdržel ostatek sv. Vavřince.
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 9, Papež Pavel V. potvrzuje stanovy bratrstva Utrpení Ježíše Krista.
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 11, Listina o vysvěcení brněnského kapucínského kostela.
- NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 13, Listina o vysvěcení kaple P. Marie v brněnském kapucínském kostele.
- NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 5, Korespondence týkající se uvedení kapucínů do Čech.
- NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 34, Seznam členů řádu (*Nomina omnium Patrum et Fratrum*).
- NA, ŘK, RUKOPISY, inv. č. 36, Seznam členů řádu. (*Catalogus Patrum et Fratrum Capucinatorum Provinciae Bohemiae ab origine eiusdem ..., anno 1772 compilatus...*).

- NA, *ŘK*, RUKOPISY, inv. č. 44, Seznam členů řádu (*Catologus defunctorum Provinciae Bohemiae et Austriae*).
- NA, *ŘK*, RUKOPISY, inv. č. 66, Pamětní kniha bratrstva mrskačů (*Confraternitae flagellantium*).
- NA, *ŘK*, RUKOPISY, inv. č. 98, Prov. kapituly (*Protocollum sive liber provincie*).
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 173, kart. 311, Historie českobudějovického konventu.
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 293, karton č. 340, Prameny k mikulovskému kapucínskému konventu v 17. století.
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 298, kart. 340, Stručná historie mikulovského konventu.
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 472, karton č. 407, Prameny k vysvěcení roudnického konventu.
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 475, kart. 407, Historie roudnického konventu.
- NA, *ŘK*, SPISY, inv. č. 606, kart. 494, Historie vyškovského konventu.
- NA, *APA*, inv. č. 3460, Korespondence pražských arcibiskupů s kapucínským řádem.
- NA, *fond Morava*, inv. č. 5953, Dopis císaře Matyáše Habsburského ve věci Olomouckého kapucínského konventu.
- MZA Brno, *Rodinný archiv Ditrichštejnů*, kart. 440, inv. č. 1908/74. Dopis P. Mikuláše z Rebsteina olomouckému biskupovi Ditrichštejnovi, v němž popisuje svůj pobyt v Olomouci 1614.
- MZA, *Kapucíni Brno*, inv. č. 1, Kronika brněnského kapucínského konventu (*Protocollum rerum memorabilium utriusque conventus Brunensis*).
- ZAOpOl, *Archiv olomouckého arcibiskupství*, inv. č. 118, sign. 39, Kopiař latinské korespondence biskupa Ditrichštejna 1612–1617.
- ZAOpOl, *Kapucíni Olomouc*, Kroniky, inv. č. 5. Pamětní kniha kapucínského konventu v Olomouci (*Liber memorabilium notatu dignorum quae contigerunt fuiris temporibus, inceptus anno MDCLXXXV ab admodum venerando Patre Demetrio Gynsburgensi Svevo tunc temporis loci guardiano*)
- ZAOpOl, *Kapucíni Olomouc*, Kroniky, inv. č. 6. Kronika olomouckých kapucínů (*Historia domestica a prima Olomucensis monasterii fundatione inchoata anno 1685 ab admodum venerando Patre Demetrio Gynsburgensi Svevo tunc temporis loci guardiano*).
- ZAOpOl, *Kapucíni Olomouc*, Kroniky, inv. č. 7. Pamětní kniha kapucínského konventu v Olomouci (*Chronologische Darstellung der Gründung und des Fortbestandes der Capuciner Ordens Niederlassung in Olmütz.*)

- SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, inv. č. 3–7, Knihy memorabilií.
- SOA Litoměřice, *Kapucíni Most*, inv. č. 35, Přehled výloh k výstavbě mosteckého kapucínského konventu.

B. Prameny vydané

- *Bullarium Capucinatorum*, ed. Michael WICKART, tom. I–VII, Roma 1740–1752.
- *Františkánské prameny*, I. díl, ed. Ctirad Václav Pospíšil, Olomouc 1999.
- *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna. 1602-1633*, ed. Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA, Praha 1997.
- *Necrologium Capucinatorum Provinciae Boemo–Moraviae*, ed. Pacifik MATĚJKA, Praha 2009.
- *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, ed. Pavel MAREK, České Budějovice 2008.

II. Seznam literatury

- Petr ADAM, *Působení řádu kapucínů v Českých Budějovicích v 18. století*, Diplomová práce obhájená na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity, České Budějovice 2001.
- Dieter ALBRECHT, *Maximilian I. von Bayern 1571–1651*, München 1998.
- Klemens ARNOLD, *Der Franziskusorden – Die Kapuzinerinnen in der Schweiz*, Bern 1974.
- *Atlas geographicus capuccinus, Romae* 1993.
- Matyáš BAJGER, *Knihovny kapucínských klášterů v Čechách a na Moravě*, Diplomová práce ohájená na Filozofické fakultě Masarykovy university, Brno 2004.
- Pavel BALCÁREK, *Kardinál František z Ditrichštejna (1560–1636)*, Kroměříž 1990.
- Marco BARTOLI, *Svatá Klára*, Praha 2004.
- Friedrich Wilhelm BAUTZ, *Gregor IX*, in: Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon, Bd 2, Hamm 1990, s. 317 an.
- Bernard BARTOŇ, *Dějiny řádu kapucínského se zřetelem na českomoravskou provincii*, samizdat 1980.
- Markéta BARTOŠOVÁ – Teresie CVACHOVÁ, *Pražská loreta, průvodce poutním místem*, Praha 2001.
- Václav BĚLOHLÁVEK, *Knih památní na sedmisetleté založení českých křížovníků s červenou hvězdou*, Praha 1933.

- Rill BERND, *Kaiser Matthias (Bruderzwist und Glaubenskampf)*, Graz – Wien – Köln 1999.
- Monika BERTHOLD, *Kardinal Khlesl als Publizist und in der Publizistik seiner Zeit*, Wien 1967.
- Maria BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.
- Vlastimil BLAŽEK, *Loretánská hudba*, Národní listy 13.9. 1928.
- Lenka BOBKOVÁ – Luděk BŘEZINA – Jan ZDICHYNEC, *Horní a dolní Lužice*, Praha 2008.
- Klement BOROVIČ, *Antonín Brus z Mohelnice*, Praha 1873.
- Milena BRAVERMANOVÁ – Michal LUTOVSKÝ, *Hrobky, hroby a pohřebiště českých králů a knížat*, Praha 2001.
- Berthold BRETHOLZ, *Brünn, Geschichte und Kultur*, Brünn 1938.
- Milan BUBEN, *Rytířský řád křížovníků s červenou hvězdou*, Praha 1996.
- Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích*. I.díl, Praha 2002.
- Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, I. svazek, Praha 2006.
- Jan BUKOVSKÝ, *Loretánské kaple v Čechách a na Moravě*, Praha 2000.
- Pavla BURDOVÁ – Marie ČERMÁKOVÁ, *Inventář – Řádový archiv kapucínů, díl II.–Akta 16.-20.století*, Praha 1957.
- Václav BŮŽEK a kol., *Úvod do studia historie*, České Budějovice 1994.
- Franco CARDINI, *František z Assisi*, Praha 1998.
- Constanzo CARGNONI, *Po stopách kapucínských svatých: kapucínský kalendář svatých, blahoslavených, ctihodných a služebníků Božích*, Kostelní Vydří 2007.
- Constanzo CARAGNONI, *Fрати cappuccini – Documenti e testimonianze del primo sedilo*, I. díl, Perugia – Roma 1988.
- Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí, kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598 – 1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.
- Johann Nep. CORI – Franz SIEGEL, *Geschichte der könig. Stadt Brüx*, Most 1889.
- Charles A. COULOMBE, *Náměstkové Kristovi, životopisy papežů*, Praha 2004, s. 384–386.
- TOMÁŠ ČERNUŠÁK, *Pražská nunciatura a počátky Katolické ligy*, in: ČČH 2010 (108), s. 144–125.
- Ivana ČORNEJOVÁ, *Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách*, Praha 1995.

- Ivana ČORNEJOVÁ – Jiří RAK – Vít VLNAS, *Ve stínu tvých křídel ... Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995.
- Karel DACHOVSKÝ, *Sv. Karel Boromejský*, Praha 1995.
- Jaroslav DŘÍMAL – Václav PÉŠA, *Dějiny města Brna I.*, Brno 1969.
- Max DVOŘÁK, *Maria Loreto am Hradschin zu Prag*, Praha 1882.
- Angelikus EBERL, *Geschichte der Bayrischen Kapuziner-Ordensprovinz (1593-1902)*, Freiburg 1902.
- František ECKERT, *Posvátná místa královského hlavního města Prahy*, I. díl, reprint, Praha 1996.
- Martin ELBEL, *Bohemia Franciscana: františkánský řád a jeho působení v českých zemích v 17. a 18. století*, Olomouc 2001.
- Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět*, Praha 1997.
- Dušan FOLTÝN – Petr SOMMER – Pavel VLČEK, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- Dušan FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha 2005.
- Radek FUKALA, *Slezsko – neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*, České Budějovice 2007.
- Josef GELMI, *Papežové: od svatého Petra po Jana Pavla II.*, Praha 1994.
- Antonín GINDELY, *Rudolf II. und seine Zeit*, Bd. 2, Praha 1865.
- Emmeran GLASSCHRÖDER (OFMCap), *Der Nachwuchs des Ordens in Vergangenheit und Gegenwart*, in: *Aus dem Leben und Wirken des Kapuziner-Ordens*, Münster 1928, s. 145–152.
- Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996.
- *Stát a církev v roce 1950*, ed. Jiří HANUŠ – Jan STRÍBRNÝ, Brno 2000.
- Friedrich HEER, *Evropské duchovní dějiny*, Praha 2000.
- Max HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche*, II. Band, reprint, Paderborn-München-Wien 1933.
- Cuthbert HESS, *Fra Matteo de Bascio*, in: *Liber memorialis Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci Capucinatorum*, Roma 1928, s. 75 an.
- Petr HLAVÁČEK, *Kořeny františkánské observance*, Přednáška pro institut františkánských studií, Praha, 19. 11. 2005.
- Agapit HOHENEGGER – Peter ZIERLER, *Geschichte der Tirolischen Kapuziner-Ordensprovinz*, 1-2, Innsbruck 1913–1915.

- Heribert HOLZAPFEL, *Handbuch der Geschichte des Franziskanerordens*, Freiburg am Breisgau 1909.
- Mojmír HORYNA – Pavel ZAHRADNÍK, *Mikulov. Dietrichsteinská hrobka. Stavebně–historický průzkum*, Praha 1980.
- Miroslav HROCH a kol., *Úvod do studia dějepisu*, Praha 1985.
- František HRUBÝ, *Luteránství a novoutrakvismus v českých zemích v 16. a 17. století*, ČČH 45, 1939, s. 31–44.
- František HRUBÝ, *Luteránství a kalvinismus na Moravě před Bilou horou*, ČČH 40, 1934, s. 265–309, ČČH 41, 1935, 1–40, 237–268.
- Mirjam HRUDNÍKOVÁ, *Řeholní život v českých zemích*, Kostelní Vydří 1997.
- Rafael M. HUBER, *A Documented History of the Franciscan Order (1182–1517)*, Milwaukee-Washington 1944.
- Wilhelm HÜNERMANN; *Mnich mezi vlky: Život svatého Jana Kapistrána, apoštola Evropy*, Kostelní Vydří 2009.
- Reinhold HUYER, *Der Landtag von 1614 und die Kirche St. Anna*, Budweiser Zeitung 1923. č. 68, 69.
- Gilbert Keith CHESTERTON, *Svatý František z Assisi*, Praha 1990.
- Ondřej CHVOJKA, *Dokumenty z bývalého kostela sv. Anny v Českých Budějovicích*, Výběr z prací členů historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, České Budějovice 1988.
- Mathias ILG, *Die Kapuziner*, in: *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500-1700, Band III*, red. Friedhelm Jürgensmeier und Regina Elizabeth Schwerdtfeger, *katholisches Leben und Kirchereform im Zeitalter der Glaubensspaltung*, Münster 2005, s. 214–237.
- Lázaro IRIARTE, *Der Franziskusorden. Handbuch der franziskanischen Ordensgeschichte*, Altötting 1984.
- Arsenius JACOBS, *Die Rheinischen Kapuziner 1611–1725*, Münster 1933.
- Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996.
- Hubert JEDIN, *Malé dějiny koncilů*, Praha 1990.
- Luděk JIRÁSKO, *Církevní řády a kongregace v českých zemích*, Praha 1991.
- Aumann JORDAN, *Křesťanská spiritualita v katolické tradici*, Praha 2000.
- Jaroslav KADLEC, *Dějiny katolické církve II. díl*, Olomouc 1993.

- Otto KAMSHOFF, *Schwierige Anfänge*, in: Bunte Bilder aus der Kapuzinerwelt, Varnsdorf 1905.
- Otto KAMSHOFF, *Zur Geschichte der Kapuziner in Böhmen*, in: MVGDB, 1909 (47), s. 247–252.
- Otto KAMSHOFF, *Aus der böhmische Kapuziner Provinz*, in: MVGDB, 1910 (48), s. 496–506.
- Otto KAMSHOFF, *Eine Geislerbruderschaft in Prag*, in: MVGDB 1910(48), s. 54–59.
- Otto KAMSHOFF, *Die provinziale böhmischen Kapuziner-Provinz*, in: MVGDB 1912 (50), s. 445–450.
- Otto KAMSHOFF, *Schriftsteller der böhmische Kapuzinerprovinz*, in: MVGDB 1912 (50), s. 281–286.
- Stanislav KASÍK – Petr MAŠEK – Marie MŽYKOVÁ, *Lobkowitzové, dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002.
- Walter KASPER a kolektiv, *Lexikon für Theologie und Kirche*, IX. Band, Freiburg–Basel-Rom-Wien 2000.
- František KAVKA – Anna SKÝBOVÁ, *Husitský epilog na koncilu tridentském*, Praha 1968.
- Pavel KNESPL, *Dějiny českého kapucínského provinčního archivu*, Praha 1949.
- Hynek KOLLMANN, *Jednání kardinála Harracha s dvorem císařským r. 1626–1627 v příčině náboženství*, in: ČČH, 1898 (4).
- *Kostel sv. Anny a bývalý klášter kapucínů v Českých Budějovicích*, in: Budivoi XV, č. 38, 1879.
- František KRASL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886.
- Štěpánka KUTIŠOVÁ, *Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic. Pokus o profil osobnosti*, in: Opera historica 4, České Budějovice 1995, s. 91–106.
- František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví*, 3. vyd. Praha 2009.
- Vlastimil KYBAL, *Svatý František z Assisi*, Brno 2006.
- Malcolm LAMBERT, *Středověká hereze*, Praha 2000.
- Hugh LAWRENCE, *Dějiny středověkého mnišství*, Brno – Praha 2001.
- Jacques LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004.

- *Lexicon Capuccinum. Promptuarium historico-bibliographicum Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum (1525–1950)*, Roma 1951.
- Leonardo LOTTI, *San Lorenzo da Brindisi. Dottore della Chiesa*, Terlizzi 2005.
- F. MARDETSCHLÄGER, *Kurzgefasste Geschichte der Bistums und der Diözese Budweis*, Budweis 1885.
- Bohumil MATĚJKA, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Roudnice nad Labem*, IV. díl, Praha 1898.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Praha 1999.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Milostná socha Panny Marie v klášteře kapucínů na Hradčanech*, in: *Poutník*, č. 7/1999, s. 16–18.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Vzpomínka na jednu z velkých postav galerie staropražských hudebníků*, in: *Poutník* č.8/1999, s. 22–23.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Počátek kapucínské reformy a br. Matouš z Bascia (Matteo da Bascia)*, in: *Poutník* č. 5/2000, s. 17–19, č. 6/2000, s.16–17.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Kapucíni a astronomie*, in: *Poutník* 5/2002, s. 32.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Prvopočátky kapucínskému řádu*, Praha-Olomouc 2002.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Seznam provinciálů. defínitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínskému řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni)*, in: *Paginae historiae* č. 13, Národní archiv, Praha 2005.
- Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Seznamy představených kapucínských klášterů podřízených provinciálátu v Praze (1599–2005)*, in: *Paginae historiae* č. 14, Národní archiv, Praha 2006.
- Karel Mojmir MICHÁLEK, *Historie města Vyškova ve stručném přehledu*, Vyškov 1847.
- Jiří MIKULEC, *Náboženská bratrstva v Čechách v 17. a 18. století*, Praha 2000.
- Jiří MIKULEC, *31. 7. 1627. Rekatolizace šlechty v Čechách. Čí je země, toho je i náboženství*. Praha 2005.
- Amadeo MOLNÁR, *Valdenští: evropský rozměr jejich vzdoru*, Praha 1991.
- Wilhelm NATHER, *Kronika olomouckých domů*, II. díl, Olomouc 2007.
- Cassian NEUNER, *Die Kapuziner in Österreich. Zum 350jährigen Bestand der Wiener Kapuzinerprovinz (1650–1950)*, in: *Collectanea Franciscana* 1950 (20), s. 219–334.
- Václav NEŠPOR, *Dějiny města Olomouce*, Olomouc 1998.

- Robert R. NOVOTNÝ, *Uvedení řádu františkánského do Trutnova*, in: *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 14, (2001).
- Petr Alk. PETŘIVALSKÝ, *Počátky kapucínů v Olomouci ve světle řádových narativních pramenů*, Diplomová práce obhájena na Teologická fakultě Univerzity Palackého, Olomouc 2007.
- Konstantinus PICHERT, *Johannes Lohelius. Sein Leben und seine Tätigkeit im Prämonstratenserorden und als Erzbischof von Prag*, in: *Analecta Praemonstratensia* 3, 1927, s. 124–140, 264–283, 404–422.
- Antonín PODLAHA, *Z prvých let činnosti arcibiskupa pražského Zbyňka Berky z Dubé*, SHK 6 (1905) 1–5, 108–113.
- Karel PLETZER, *Josefínská likvidace knihovny kapucínů v Českých Budějovicích*, JSH 65, 1996, s. 65–71.
- James M. POWEL, *The deeds of Pope Inocent III.*, Washington 2004.
- Vavřinec RABAS, *Prvopočátky řádu kapucínského*, in: ČKD 1930 (71), s. 63–71, 569–609.
- Vavřinec RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, in: ČKD 1936 (77), s. 217–238, 329–349; 1937 (78), s. 25–41, s. 393–406.
- Vavřinec RABAS, *Kapucíni a katolická restaurace v Čechách*, in: ČKD 1938 (79), s. 16–38.
- Vavřinec RABAS, *P. Valerianus de Magni, nejslavnější muž českomoravské provincie*, in: ČKD 1938 (79), s. 289–338.
- Vavřinec RABAS, *Stručný přehled činnosti kapucínů v XVII. století*, in: ČKD 1938 (79), s. 369–384.
- Vavřinec RABAS, *Průvodce po Loretě v Praze na Hradčanech*, Praha 1937.
- Vavřinec RABAS, *Sv. Vavřinec z Brindisi*, Olomouc 1941.
- Vavřinec RABAS, *Řád kapucínský a jeho působení v Čechách v 17. století*, Praha 1937.
- Jiří RAK, *Vývoj utrakvistické správní organizace v době předbělohorské*, SAP 31, 1981, s. 179–206.
- Francis RAPP *Svatá říše římská národa německého. Od Oty Velikého po Karla V.*, Praha – Litomyšl 2007.
- Francis RAPP, *Církev a náboženský život Západu na sklonku středověku*, Brno 1996.
- Karel REBAN, *Po stopách sv. Auratina, patrona Českých Budějovic*, in: ČKD 1918 (59), s. 422–437, 530–545.

- Konradin ROTH, *Kapuziner in Süddeutschland 1596–1851*, Koblenz-Ehrenbreitstein 1978.
- *Řehole a konstituce menších bratří kapucínů*, Olomouc 1993.
- Rudolf ŘÍČAN, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957.
- Václav RICHTER – Ivo KRSEK – Miloš STEHLÍK – Metoděj ZEMEK, *Mikulov*, Brno 1971.
- Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic*, in: Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století, red. Milena LENDEROVÁ a kol., Praha 2002, s. 67–103.
- Bohumil SAMEK, *Umělecké památky Moravy a Slezska II.*, Praha 1999.
- Theo SEIFERT, *Nikolsburg, Geschichte der Stadt in Wort und Bild*, Mikulov 1937.
- William J. SHORT, *Chudoba a radost. Františkánská tradice*, Kostelní Vydří 2003.
- Vera SCHAUBER – Hanns Michael SCHINDLER, *Rok se svatými*, 2. vydání, Kostelní Vydří 1997.
- Edmund SCHEBEK, *Die Schweden und Die Kapuziner im dreißigjährigen Kriege*, in: Oesterreichisch-Ungarische Revue. 1886, Juni, s. 7 an.
- Josef SCHINDLER, *Sv. Vavřinec z Brindisi, člen řádu kapucínského*, in: ČKD, 1882 (23), s. 21–32, 82–98, 151–159, 225–231, 300–304, 349–359, 433–438, 539–551.
- Chrysostomus SCHULTE, *Festschrift zum 400. Jahr. Jubiläum des Kapuziner-Ordens 1528–1928*, Münster 1928.
- Emanuel SCHWAB, *Der Iglauer Kapuziner – Necrolog*, in: Zeitschrift des Deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 1938 (38), s. 107–118.
- Anna SKÝBOVÁ, *Česká šlechta a jednání o povolení kompaktát r. 1525*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica et Historica*, 1–1976, s. 81–112.
- Josef SMOLÍK, *Mathematikové v Čechách od založení university Pražské až do počátku tohoto století*, Praha 1864, s. 86–95.
- *Středověký člověk a jeho svět*, ed. Jacques LE GOFF, Praha 2003.
- Karel STLOUKAL, *Portrét Rudolfa II. z roku 1600*, in: *Od pravěku k dnešku II.*, Praha 1930.
- Stanislav SOUSEDÍK, *Valerián Magni*, Praha 1983.
- Josef SVÁTEK, *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, in: Sborník archivních prací, č. 2/1970, s. 551–553.
- Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Máti kapucínů*, in: *Od pravěku k dnešku (sborník prací z dějin československých k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře)*, Praha 1930, s. 163–183.

- Josef Vítězslav ŠIMÁK, *Kapucínské letopisy*, Národní listy 68/312, 10.11. 1928, s. 1–2.
- František ŠMAHEL, *Idea národa v husitských Čechách*, Praha 1993.
- Bonaventura ŠTIVAR, *Marie Laurencie Longo*, Olomouc 2000.
- František ŠUJAN, *Dějepis Brna*, Brno 1902.
- Michael TEJČEK, *Kapucíni v Brně v 17.–18. století*, in: Brno v minulosti. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna v XVIII. století, Brno 2005, s. 154–200.
- Jan TENORA – Josef FOLTÝNOVSKÝ, *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, Olomouc 1920.
- Helene TILLMANN, *Papst Innocenz III*, Bonn 1954.
- František TISCHER ml., *Uvedení řádu kapucínů do Čech okolo roku 1600*, in: Věstník Královské české společnosti nauk, Praha 1907 (8).
- František TISCHER ml., *Valerián Magni*, in: ČKD 1936 (76), s. 453 an.
- Václav Vladivoj TOMEK, *Dějepis města Prahy*, XII. díl., Praha 1901.
- Francesco Saverio TOPPI, *Marie Laurencie Longo*, Roma 1993.
- J. TRAJER, *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*, České Budějovice 1862.
- Melchiorre TURRADO, *Historia generalis Ordinis Fratrum Minorum Capuccinorum*, I. díl, Roma 1947.
- *Úloha církevních řádů při pobělohorské rekatolizaci*, sborník příspěvků z pracovního semináře konaného ve Vranově u Brna ve dnech 4. – 5. 6. 2003, red. Ivana ČORNEJOVÁ, Praha 2003.
- Calisto URBANELLI, *Ortus reformationis capucciane eiusque firmitudo*, in: *Annalecta OFM Cap*, roč. 94 (1978), s. 311–323.
- Calisto URBANELLI, *Ludovico Tenaglia da Fossombrone e la riforma cappucina*, Roma 1994.
- Calisto URBANELLI, *Storia dei cappucini delle Marche*, I. díl, Ancona 1978.
- Kateřina VALENTOVÁ, *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*, Praha 2006.
- Josef VÁLKA, *Dějiny Moravy*, II. díl, *Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996.
- Josef VÁVRA, *Jan Kavka z Říčán*, SHK 1904 (5), s. 72–73, 143–147.
- Josef VÁLKA, *Doba náboženské koexistence a tolerance*, Přerov 1995.
- Václav VAŠKO, *Neumlčená II. díl*, Praha 1990.

- Isidoro VILLAPADIERNA, *Religionis zelus*, in: *Annalecta OFM Cap*, roč. 94 (1978), s. 304–305.
- *Vlastivěda moravská. Vyškovsko*, red. Vladimír NEKUDA, Brno 1965.
- Vojtěch VLČEK *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc 2004.
- Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české*, VII. díl (1526-1618), Praha-Litomyšl 2005.
- Cuthbert WIDLÖSER, *Die Kapuziner*, München 1931.
- Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách (Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století)*, I–II, Praha 1895–1896.
- Gregor WOLNY, *Kirchliche Topographie von Mähren, meist nach Urkunden und Handschriften*, I. (Bd I. – V.) a II. (Bd I. – IV.) Abtheilung, Brünn 1856–1863.
- Jan ZACHYSTAL, *Tycho de Brahe a jeho vztah ke kapucínům*, Národní listy 6. 10. 1935.
- David ZBÍRAL, *Největším hereze: dualismus, učené vyprávění o katarství a budování křesťanské Evropy*, Praha 2007.
- Walter ZIEGLER, *Die Franziskaner-Observaten*, in: *Orden und Klöster im Zeitalter von Reformation und katholischer Reform, 1500–1700, Band III.*, red. Friedhelm Jürgensmeier und Regina Elizabeth Schwerdtfeger, *katholisches Leben und Kirchereform im Zeitalter der Glaubensspaltung*, Münster 2005.

Seznam příloh

<i>Příloha č. 1:</i>	Seznam představených česko-rakouského komisariátu (do roku 1608 česko-rakousko-štyrského komisariátu)
<i>Příloha č. 2</i>	Seznam kvardiánů kapucínských konventů v česko-rakouském komisariátu založených 1600–1618
<i>Příloha č. 3</i>	Seznam dalších důležitých řádových funkcí (definitorů, kazatelů, lektorů, novicmistrů)
<i>Příloha č. 4</i>	Seznam vstoupivších členů do komisariátu 1601–1618
<i>Příloha č. 5</i>	Obrazová příloha

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam generálních představených česko-rakouského komisariátu (do roku 1608 česko-rakousko-štyrského komisariátu)

Příloha vytvořena na základě těchto pramenů: *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 916. Srov. Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Seznam...*, 2005, s. 264–273; Otto KAMSHOFF, *Die provinziäle böhmischen Kapuziner-Provinz*, in: MVGDB 1912 (50), s. 445–450.

1599–1602	P. Vavřinec z Brindisi	generální komisař
1602	P. František z Messiny	generální vicekomisař
1602–1604	P. Amadeus z Verony	generální vicekomisař
1604–1605	P. Matěj ze Sàlo	generální vicekomisař
1605–1607	P. Jan z Benátek	generální komisař
1607–1608	P. Fortunát z Verony	generální vicekomisař
1608–1609	P. Vavřinec z Brindisi	generální komisař
1609–1611	P. Damián z Benátek	generální vicekomisař
1611–1612	P. Jeroným z Verony	generální vicekomisař
1612–1613	P. Roman z Lodi	generální vicekomisař
1613–1618	P. Jan z Benátek	generální komisař
1618	P. Basilius z Vicenzy	generální komisař

Příloha č. 2: Seznam kvardiánů kapucínských konventů v česko-rakouském komisariátu založených 1600–1618

Příloha vytvořena na základě těchto pramenů: *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 917–923. Srov. Pacifik Miroslav MATĚJKA, *Seznamy...*, 2006, s. 145–146, 151, 156, 160, 164, 213, 216, 218, 242–246, 248, 260–261.

Praha-Hradčany

1599–1602	P. Vavřinec z Brindisi
1602	P. František z Messiny
1602–1605	P. Kalixt z Benátek
1605–1606	P. Fortunát z Verony
1606–1607	P. Roman z Lodi
1607–1608	P. Fortunát z Verony
1608–1609	P. Damián z Benátek
1610–1614	P. Iluminát ze <i>S. Secundo</i>
1614–1616	P. Roman z Lodi
1617–1621	P. Bonaventura z Benátek

Brno

1604–1605	P. Rufin z Verony
1605–1608	P. Tomáš z Verony
1608–1616	P. Sylván z Monteforte
1616–1617	P. Jan Baptista z Padovy
1617–1618	P. Sylván z Monteforte
1618–1621	P. Ambrož z Rovereta

Mikulov

1613–1614	P. Eusebius z Bergama
1614–1616	P. Jan z Bergama
1616–1617	P. Bonaventura z Benátek
1617–1618	P. Jan z Padovy

Olomouc

1614–1618	P. Ambrož z Rovereta
1618–1619	P. Jan z Lovere (prov. Bergamo)

České Budějovice

1614–1616	P. Angelus z Egny (Neumarkt)
1616–1618	P. Gabriel z Bavorska
1618–1621	P. Jeroným ze Švábska

Roudnice nad Labem

1615–1617	P. <i>Sanctus</i> z Valleteliny
1617–1618	P. Pavlín z Vicenzy
1618–1619	P. Martin z Taizé

Most

1616–1617	P. Eusebius z Bergama
1617–1618	P. Ludvík z Benátek
1618–1619	P. Matouš z Vicenzy

Vyškov

1616–1618	P. Cherubín z Novo Solio
-----------	--------------------------

Videň-sv. Oldřich

1602–1606	P. Roman z Lodi
1606–1607	P. Fortunát z Verony
1607–1608	P. <i>Sanctus</i> z Valleteliny
1608–1612	P. Roman z Lodi
1612–1614	P. Kalixt z Benátek
1614–1616	P. Bonaventura z Benátek
1616–1618	P. Basilius z Vicenzy
1618–1621	P. Roman z Lodi

Linec

1608–1612	P. Eusebius z Bergama
1612–1614	P. Angelus z Egny (Neumarkt)
1614–1617	P. Analekt z Brixenu
1617–1618	P. Roman z Lodi
1618–1619	P. Sylván z Monteforte

Křemže

1613–1616	P. Eusebius z Bergama
1616–1617	P. Sylván z Monteforte
1617–1618	P. Analekt z Brixenu
1618–1621	P. Matěj z Lorena

Pasov

1614–1615	P. Maxmilián ze Schwazu
1615–1618	P. Pavel z Benátek
1618–1619	P. Cyprián z Bassiana

Štýr

1616–1618	P. Dominik z Pasova
1618–1619	P. Jan Pavel z <i>Valle An(n)aniae</i>

Štýrský Hradec

1602–1605	P. Viktor z Lublaně
1605–1608	P. Damián z Benátek
1608	P. Damascén z Benátek

Lublaň

1606–1608	P. Damascén z Benátek
1608	P. <i>Sanctus</i> z Valleteliny

Bruck an der Mur

1608	P. Martin z Vídně
------	-------------------

Příloha č. 3: Seznam dalších důležitých řádových funkcí (definitorů, kazatelů, lektorů)

Příloha vytvořena na základě těchto pramenů: *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 100–101, 112–113; 120–121, 138–139, 156–157, 202–205, 218–220, 240.

1606: *1. provinční kapitula ve Vídni 9. 5. 1606*

definitoři: P. Damián z Benátek, P. Roman z Lodi, P. Fortunát z Verony, P. Tomáš z Verony

lektoři: *filozofie* – P. Silvius z Bassana (Praha)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Silvius z Bassana

italský kazatel ve Vídni (u sv. Petra) – P. Marek z Bergama

německý kazatel ve Vídni – P. Jindřich ze Slezska

1607: *2. provinční kapitula ve Vídni 7. 9. 1607*

definitoři: P. Damascén z Benátek, P. Fortunát z Verony, P. Silvius z Bassana, P. Damián z Benátek

lektoři: *filozofie* – P. Silvius z Bassana (Praha)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Silvius z Bassana

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Marek z Wangenu

italský kazatel ve Vídni (u sv. Petra) – P. Marek z Bergama

německý kazatel ve Vídni – P. Jindřich ze Slezska

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Bonaventura z Innsbrucku

1608: *3. provinční kapitula ve Vídni v září 1608*

definitoři: P. Silvius z Bassana, P. Damián z Benátek

lektoři: *teologie* – P. Silvius z Bassana (Praha)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Vavřinec z Brindisi

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Jindřich ze Slezska

italský kazatel ve Vídni – P. Hyacint z Casale

německý kazatel ve Vídni – P. Marek z Wangenu

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Bonaventura z Innsbrucku

německý kazatel v Linci – P. Gabriel z Innsbrucku

1612: 4. provinční kapitula ve Vídni 28. 9. 1612

definitoři: P. Iluminát z *S. Secundo*, P. Kalixt z Benátek, P. Angelus z Egny (Neumarkt), P. Basilius z Vicenzy

lektoři: *filozofie* – P. Basilius z Vicenzy (Praha)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Basilius z Vicenzy

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Jindřich ze Slezska

italský kazatel ve Vídni – P. Valerián z Milána (Magni)

německý kazatel ve Vídni – P. Marek z Wangenu

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Bonaventura z Innsbrucku

německý kazatel v Linci – P. Gabriel z Innsbrucku

1614: 5. provinční kapitula v Linci 25. 4. 1614

definitoři: P. Roman z Lodi, P. Iluminát ze *S. Secundo*, P. Basilius z Vicenzy, P. Sylván z Monteforte

lektoři: *teologie* – P. Basilius z Vicenzy (Praha)

gramatiky (logika) – P. Valerián z Milána (Magni) (Vídeň)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Basilius z Vicenzy

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Vilém z Tyrolska

italský kazatel ve Vídni – P. Valerián z Milána (Magni)

německý kazatel ve Vídni – P. Ludvík z Innsbrucku

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Dominik z Pasova

německý kazatel v Linci – není uvedeno

německý kazatel v Mikulově – P. František Maria z Feldkirchu

německý kazatel v Křemži – P. Jindřich ze Slezska

1616: 6. provinční kapitula ve Vídni 6. 5. 1616

definitoři: P. Roman z Lodi, P. Angelus z Egny (Neumarkt), P. Basilius z Vicenzy, P. Bonaventura z Benátek

lektoři: *filozofie* – P. Jan z Bergama (Praha)

filozofie (gramatika) – P. Basilius z Vicenzy (Vídeň)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Marek z Koper (Slovinsko)

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Vilém z Tyrolska

italský kazatel ve Vídni – P. Sabinus z Benátek

německý kazatel ve Vídni – P. Ludvík z Innsbrucku

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Gabriel z Innsbrucku
německý kazatel v Brně (u sv. Tomáše) – P. Bernard ze Saska
německý kazatel v Linci – P. Jan Pavel z Valle An(n)aniae (Tyrolsko)
německý kazatel v Mikulově – P. František Maria z Feldkirchu
německý kazatel v Křemži – P. Klemens z Aušpurku
německý kazatel v Českých Budějovicích – P. Maxmilián ze Schwazu
český kazatel v Roudnici – P. Jáchym z Kostelce
německý kazatel v Olomouci – P. Antonín z Vídně
německý kazatel v Pasově – P. Marek z Wangenu
německý kazatel ve Štýru – P. Dominik z Pasova
český kazatel ve Vyškově – P. Josef z Polska
německý kazatel v Mostě – P. Karel ze Slezska

1617: 7. provinční kapitula v Linci 8. 9. 1617

definitoři: P. Marek z Wangenu, P. Roman z Lodi, P. Basilius z Vicenzy, P. Jan z Lovere

lektoři: *teologie* – P. Jan z Lovere (prov. Bergamo) – (Praha)

filozofie – P. Basilius z Vicenzy (Vídeň)

filozofie – P. Valerián z Milána (Magni) (Linec)

kazatelé: *italský kazatel v Praze* – P. Marek z Koper (Slovinsko)

německý kazatel v Praze (u P. Marie Pod řetězem) – P. Vilém z Tyrolska

italský kazatel ve Vídni – P. Sabinus z Benátek

německý kazatel ve Vídni – P. Ludvík z Innsbrucku

německý kazatel v Brně (u sv. Jakuba) – P. Gabriel z Innsbrucku

německý kazatel v Brně (u sv. Tomáše) – P. Bernard ze Saska

německý kazatel v Linci – P. Jan Pavel z Valle An(n)aniae (Tyrolsko)

německý kazatel v Mikulově – P. František Maria z Feldkirchu

německý kazatel v Křemži – P. Klemens z Aušpurku

německý kazatel v Českých Budějovicích – P. Maxmilián ze Schwazu

český kazatel v Roudnici – P. Jáchym z Kostelce

německý kazatel v Olomouci – P. Antonín z Vídně

německý kazatel v Pasově – P. Marek z Wangenu

německý kazatel ve Štýru – P. Dominik z Pasova

český kazatel ve Vyškově – P. Josef z Polska

německý kazatel v Mostě – P. Karel ze Slezska

1618 *8. provinční kapitula ve Vídni 14. 10. 1618*

definitoři: P. Bonaventura z Benátek, P. Roman z Lodi, P. Sylván z Monteforte

lektori a kazatelé: není uvedeno

Příloha č. 4: Seznam vstoupivších členů do komisariátu 1601–1618

Příloha vytvořena na základě těchto pramenů: *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 69–70, 74, 78, 85, 88, 97, 104, 111, 116, 123–124, 126, 131–133, 135, 139–140, 143, 148, 154, 164, 167, 164, 177, 183, 188, 192, 195–196, 198, 202, 205, 208–209, 210, 217, 236, 222, 225; NA, *ŘK*, Rukopisy, inv. č. 36, s. 3–5, 164–165.

1601

- P. František Maria z Feldkirchu [Rakousko]; první klerik česko-rakousko-štýrského komisariátu, kazatel u sv. Jakuba v Brně, † 2. 7. 1642 Vídeň-Město
- br. Štěpán z Vídně, † 11. 10. 1633 Most
- br. Pavel z Bamberku, první bratr laik česko-rakousko-štýrského komisariátu, † 24. 10. 1645 Vídeň-Město

1602

- P. Valerián z Milána (nar. 1586); hrabě z Magni, lektor, třetí provinciál česko-rakouské provincie, apoštolský misionář, diplomat, † 29. 7. 1661 Salcburk
- P. Antonín z Vídně, † 3. 8. 1623 Křemže
- P. Primus z Gorizie [Itálie], † 16. 7. 1613 Praha-Hradčany

1603

- P. Cherubín z Hamburku, † 6. 2. 1625 Vídeň-Nové Město
- P. Serafín z Frankfurtu, † 24. 2. 1619 Praha-Hradčany
- P. Rafael z Uher, † 10. 1. 1644 Linec
- P. Augustin z Celovce [Rakousko], † 15. 9. 1624 Křemže
- P. Bonaventura z Prudníku [Polsko], † 9. 5. 1613 Praha-Hradčany
- br. Martin z Vídně, † 13. 6. 1656 Vídeň-Město
- P. Karel ze Slezska, † 19. 6. 1635 Vídeň-Město
- P. Gabriel ze Štýrského Hradce, † 2. 8. 1628 Pasov
- P. Jan z Uher, † 18. 11. 1649 Vídeň-Město
- klerik Ludvík z Goricie [Itálie], hrabě z Colloreda, † 17. 8. 1606 Vídeň-Za Hradbami
- P. Angelus z Oberbergu [Rakousko]
- P. Kryštof z Prahy, † 18. 7. 1613 Praha-Hradčany

1604

- P. Zacheus z Wasserburgu [Německo], † 19. 1. 1623 Mikulov
- P. Vilém z Bolzana, † 8. 2. 1648 Linec
- P. Michael z Vídně, † 30. 4. 1634 Štýr
- P. Cherubín z Uher, † 15. 4. 1632 Vídeň-Nové Město
- P. Jan Baptista z Padovy; dlouholetý novicmistr; † 22. 1. 1661 Benátky

- P. Jeroným z Brixenu, dvakrát provinciál česko-rakouské provincie (1630–1633) a pětkrát provinční definitor; † 25. 4. 1640 Štýr
- P. Cyprián z Lodi, † 17. 12. 1613 Brno
- P. František z Monte Cassina, † 6. 4. 1635 Linec
- P. Hyacint z Coma [Itálie], † 5. 8. 1638 Milán

1605

- Basilius z Prahy, † 2. 1. 1639 Brno
- P. Jan Pavel z Tridentu, † 29. 11. 1627 Vídeň-Město
- br. Martin z Bavorska, † 17. 4. 1628 Brno
- br. Vavřinec ze Štýrska [Rakousko], baron z Hoffkirchu, † 19. 10. 1635 Vídeň-Město
- br. Štěpán z Verony, † 12. 6. 1625 Vídeň-Za Hradbami

1606

- br. Bernard z Vídně, † 25. 8. 1645 Bruck an der Leitha [Rakousko]
- P. Tomáš z Berlína, † 28. 10. 1648 Vídeň-Město
- br. Julius z Bavorska, † 2. 12. 1638 Olomouc
- P. Konstantin z Dalmácie, † 6. 8. 1632 Linec
- P. Benedikt z Krupiny [Slovensko]

1607

- P. Bonifác z Bamberku, † 6. 10. 1627 Praha-Hradčany
- P. Filip z Aušpurku, † 9. 11. 1645 Vídeň-Město

1608

- br. Basilius z Bavorska, † 25. 3. 1614 Vídeň-Za Hradbami
- br. Vincenc z Tyrolska, † 13. 5. 1629 Vídeň-Město
- br. Bonaventura z Bavorska, † 12. 7. 1613 Vídeň-Za Hradbami

1609

- P. Albert z Bavorska, † 12. 1. 1629 Vídeň-Město
- P. Dominik z Vídně, † 9. 2. 1657 Mödling [Rakousko]
- P. Martin z Vídně, † 11. 2. 1645 Vídeň-Město
- br. Jiljí z Lotrinska, † 12. 8. 1644 Linec
- br. Juniperus z Vídně, † 1. 10. 1640 České Budějovice
- br. Rufin ze Salcburku, † 6. 6. 1650 Vídeň-Město
- br. Ondřej z Bavorska, † 27. 7. 1613 Praha-Hradčany

1610

- P. Šebestián z Ehingenu [Německo], † 15. 3. 1630 Vídeň-Město
- P. Benedikt z Forchheimu, misionář ve Štýrsku, provinční definitor a kustod Horního Rakouska, vizitátor, † 15. 5. 1661 Štýr

- br. Jindřich ze Švýcarska, † 5. 9. 1633 Mödling [Rakousko]
- br. Daniel z Bolzana, † 7. 2. 1635 Mikulov
- P. Jiří ze Slezska, † 3. 8. 1659 Vídeň-Město
- P. Bernardin ze Saska, † 10. 10. 1630 Znojmo
- P. Maxmilián ze Schwazu (někdy též z Innsbrucku), † 20. 10. 1639 Mödling [Rakousko]
- br. Izidor z Moravy, † 9. 11. 1635 Mikulov
- br. Modestus ze Švábska, † 12. 12. 1646 Vídeň-Město
- br. *Hilarion* z Kraňska, † 20. 12. 1646 Vídeň-Město

1611

- br. Valerián z Tyrolska, † 31. 1. 1653 Vídeň-Město
- klerik Štěpán z Čech, † 4. 3. 1613 Praha-Hradčany
- P. Aleš z Burgundska, třikrát provinciál, † 4. 2. 1641 Vídeň-Město
- P. Josef z Polska, † 19. 2. 1657 Jihlava
- klerik Lukáš z Bavorska, † 5. 7. 1613 Praha-Hradčany
- P. Jáchym z Kostelce, † 11. 3. 1684 Vyškov
- klerik Maxim z Mnichova, † 14. 5. 1613 Praha-Hradčany
- klerik Marin z Bavorska, † 28. 2. 1613 Praha-Hradčany
- klerik Kryštof ze Slezska, † 17. 5. 1613 Praha-Hradčany
- P. František ze Slezska, před vstupem ke kapucínům byl cisterciáckým převorem v Sedlci, † 20. 8. 1613 Praha-Hradčany
- br. Severín z Vídně, † 24. 12. 1613 Praha-Hradčany
- br. Michael z Milána, † 8. 9. 1655 Vídeň-Město

1612

- klerik Marek z Kraňska, † 17. 3. 1614 Praha-Hradčany
- br. Pacifik z Tyrolska, † 15. 2. 1653 Vídeň-Město
- P. Jeroným z Überlingenu [Německo], † 27. 3. 1645 Vídeň-Město
- klerik Ludvík z Bavorska; baron z Tannberka, † 19. 6. 1613 Praha-Hradčany
- br. Ondřej z Vídně, † 29. 8. 1640 Brno
- br. Felix z Hlohova [Polsko], † 12. 9. 1667 Brno
- P. Filip ze Slezska, † 4. 11. 1649 Vídeň-Město
- klerik Pius z Fascie [Itálie], † 19. 3. 1614 Praha-Hradčany
- P. Jan Kapistrán z Lovere [Itálie]; provinční definitoř, † 17. 5. 1637 Praha-Hradčany
- P. Šimon z Bamberku, † 1. 2. 1641 Vídeň-Město

1613

- P. Bonaventura z Kolína nad Rýnem, † 22. 1. 1661 Linec
- klerik Michael z Mnichova, † 24. 4. 1613 v Brně
- P. Řehoř z Padovy, šestkrát provinční defínitor a římský kustod, novicmistr, † 31. 5. 1669 Vídeň-Město
- P. Jan Zlatoústý z Bavorska, † 5. 5. 1646 Vídeň-Město
- br. Erazim z Vimperka, † 11. 6. 1648 Vídeň-Město
- P. Tadeáš z Bavorska, † 18. 7. 1666 Vídeň-Město
- br. Barnabáš z Bolzana, † 7. 2. 1653 Vídeň-Město
- P. Konstantin z Ellwangu [Německo], † 6. 8. 1632 Linec
- P. Augustin z Mnichova, † 14. 9. 1624 Křemže
- P. Basilius z Ayre [Belgie], teolog a poradce pražského arcibiskupa kardinála Harracha, † 15. 4. 1667 Praha-Hradčany
- P. František z Fríska, † 12. 11. 1663 Vídeň-Město
- P. Ondřej z Bavorska, † 28. 8. 1626 České Budějovice

1614

- br. Vitál z Moravy, † 6. 1. 1663 ve Vídeň-Město
- P. Ludvík z Rosenheimu [Německo], třikrát provinciál, dvakrát generální defínitor za německy mluvící země, † 27. 1. 1657 Vídeň-Město.
- P. František ze Slezska, úspěšný misionář na území Zelené Hory [Polsko], prefekt uherské misie, čtyřikrát provinční defínitor, † 1. 2. 1658 Štýr
- P. Bartoloměj ze Švábska, † 8. 4. 1645 Štýr
- P. Kryštof z Bavorska, † 3. 5. 1640 Vídeň-Město
- P. Vavřinec z Mnichova, † 4. 5. 1653 Vídeň-Město
- br. Cyprián z Prahy, † 9. 8. 1640 České Budějovice
- P. Mikuláš ze Šumperka, provinční defínitor, † 7. 11. 1647 Jihlava
- P. Hyacint z Polska, † 11. 11. 1642 Vyškov
- br. Bonaventura ze Salcburku, † 24. 11. 1640 Olomouc
- br. Alexandr ze Švábska, † 20. 12. 1646 Vídeň-Město
- br. Didak ze Salcburku, † 19. 12. 1652 Vídeň-Město
- P. Makarius z Moravy, † 25. 12. 1632 Vídeň-Město
- P. Tomáš ze Švábska, † 28. 10. 1644 Vídeň-Město
- br. Ondřej z Vídně, † 10. 4. 1638 Tulln [Rakousko]
- P. Jindřich ze Slezska

1615

- P. Samuel z Plzně, šlechtického původu, novicmistr, pětkrát provinční definitor, prefekt apoštolské misie v Čechách, čtyřikrát provinciál (1639–1642, 1646–1649, 1653–1656, 1659–1662) a jednou generální definitor (1662–64), † 8. 7. 1664 Roudnice
- P. Silvius z Prahy, † 3. 9. 1639 Vídeň-Za Hradbami
- P. Barnabáš z Bamberku, misionář v Dolním Rakousku, † 4. 10. 1654 Vídeň-Město
- P. Eusebius ze Stoličného Bělehradu, † 6. 10. 1670 Křemže
- P. Michael ze Štýrského Hradce, † 7. 10. 1662 Korneuburg [Rakousko]
- P. Bernard z Bavorska, † 7. 10. 1634 Most
- P. Leopold z Würzburgu [Německo], definitor, † 15. 11. 1649 Linec
- P. Jan Antonín z Vídně, † 5. 12. 1657 Vídeň-Za Hradbami
- br. Maseo z Tridentu, † 2. 8. 1623 Křemže
- P. Marek z Bavorska, † 19. 10. 1639 Vídeň-Město
- P. Roman z Bavorska, † 7. 3. 1624 Křemže
- P. Matouš z Verony; baron, † 30. 1. 1647 Vídeň-Nové Město
- klerik Serafín z Bavorska, † 31. 1. 1630 Vyškov
- P. Cyprián z Mnichova, † 9. 1. 1675 Linec
- P. Petr z Mnichova, † 1. 6. 1647 Vídeň-Město
- P. Kryštof z Moravy, † 27. 6. 1667 Vídeň-Město
- br. Bernard z Biberachu [Německo], † 4. 1. 1651 Vídeň-Nové Město
- br. Dionýz z Brixenu, † 14. 4. 1621 Vídeň-Město
- br. Marin ze Švábska, † 2. 4. 1641 Pasov
- br. Tiberius z Bavorska, † 31. 1. 1631 Vídeň-Město
- P. Řehoř z Falsa [Itálie], † 13. 12. 1649 Praha-Hradčany
- br. Michael z Prahy, † 17. 7. 1642 Vídeň-Město

1616

- br. Jeroným z Frank, † 26. 1. 1651 Vídeň-Město
- P. Karel z Rovereta [Itálie], † 1. 3. 1642 Řím
- P. František z Rivy [Itálie], † 16. 11. 1655 Vídeň-Město
- P. Kalixt z Heidendorfu [Rakousko], † 24. 2. 1664 Brno
- P. Ludvík z Mnichova, † 25. 3. 1634 Wels [Rakousko]
- br. Gothard ze Štýrského Hradce, † 10. 4. 1647 Linec
- P. Daniel z Brna, † 5. 6. 1626 Brno
- P. Benedikt z Kronachu [Rakousko], čtyřikrát provinční definitor, 24. 9. 1658 Linec
- P. Arsenius z Vídně, † 30. 6. 1668 Vídeň-Město
- P. David z Mnichova, † 5. 9. 1645 Vídeň-Město

- P. Jan Damascén ze Štýrského Hradce, † 7. 9. 1661 Vídeň-Město
- klerik Damián z Prahy, † 2. 10. 1624 Brno
- P. Dorotej z Bavorska, † 30. 11. 1637 Vídeň-Město
- br. Rufin z Vídně, † 6. 12. 1639 Vídeň-Město
- P. Atanáš z Tridentu, † 6. 6. 1631 Grimberg [Polsko]
- br. Fortunát z Tridentu, spolupracovník P. Valeriána Magni, † 1. 3. 1674 Praha-Hradčany
- klerik Silvestr ze Saska, † 2. 6. 1617 Roudnice
- P. Inocenc z Itálie, † 22. 4. 1628 České Budějovice
- P. Petr Antonín z Itálie, † 18. 3. 1638 Štýr
- br. Kosmas ze Švábska, † 28. 6. 1645 Štýr
- P. Dionýz z Burgundska, † 16. 3. 1668 Burgundsko

1617

- br. Cherubín z Moravy, † 7. 2. 1670 Litoměřice
- P. Elektus ze Saska, † 8. 5. 1655 Štýr
- br. Protasius z Chebu, † 15. 5. 1649 Linec
- P. Fortunát ze Salcburku, † 6. 6. 1660 Vídeň-Město
- P. Ferdinand z Lodi, misionář v Polsku, † 15. 10. 1647 Varšava
- klerik Pavel z Verony, † 27. 8. 1619 Vídeň-Za Hradbami
- br. Matouš *Gelbonensis*, † 30. 1. 1647 Bruck an der Leithe
- P. Jan František z Forna [Itálie]
- P. Václav ze Švábska, rytíř ze Schinenu, † 3. 7. 1625 Vídeň-Město
- P. Pacifik ze Saska, † 23. 7. 1647 České Budějovice
- P. Serenus z Bavorska, † 13. 9. 1634 Rakovník
- br. Bernardin ze Salcburku, † 21. 9. 1634 Pasov
- br. Josef ze Salcburku, † 20. 10. 1639 Brno
- P. Kalixt *Waldelingus*, † 3. 11. 1660 Vídeň-Nové Město
- br. Pavel z Burgundska, † 26. 11. 1647 Vídeň-Město
- br. Ignác z Bavorska, † 1. 12. 1640 Vídeň-Město
- P. Vincenc z Lodi, † 1. 5. 1634 Pasov
- klerik Silvestr ze Saska, † 2. 6. 1623 Roudnice
- br. Vincenc z Brunecku [Itálie], † 1. 5. 1629 Vídeň-Město

1618

- P. Jan Maria z Mnichova, † 8. 3. 1656 Vídeň-Město
- P. Šimon z Řezna, † 30. 4. 1660 Vídeň-Město
- br. Kolumbán z Aiblingu [Německo], † 11. 5. 1647 Korneuburg [Rakousko]

- br. Humilis z Vitorazu [Rakousko], † 28. 10 1656 Vídeň-Město
- P. Jakub ze Sonthofenu [Německo], † 31. 10. 1642 Vídeň-Za Hradbami
- P. Filip z Feldkirchu [Rakousko], † 20. 12. 1631 Znojmo
- P. *Archangelus* z Mnichova, † 16. 4. 1631 Brno

Příloha č. 5: Obrazová příloha

**Obr. č. 1 – Mapa míst, která jsou spojena se vznikem kapucínského řádu
(© Bc. Ondřej Skolek)**

Obr. č. 2 – Kapucínský řeholní oděv
(Buben, s. 360)

Obr. č. 3 – Znak *Ordo Fratrum Minorum Capucinatorum*
(<http://knihovna.kapucini.cz/cz/index.html>) [cit. 2010-23-07])

Obr. č. 4 – Úvodní listy kapucínských letopisů – Sv. Vavřinec z Brindisi
(KPK, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 2) © Marek Brčák (publikováno se svolením
provinčního archiváře kapucínské provincie ČR)
*Ctihodný otec Vavřinec z Brindisi, generální definitor a první generální komisař této
provincie, který jednak uvedl řád kapucínů 13. 11. 1599, ale ozdobil jej i četnými insigniemi
a zázraky.*

Obr. č. 5 – Úvodní listy kapucínských letopisů – Rudolf II.

(KPK, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 3) © Marek Brčák

Rudolf II., císař římský a král český, za jehož slavné vlády byl do Čech a okolních provincií šťastně uveden chudý řád kapucínů. S jeho povolením byl také postaven Hradčanský konvent.

Obr. č. 6 – Úvodní listy kapucínských letopisů – Zbyněk Berka z Dubé

(KPK, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 4), © Marek Brčák

Vznešený a ctihodný kníže Svaté říše římské, Zbyněk Berka z Dubé, arcibiskup pražský, jehož úsilím a péčí byl chudý řád kapucínů uveden do Čech.

Obr. č. 7 – Úvodní listy kapucínských letopisů – sv. Marie Rottenburská

(KPK, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 5), © Marek Brčák

Pravý obraz Panny Marie, kterou klášteru kapucínů na Hradčanech roku 1607 daroval slavný pan Jan Barvittius, rytíř z Fernemondy, a která dodnes září četnými svými zázraky.

Obr. č. 8 – Úvodní listy kapucínských letopisů – sv. František z Assisi

(KPK, *Kapucínské letopisy*, tom. I, s. 6), © Marek Brčák

Panna Maria Andělská, patronka celé této provincie, na jejíž počest byla tato provincie zsvěcena dne 16. června 1607 v Praze, v hradčanském kostele.

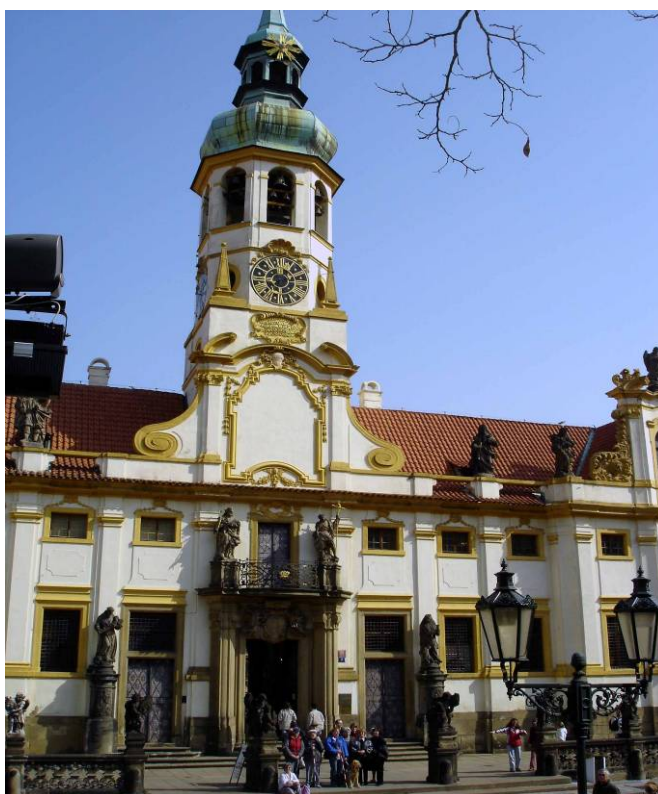
Obr. č. 9 – Konventní kostel P. Marie Andělské (Praha-Hradčany)
(<http://www.kapucini.cz/> [cit. 2010-23-07])

Obr. č. 9 – Konventní kostel Nalezení sv. Kříže (Brno)
(<http://www.kapucini.cz/> [cit. 2010-23-07])

Obr. č. 9 – Konventní kostel Zvěstování Páně (Olomouc)
([http:// www.kapucini.cz/](http://www.kapucini.cz/) [cit. 2010-23-07])

Obr. č. 10 – Kapucínská Loreta v Praze
© Marek Brčák

Proemiam contulit, & Superatid magnis arminatum & tam aeris, quam oppo-
 tionum & immersionum difficultatibus, una cum alijs a Capitulo Generali designatis
 Pragae venit, ubi motum suorum Praevitales, ac conversationis in occentia fun-
 datione doctrinae praedicatione omnium in suis admirationem, & non vulgarem
 Sanctitatis existimationem aduxit; Tandem langore & varia corporis agnitu-
 dine patientissime tollerata animam suam Seraphicis virtutibus praeditam Del-
 uatori suo Prae hoc anno tradidit, corpus ejus post mortem flexibile, & valde trahi-
 bile formam futurae gloriosae resurrectionis praesefrens, permansit; dies ¹⁶ ²² ¹¹
 quo prius in Domino obdormivit; ac locus Sepulturae ejus annotatus non habetur.
 Super extrema vite hujus Latris termino, hinc quoque anno satis lucido &
 laetantabili terminus impositus est.

ANNO 1601

Totius Ordinis Anno 77. Clementis Octavi Papae
 decimo, & hujus Provinciae Secundo.

Nun. 1. In novo hoc anno antiqua adhuc permansit Ordinis
 Capucinatorum persecutio, quia facinorosus ille Alchymista non destitit mirum
 in modum laborare, & apud suam Caesarem Majestatem insistere pro exultatio-
 ne & ejectione Capucinatorum, quam periculosam & valde furentem procellam,
 propterea Divina admisit providentia, ut Ordo Capucinatorum Evangelicam &
 apostolicam proficendo Regulam, fundamenta sua in hac Provincia in patientia
 & mansueti tolerantia omnium perfectionum ponat & stabiliat, & quavis
 molesta aversio erga Capucinos in mente Imperatoris semper viquerit, & magis
 ac magis mitens fuerit, non modicum tamen per sequentem eventum remissa fuit.
 Pater Sigvbertus Cosmas a Castro Franco Ordinis nostri Sacerdos, qui anno praecedenti
 ex Provincia Veneta ad hanc appulit Provinciam, inter insignia artis suae picto-
 ria, quae perfecerat opera, elaboravit unam arte valde insigni iconem Trium Ma-
 gonum Aborationem Christo Nato exhibitam a fabre exprimentem, quae cum
 Imperatori oblata & exhibita fuisset, magnam sui apud suam Caesarem Majes-
 tatem existimationem & laudem lucrata est, quam prout praedictus Augustus
 Imperator summo opere commendavit, ex quo factum est, quod demum benignior
 & clementior se erga Fratres Capucinos ostenderit & exhibuerit. Interim Reve-
 rendus Pater Laurentius officio Concionatorio & Verbi Divini praedicationi inde-
 fesse incumbens, & tam haesi sceleres, quam peccatorum pondere pressos homi-
 nes Verbi Dei muctone ad meliorem vitam frugem extortabat & animabat.

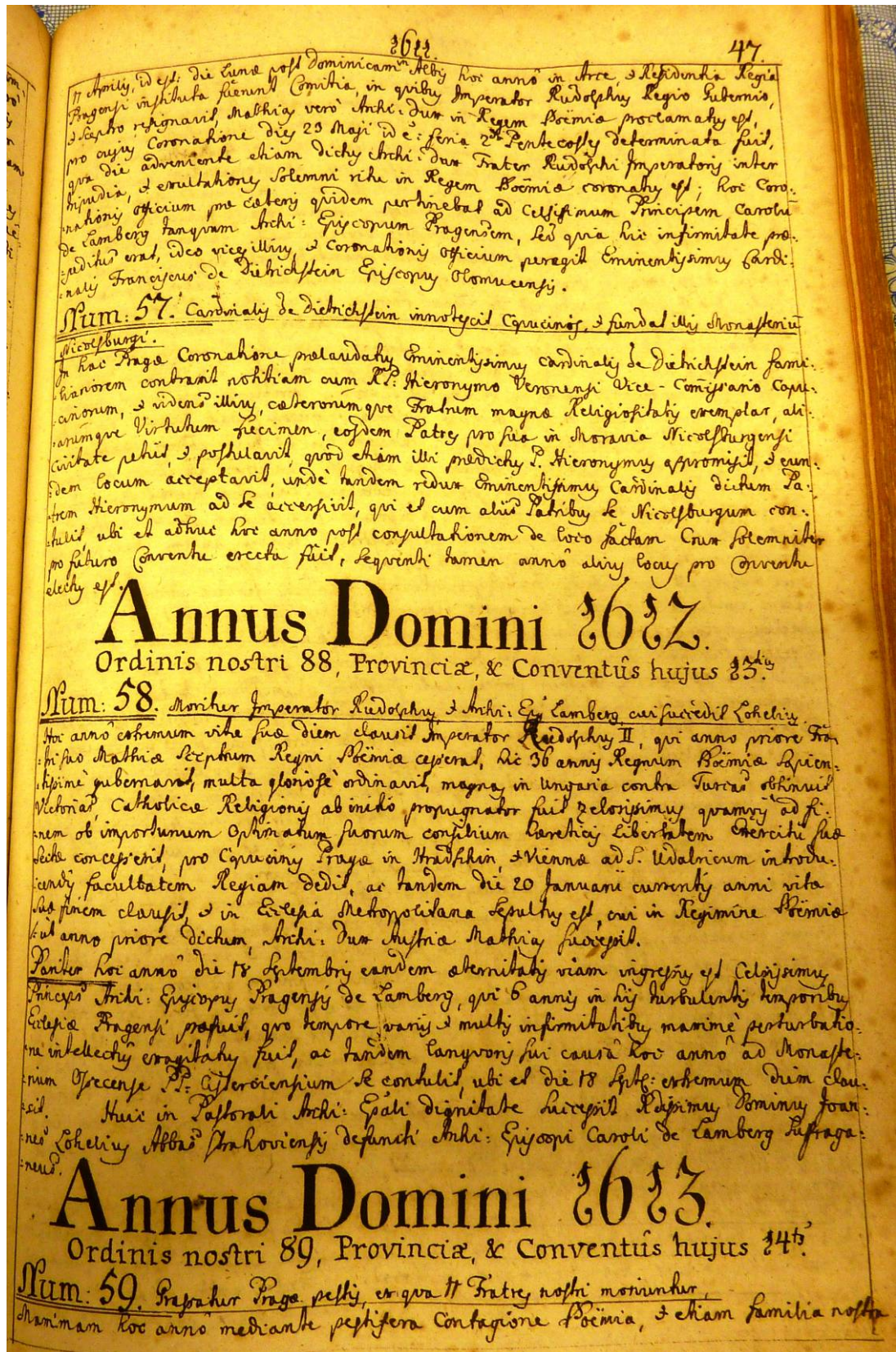
Illusiones Im-
 peratoris per-
 turabant per
 Alchymistam
 excitata, Impe-
 ratoris tamen
 furiam mitiga-
 bat ars pictoria
 Patris Cosmae.

Nun. 2. Locus vero in Divinam sperans misericordiam Provinciam
 hanc magnos incrementi fructus sumptueram praerosebat, illius ampliationi &
 dilatationi volens initium ponere, candidabat quendam Feldkirchensen Sacri Or-
 dinis Probationis vestimenta erigere postulantem suscepit, & eundem Viennam ad

Primus hujus

Obr. č. 11 – Ukázka z kapucínských provinčních letopisů
 (KPK, Kapucínské letopisy, tom. I, s. 47)

© Marek Brčák

46
 47
 17 Aprilis, id est: die Luna post Dominicam Martij hoc anno in Arce, & Regia Regia
 Pragensi instituta fuerunt Comitia, in quibus Imperator Rudolphus Regis Bohemis,
 & Carolo regnanti, Mathia vero Archi: Ducis in Regem Bohemia proclamatus est,
 pro cuius Coronatione die 29 Maji id est: Feria 2^a Pentecostis determinata fuit,
 pro die adveniente etiam dicitur Archi: Dux Frater Rudolphus Imperatoris inter
 hyundis, & consultationem Solemni rite in Regem Bohemia coronatus est; hoc Coro-
 nationis officium pro cateris quidem pertinebat ad Celsissimum Principem Carolum
 de Lamborg Langvum Archi: Episcopum Pragensem, sed quia hic infirmitate pro-
 cadit erat, ideo vice illius, & Coronationis officium peregit Eminentissimus Cardi-
 nalis Franciscus de Dietrichstein Episcopus Olomucensis.

Num: 57. Cardinalis de Dietrichstein innotuit Conventus, & fundat illi Monasterium
 Nicospurgum.

In hac Praga Coronatione prelaudatus Eminentissimus Cardinalis de Dietrichstein fami-
 lianorem contraxit notitiam cum R. Hieronymo Veronensi Vice-Comissario Capu-
 cinorum, & videns illum, caterorumque Fratrum magna Religiositate exemplar, ali-
 quomque Viribulum fecerim, eosdem Patre pro sua in Moravia Nicospurgensi
 Civitate petiit & postulavit, quod etiam illi predictus R. Hieronymus appropinquavit, & cum
 eodem locum acceptavit, unde tandem rediit Eminentissimus Cardinalis dictum Pa-
 trem Hieronymum ad se accepit, qui et cum aliis Patribus de Nicospurgum con-
 sultis ubi et adhuc hoc anno post consultationem de loco factam Curia Solemni
 pro futuro Conventu erecta fuit, sequenti tamen anno alius locus pro Conventu
 electus est.

Annus Domini 1622.

Ordinis nostri 88, Provinciae, & Conventus hujus 85.

Num: 58. Mors Imperator Rudolphus, & Archi: Ep: Lamborg cui succedit Bohemus.

Hoc anno octimum vite sue diem clausit Imperator Rudolphus II, qui annis prioribus Fran-
 ci suo Mathia Reptum Regni Bohemia cepit, die 20 annis Regnum Bohemia Apicem.
 Nihilominus gubernavit, multa gloriose ordinavit, magna in Ungaria contra Turcos obtinuit
 Victoria, Catholicae Religionis ab incho propugnator fuit zelosissimus, quamvis ad fi-
 nem ob importunum Episcopatum suorum consilium Bohemae Libertatem exerciti sua
 Rege concessit, pro Capuicis Praga in Moravia, & Vienna ad S. Valerium introdu-
 cendi facultatem Regiam dedit, ac tandem die 20 Januarii currentis anni vita
 sua finem clausit, & in Ecclesia Metropolitana Epulatus est, cui in Regimine Bohemia
 hoc anno prioris dictum, Archi: Dux Austria Mathia successit.

Pater hoc anno die 18 Septembris eandem aeternitatis viam ingressus est Celsissimus
 Princeps Archi: Episcopus Pragensis de Lamborg, qui 6 annis in his turbulenti temporibus
 Ecclesia Pragensi profuit, quo tempore variis & multis infirmitatibus maxime perturbato.
 na intellectu cogitatus fuit, ac tandem languoris sui causa hoc anno ad Monaste-
 rium Trecentis S. Hieronymi & consulti, ubi et die 18 Sept: eodem diem clau-
 dit.

Huius in Pastoralis Archi: Ep: dignitate successit R. Maximus Dominus Joan-
 nes Bohemus Abbas Strahoviensis defuncti Archi: Episcopi Caroli de Lamborg suffraganeus.

Annus Domini 1623.

Ordinis nostri 89, Provinciae, & Conventus hujus 86.

Num: 59. Praepositor Praga pestis, ex qua 17 Fratres nostri moriuntur,
 Animam hoc anno mediante pestifera Contagione Bohemia, & etiam familia nostra

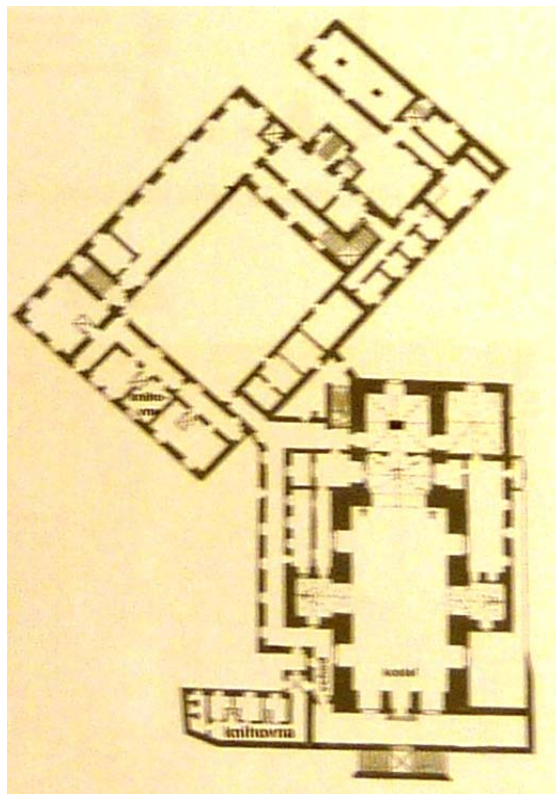
Obr. č. 11 – Ukázka z kroniky *Historia Hradschinensis*
 (KPK, *Historia Hradschinensis*, tom. I, s. 47)

© Marek Brčák

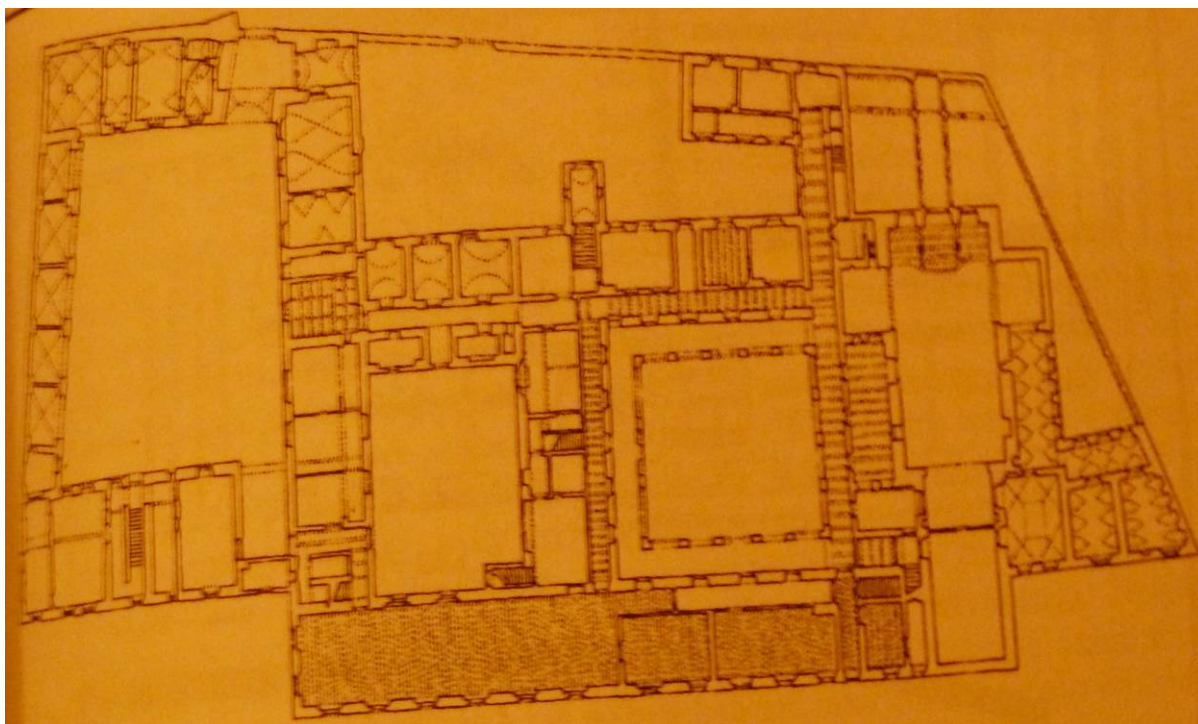
Anno Dñi Millesimo Sexcentesimo secundo, die decima sexta Junij qua fuit Dominica. Ego Sbigneus Berka, Dei et Aplice Sedis gratia Archiepiscopus Pragensis Legatus natus r̄cs consecraui Ecclesiam et Altare hoc, ad honorem et gloriam Omnipotentis Dei, eiusq̄ S^{ma} Matris Mariæ, et sanctor̄ Angelorum, nec non sub titulo beator̄ Patronor̄ Antonij et Francisci, et Reliquias S^{ti} Matthiæ Ap̄li, S^{ti} Wenceslai Martyris, De ueste S^{ti} Francisci, Ste Petronillæ, Ste Ludmillæ in eo inclusi. Singulis Christifidelibus hodie unum annum et in die anni, uersario consecrationis huiusmodi quadraginta dies de uera Indulgentia, in forma Ecclesiæ consueta concedens.

Obr. č. 12 – Listina o potvrzení vysvěcení hradčanského kostela P. Marie Andělské
(NA, ŘK, LISTINY, inv. č. 6)

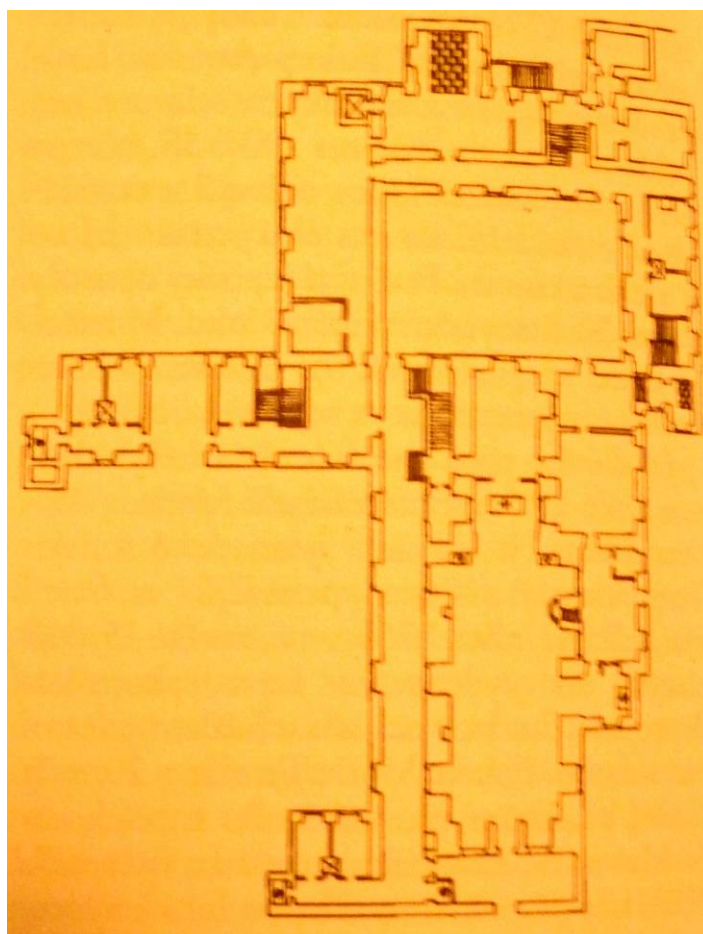
© Marek Brčák

Obr. č. 13 – Půdorys olomouckého konventu z roku 1749
(BAJGER, s. X)

**Obr. č. 14 – Půdorys přízemí hradčanského konventu, současný stav
(FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 453)**

**Obr. č. 15 – Půdorys mosteckého konventu z roku 1742
(FOLTÝN – SOMMER – VLČEK, s. 384)**